

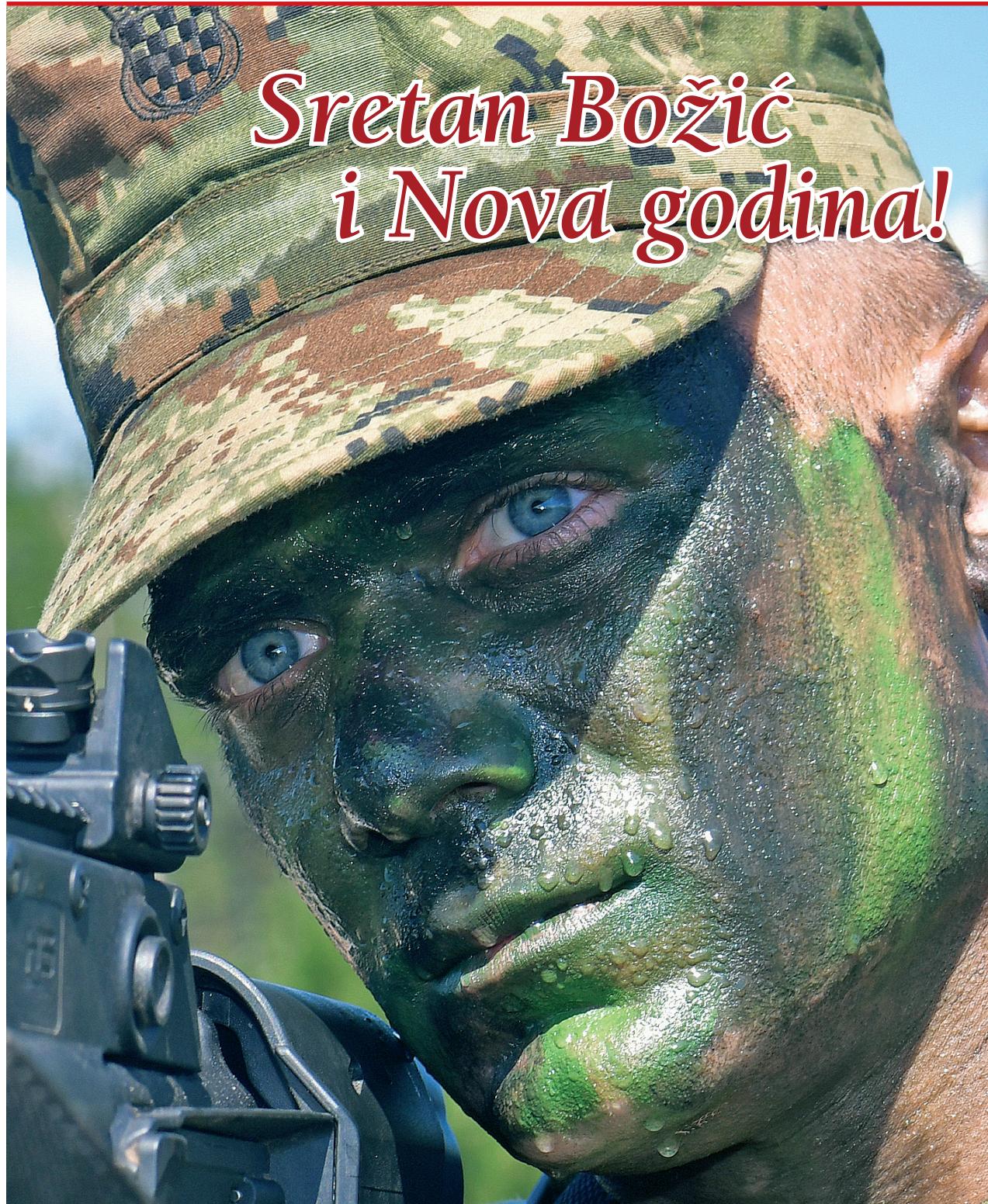
HRVATSKI VOJNIK

24. PROSINCA 2021.

BROJ | 646

CIJENA 10 KUNA

VOJNI POLIGON
“EUGEN KVATERNIK”

KRAJ
ZADAĆE! CILJ
NEUTRALIZIRAN!

SPECIJALISTIČKA
OBUKA
KRENI, ŠTIMI!

PUKOVNJIJA
VOJNE POLICIJE
ČASNIK ZA
IZVANREDNE
REZULTATE

U POVODU
30. OBLJETNICE
ABECEDA
OPERACIJE
ORKAN 91

ISSN 1330 - 500X PRINTED IN CROATIA
0 51 21

9 7713301500003

Snimio Josip KOPI

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: MINISTARSTVO OBRANE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVO / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@mohr.hr) // Zamjenica glavnog urednika: Vesna Pintarić (vpintar@mohr.hr)

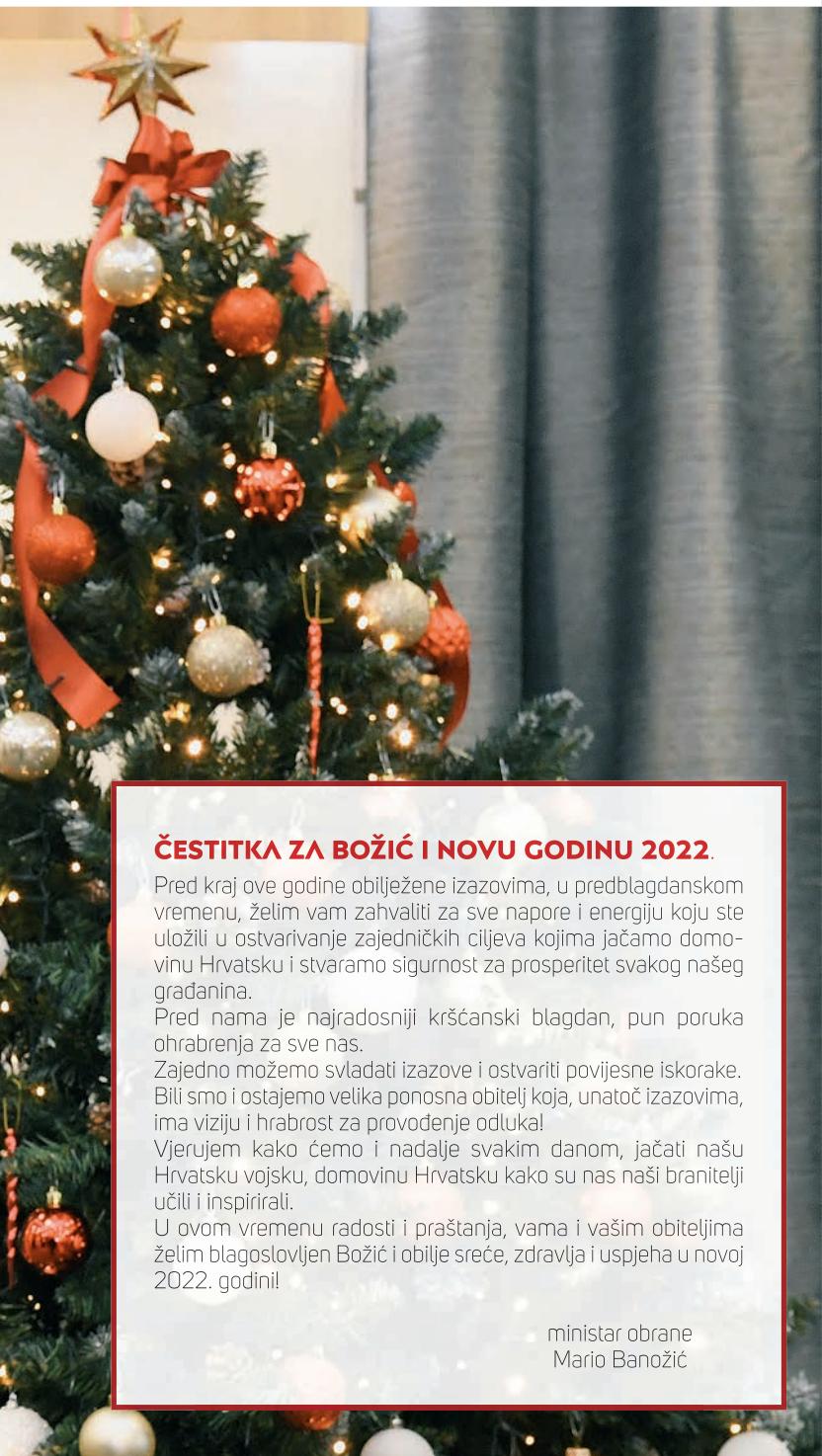
Urednici i novinari: Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Pužljević (ladapujljevic@yahoo.com), Petra Kostanjšak (petra.kostanjšak@mohr.hr), Martina Butorac

Lektura / Korektura: Gordana Jetavić (gjetavic50@gmail.com), Andrea Pavlić // Fotografi: Tomislav Brandt (tomislav.brandt@mohr.hr), Mladen Čobanović

Grafička redakcija: Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@mohr.hr), Ante Perković // Marketing: Mila Badrić Gelo (mabadric@mohr.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322

Tisk: Znanje d.o.o., Mandičeva 2, Zagreb // Adresa uredništva: Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hvojnik@mohr.hr

SADRŽAJ

ČESTITKA ZA BOŽIĆ I NOVU GODINU 2022.

Pred kraj ove godine obilježene izazovima, u predblagdanskom vremenu, želim vam zahvaliti za sve napore i energiju koju ste uložili u ostvarivanje zajedničkih ciljeva kojima jačamo domovinu Hrvatsku i stvaramo sigurnost za prosperitet svakog našeg građanina.

Pred nama je najradosniji kršćanski blagdan, pun poruka ohrabrenja za sve nas.

Zajedno možemo svladati izazove i ostvariti povijesne iskorake. Bili smo i ostajemo velika ponosna obitelj koja, unatoč izazovima, ima viziju i hrabrost za provođenje odluka!

Vjerujem kako ćemo i nadalje svakim danom, jačati našu Hrvatsku vojsku, domovinu Hrvatsku kako su nas naši branitelji učili i inspirirali.

U ovom vremenu radosti i praštanja, vama i vašim obiteljima želim blagoslovjen Božić i obilje sreće, zdravlja i uspjeha u novoj 2022. godini!

ministar obrane
Mario Banožić

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA). Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2021. Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILICA
I IZDAVAŠTVA

4	VOJNI POLIGON "EUGEN KVATERNIK" Kraj zadaćel Cilj neutraliziran!
10	MORH Potvrda uspješne obrambene suradnje
12	HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO 30 godina čuvara zračnog prostora
14	30. OBLJETNICA HVU – mjesto izvrsnosti
16	SPECIJALISTIČKA OBUKA Kreni, štitim!
20	PUKOVNIIJA VOJNE POLICIJE satnik Mario Vukadin Časnik za izvanredne rezultate
24	VOJARNA "7. GARDIJSKE BRIGADE PUMA" Nastavite pratiti slavni put ratnih Puma
26	NBKO Specijalnost: Dekontaminator
28	U POVODU 30. OBLJETNICE Abeceda operacije Orkan 91
32	KOPNENA VOJSKA Europa se vraća gusjenicama
40	STRATEŠKI DOKUMENTI Kako NATO predviđa budućnost
48	VOJNA POVIJEST Tragovima Lavala Nugenta
52	PODLISTAK Avioni na nuklearni pogon (XIII. dio): Projekt Pluto
56	CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI Obitelj Adamović Čepinski
58	PRIČE O DOMOVINSKOM RATU Zora
60	HMDCDR Govori na zasjedanju Sabora RH u lipnju 1991. na kojem je proglašena suverena i samostalna RH (V. dio)
62	DOMOVINSKI RAT S takvim ljudima nismo mogli izgubiti rat
66	DOMOVINSKI RAT KAO MUZEJSKA BAŠTINA Ratni i hladni zimski dani
67	FILATELIJA Marke – Božićne priče

Na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik", u sklopu završetka specijalističke vojne obuke pripadnika Topničko-raketne pukovnije, 16. prosinca provedeno je bojno gađanje iz haubica 122 mm i višecijevnih lansera raketa SVLR Grad 122 mm

KRAJ ZADAĆE! CILJ NEUTRALIZIRAN!

Iz tri višecijevna
lansera raketa SVLR
Grad 122 mm rafalno je
ispaljeno 15 raketa

VOJNI POLIGON "EUGEN KVATERNIK"

Premda su vojnim poligonom "Eugen Kvaternik" od jutra objekivale detonacije, pripadnici Topničko-raketne pukovnije strpljivo su čekali svoj red. Iznad slunjskog poligona je magla, a za sredinu prosinca to su sasvim uobičajeni vremenski uvjeti. No, dok pripadnici Odjela za nadzor ispravnosti i upravljanje sredstvima klase V (uboјitim sredstvima – UbS) mirno obavljaju svoj posao, za topnike i raketaše gađanja nema. U tijeku je završetak specijalističke obuke, a pripadnici Topničko-raketne pukovnije satima stoje pokraj svojih oružja pozicioniranim na području Močila, uobičajenog položaja za topničko-raketna gađanja te gledaju u nebo čekajući da se

TEKST

Martina Butorac

FOTO

Tomislav Brandt

magla razide. Polaznicima obuke ovo je prvo bojno gađanje i vrijeme krate obavljajući zadnje provjere na haubica 122 mm, a nedaleko od topnika na položajima se nalaze i raketaši čekajući da iz sustava SVLR 122 mm ispale svoje projektile.

Nije im, kažu, magla problem za samo gađanje, no pripadnici na promatračnici nisu u mogućnosti vidjeti područje zadanih ciljeva.

"Današnje bojno gađanje vrhunac je specijalističke obuke. Za raketnu specijalnost obuku je prošlo osam pripadnika, za haubičku pet, za računatelje dva i još troje na prekvalifikaciji, a dva pripadnika specijalizirala su se za izvidnike," tumači voditelj gađanja

VOJNI POLIGON "EUGEN KVATERNIK"

za haubičku specijalnost natporučnik Franjo Ćurić. Obuka je trajala 12 tje- dana, od čega je deset tjedana obuke provedeno u vojarni "Bilogora", sjedištu Topničko-raketne pukovnije. "Prva je faza bila opći dio u trajanju od dva tjedna, a onda smo krenuli sa specijalističkim dijelom. Ovaj smo tje- dan na vojnem poligonu "Eugen Kvaternik", a idući tjedan imamo završni dio obuke," opisuje natporučnik Ćurić. Gađanje se provodi iz tri haubice, a na cilj udaljen oko 10 kilometara planiraju ispaliti 20 projektila.

PRVO BOJNO GAĐANJE

Dok čekamo početak gađanja, razgovaramo s vojnikinjom Nikolinom Knežević koja je proglašena najboljom polaznicom obuke.

"Jako sam zadovoljna obukom. Bila je zanimljiva, a imali smo i vrhunske instruktore koji su nam na zanimljiv i stručan način prenijeli svoje znanje. Inače, ja sam bila na dragovoljnom vojnom ospozobljavanju i ostvarila sam jako dobre rezultate tako da sam mogla birati specijalizaciju. Odabrala sam topništvo jer me ono jako zanima. Na poziciji sam tempirača i moja je zadaća da uz ostatak posade pripremim oružje za gađanje," kaže nam vojnikinja Knežević. Više od tri sata prošlo je od očekivanog početka aktivnosti i na zadovoljstvo svih uskoro se čuje uzvik voditelja gađanja: "Vod minobacača 122 mm u zaklon! Palil!" Nakon ispaljenja probnog projektila, iz tri je haubice vrlo brzo ispaljeno ostalih 19, a na licima mlađih vojnika vidljivo je zadovoljstvo zbog prvog odraćenog bojnog gađanja.

"Kraj zadaće! Cilj neutraliziran! Oružje u osnovni pravac!" čuje se. Pitamo voditelja gađanja jesu li projektili pogodili cilj, a natporučnik Ćurić odgovara kako je sve prošlo u najboljem redu unatoč tome što početak aktivnosti zbog magle nije djelovao obećavajuće. No, kao što i sam natporučnik Ćurić kaže,

Polaznici specijalističke vojne obuke bojno gađanje proveli su uz vodstvo i nadzor instruktora Topničko-raketne pukovnije

Specijalistička vojna obuka trajala je 12 tjedana, od čega je deset tjedana obuke provedeno u vojarni "Bilogora", sjedištu Topničko-raketne pukovnije

na Slunju se tijekom jednog dana izmijene četiri godišnja doba tako da jutarnja magla nije nikakva iznimka.

"Polaznici obuke pokazali su visoku motiviranost i profesionalnost i zahvaljujem im na dobrom i predanom radu tijekom obuke. S polaznicima za haubičku specijalnost su, uz mene kao zapovjednika, radila trojica instruktora, za raketnu specijalnost također trojica, kao i zapovjednica voda, a po dva su instruktora radila na računateljskoj i izvidničkoj specijalnosti," pojasnio je natporučnik Ćurić.

RAD I ODRICANJE

Upućujemo se potom prema položaju, gdje su smještена tri višecijevna lansera raketa SVLR Grad 122 mm, a i ondje zatičemo mlade vojnike koji nestrpljivo čekaju svoje prvo bojno gađanje. Polaznici specijalističke vojne obuke uz vodstvo i nadzor svojih instruktora i zapovjednice gađanja poručnice Ivane Galović iz tri višecijevna lansera rafalno ispaljuju 15 raketa na cilj udaljen 10 kilometara. I ovi su projektili pogodili svoj cilj, kaže nam vidno zadovoljna poručnica Galović.

"Gađanje je provedeno uz poštivanje svih mjera sigurnosti i sve je prošlo u najboljem redu. Na specijalističkoj vojnoj obuci bilo je osam polaznika, a trajala je tri mjeseca. Nakon što smo prošli opći dio, polaznici su se podijelili po specijalnostima, a svaka je specijalnost imala svoje instruktore," pojasnila je poručnica Ivana Galović, zapovjednica prvog paljbenog voda u Raketnoj bojni Topničko-raketne pukovnije. Dojmove o prvom gađanju i obuci s nama je podijelio vojnik Stipe Gambiraža koji se obučavao za poziciju ciljača na SVLR-u Grad: "Obuka je bila uzbudljiva, ali i teška. Bilo je potrebno puno rada i odricanja, no danas nam se rad isplatio. Gađanje je prošlo izvanredno. Ovo nam je bilo prvo gađanje u našoj vojnoj karijeri nadam se da će ih biti još dosta."

VOJNI POLIGON "EUGEN KVATERNIK"

Gađanje je provedeno iz tri haubice, a na cilj udaljen oko 10 kilometara ispaljeno je 20 projektila

Obuka je zanimljiva, a imali smo i vrhunske instruktore koji su nam na zanimljiv i stručan način prenijeli svoje znanje - **najbolja polaznica obuke vojnikinja Nikolina Knežević**

Polaznici obuke pokazali su visoku motiviranost i profesionalnost i zahvaljujem im na dobrom i predanom radu tijekom obuke - **voditelj gađanja za haubičku specijalnost natporučnik Franjo Ćurić**

Gađanje je provedeno uz poštivanje svih mjera sigurnosti i sve je prošlo u najboljem redu - **zapovjednica prvog paljbenog voda u Raketnoj bojni Topničko-raketne pukovnije poručnica Ivana Galović**

MORH

POTVRDA USPJEŠNE OBRAMBENE SURADNJE

Tijekom dvodnevnog službenog posjeta Republičkoj Kosovu ministar obrane Mario Banožić sastao se s ministrom obrane Armendom Mehajem te obišao sjedište NATO-ove operacije KFOR, nakon čega se u kampu Villagio susreo s pripadnicima Hrvatske vojske koji se nalaze u toj operaciji

Ministar obrane Mario Banožić boravio je 16. i 17. prosinca 2021. u službenom posjetu Republičkoj Kosovu. Održao je sastanak s ministrom obrane Armendom Mehajem te obišao sjedište NATO-ove operacije KFOR, nakon čega se u kampu Villagio susreo s pripadnicima Hrvatske vojske koji se nalaze u operaciji. Četvrti bilateralni susret ministara obrane ujedno je i prvi službeni posjet ministra Banožića Kosovu, a održao se na poziv ministra obrane Mehaja iz travnja ove godine kad je prvi put bio u službenom posjetu Republičkoj Hrvatskoj. Na sastanku su istaknuti

TEKST

OJI

FOTO

Filip Klen

dobri prijateljski odnosi dviju zemalja te uspješna obrambena suradnja koja je potvrđena i potpisivanjem novog Memoranduma o suglasnosti između ministarstava obrane Hrvatske i Kosova. Njime se osnažuje suradnja u velikom broju područja, a povezat će dvije zemlje u političkom, vojnom i ekonomskom smislu. Ministri su se složili da je nastavak zajedničkog strateškog dijaloga od velike važnosti u procesu stabilizacije prostora jugoistočne Europe. Ministar Banožić potvrdio je da Republika Hrvatska snažno podupire euro-atlantski put Kosova te da će, kao i do sada, pružati pomoći u reformskim procesima na tom putu. "Pozdravljamo što skorije punopravno članstvo Republike Kosova u regionalnim inicijativama i organizacijama, poput inicijative A5. To je dobar put za jačanje regionalnog dijaloga i sigurnosne suradnje i može biti integralni dio odgovora na sigurnosne izazove u regiji. Podupiremo proces transformacije Kosovskih snaga sigurnosti u oružane snage sukladno važećem mandatu i

"Vaše djelovanje i osobni doprinos dio je mozaika regionalne stabilnosti. Siguran sam kako ćete i nadalje djelovanjem na ovom području nastaviti pridonositi izgradnji mira i stabilnosti, biti oni čija je zadaća izgrađivati sigurnost na Kosovu", poruka je ministra obrane Marija Banožića hrvatskim vojnicima u NATO-ovojo operaciji KFOR.

predviđenoj dinamici kao i želju da pridonose međunarodnim misijama i operacijama," rekao je Banožić.

SIGURNOST I STABILNOST

Ministar Banožić istaknuo je višegodišnji doprinos Republike Hrvatske NATO-ovojo operaciji KFOR na Kosovu. "Kao primjer naše obrambene suradnje i nastojanja Republike Hrvatske za uspostavom trajnog mira, sigurnosti i stabilnosti na Kosovu, ali i na prostoru jugoistoka Europe, mogu istaknuti i doprinos koji Republika Hrvatska daje već 12 godina NATO-ovojo operaciji na Kosovu. Ove je godine pojačala angažman u operaciji KFOR, u kojoj je trenutačno raspoređen 141 pripadnik Hrvatske vojske. Angažman ćemo nastaviti do potpunog ispunjenja temeljnih zadaća operacije," rekao je Banožić.

Ministar obrane Republike Kosovo Armend Mehaj istaknuo je kako mu je zadovoljstvo s ministrom Banožićem razgovarati ne samo o interesima dviju zemalja u obrambenom smislu, već i o sigurnosti i stabilnosti cijele regije. "Kao narode i države spajaju nas slični izazovi u prošlosti, što je dodatno učvrstilo prijateljstvo među našim narodima. Usto, imamo zajedničke strateške interese i vizije, predanost regionalnim i globalnim pitanjima te miru i sigurnosti regije," rekao je Mehaj. Istaknuo je kako je to prijateljstvo dodatno potvrđeno potpisivanjem Memoranduma kojim se otvara put još boljoj suradnji u obrazovanju i osposobljavanju vojnog osoblja, razvoju zajedničkih vježbi, mogućnostima sudjelovanja u međunarodnim operacijama i misijama. Ministar Banožić u sjedištu KFOR-a Film Cityju, susreo se sa zapovjednikom NATO-ove operacije KFOR general-bojnikom Ferencom Kajarijem te kazao kako je ponosan na činjenicu što pripadnici Hrvatske vojske već 12 godina brinu za očuvanje mira i sigurnosti na području Kosova.

"Očuvanje mira i sigurnosti na Kosovu, ali i na području jugoistoka Europe od velike je važnosti za Hrvatsku, ali i za NATO. Moguća destabilizacija sigurnosne situacije u regiji uvelike bi utjecala i na sigurnosnu situaciju cijele Europe. Upravo zato, Hrvatska je odlučila pojačati sudjelovanje u KFOR-u od proljeća 2021. godine," rekao je ministar obrane i kazao kako će Hrvatska vojska nastaviti sudjelovati u NATO-ovojo operaciji i u budućnosti. General Kajari kazao je kako su pripadnici Hrvatske vojske izvrsni profesionalci te kako su pokazali iznimne vještine i sposobnosti tijekom obavljanja svih zadaća na ovom osjetljivom području.

AKTIVNOSTI KONTINGENTA

Banožić se u Zapovjedništvu KFOR-a sastao i sa zapovjednikom 36. hrvatskog kontingenta pukovnikom Krešimirom Tušekom te istaknuo kako će hrvatski vojnici uvijek imati podršku za obavljanje svih svojih zadaća i aktivnosti. Ministru su predstavljene zadaće i aktivnosti hrvatskog kontingenta. Pukovnik Tušek rekao je kako hrvatski vojnici uspješno obavljaju zadaće. "Svi pripadnici kontingenta ocijenjeni su izvrsnim u obavljanju zadaća u području operacije. Ovdje smo jako dobro prihvaćeni, svi cijene naš rad, a dosadašnji kontingenti postavili su nam visoke standarde. Vjerujem kako ćemo taj standard zadržati," rekao je pukovnik Tušek.

Drugog dana službenog posjeta ministar Banožić susreo se u kampu Villagio s pripadnicima 36. hrvatskog kontingenta u NATO-ovojo operaciji KFOR. Čestitao im je nadolazeće blagdane i zahvalio na svemu što čine za međunarodni ugled Republike Hrvatske. "Razgovarao sam sa zapovjednicima u operaciji KFOR, kao i s kosovskim dužnosnicima. Njihovo je mišljenje o vašem radu i djelovanju na ovom osjetljivom području jednoglasno – vi ste izvrsni profesionalci i još bolji ljudi," rekao je Banožić i naglasio kako će im uvijek pružati podršku. "Vaše djelovanje i osobni doprinos dio je mozaika regionalne stabilnosti. Siguran sam kako ćete i nadalje djelovanjem na ovom području nastaviti pridonositi izgradnji mira i stabilnosti, biti oni čija je zadaća izgrađivati sigurnost na Kosovu. To je i hrvatski interes, jer nemojte zaboraviti, sigurnost Hrvatske gradi se daleko od njezinih granica," poruka je ministra Banožića hrvatskim vojnicima u NATO-ovojo operaciji KFOR. Pukovnik Tušek rekao je kako je više od 140 pripadnika HRVCON-a prošlo vrlo zahtjevnu i dugotrajnu obuku. "U jako dobrim odnosima smo sa svim nacijama i iznimno dobro surađujemo. Prepoznati smo po svojem radu i već smo se u potpunosti priviknuli na uvjete života i rada u području operacije," kazao je.

Razvodnica Željka Papić vjeruje da joj je sudjelovanje u ovoj misiji izvrsna prilika za stjecanje novih iskustava i napredovanje u vojnoj karijeri. "Spremna sam na sve izazove koji se ispred mene nalaze. Naša je zadaća održavanje mira na ovom području i vjerujem kako ćemo odraditi posao na visini zadatka," rekla je Papić.

Satnik Marko Adžijević ispričao je kako izgledaju zadaće i aktivnosti pripadnika 36. HRVCON-a te kazao kako ga raduje preuzimanje novih odgovornosti. "Standardi su postavljeni vrlo visoko, ali dobro smo se pripremili i spremni smo za sve nove zadaće i aktivnosti," rekao je satnik.

U sklopu službenog posjeta Kosovu hrvatski ministar posjetio je i Memorijalni centar "Adem Jashari" u Prekazu. Položio je vijenac na spomen-obilježje i rekao kako su obje zemlje podnijele veliku žrtvu i stradanja u borbi za svoju slobodu i neovisnost.

30

GODINA ČUVARA ZRAČNOG PROSTORA

"Hrvatski piloti među najboljima su u svijetu. Posebno se ističu po potpori civilnim institucijama, kroz hitni medicinski prijevoz kao i sudjelovanje u protupožarnoj zaštiti. Upravo kroz te zadaće dolaze do izražaja sva njihova znanja i vještine," rekao je povodom 30. obljetnice Hrvatskog ratnog zrakoplovstva ministar obrane Mario Banožić.

Tekst: OJI / Foto: Filip Klen, Dominik Kos

Hrvatsko ratno zrakoplovstvo obilježilo je 30. obljetnicu, a tom prigodom u vojarni "Pukovnik Marko Živković" na Plesu prikazan je film "30 godina HRZ-a" o razvoju Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, ali i njegovoj budućnosti. Povodom obilježavanja obljetnice i Dana Hrvatskog ratnog zrakoplovstva pripadnicima HRZ-a uručena su odlikovanja, izvodi iz promaknuća te pohvale, a svečano uručenje vojnih priznanja održano je i u Ministarstvu obrane.

Odlikovanja, nagrade i pohvale pripadnicama i pripadnicima HRZ-a uručili su ministar obrane Mario Banožić, zamjenik načelnika Glavnog stožera OSRH general-pukovnik Siniša Jurković i zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva brigadni general Michael Križanec.

Ministar Banožić čestitao je promaknutim, pohvaljenim i nagrađenim. Prisjetio se hrabrih zrakoplovaca koji su se žrtvovali kako bi današnja Hrvatska bila slobodna i prosperitetna zemlja. Podsjetio je kako nam je obveza čuvati uspomenu na hrvatske junake neba, koji su ratnih godina braneći Hrvatsku, prešli u povijest. "Tad smo imali samo vjeru kako ćemo jednog dana imati silu iz zraka, silu bez koje Hrvatska kopnena vojska ne može imati svoju funkciju, a isto tako ni Hrvatska ratna mornarica. Te tri sastavnice vrlo su značajne za obranu i njihov daljnji razvoj bit će ujednačen. Može se vidjeti da se kroz godine ulaganja u HRZ pratila određena dinamika. Uspješno smo završili proces nabave višenamjenskog borbenog aviona Rafale," rekao je ministar obrane i zahvalio svim pripadnicama i pripadnicima HRZ-a koji su sudjelovali u ovom zahtjevnom procesu. Posebno je istaknuo znanje i vještine koje pripadnici HRZ-a dokazuju kroz svakodnevne zadaće, mirovne misije i operacije. "Hrvatski su piloti među najboljim u svijetu. Posebno se ističu po potpori civilnim institucijama, kroz hitni medicinski prijevoz kao i sudjelovanje u protupožarnoj zaštiti. Upravo kroz te zadaće dolaze do izražaja sva njihova znanja i vještine i zato upućujem iskrene čestitke svima koji sudjeluju u

HRVATSKO RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Na svečanosti u vojarni "Pukovnik Marko Živković" na Plesu sudjelovali su predsjednik Republike Hrvatske i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga RH Zoran Milanović, zamjenik načelnika GS OSRH general-pukovnik Siniša Jurković, zapovjednici grana, načelnici uprava GSOSRH te pristožernih postrojbi, kao i bivši zapovjednici HRZ-a

potporama civilnim institucijama, i to ne samo u domovini, nego i u inozemstvu," rekao je Banožić.

NOVI BORBENI SUSTAVI

Ministar obrane naglasio je kako će se Hrvatsko ratno zrakoplovstvo modernizirati i dalje, istaknuvši uvođenje helikoptera Kiowa Warrior u operativnu uporabu, kao i skoro uvođenje helikoptera Black Hawk u naš sastav.

General-pukovnik Siniša Jurković osvrnuo se na povijesnu ulogu i stvaranje Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, kao i ulogu u operacijama oslobođanja Hrvatske u Domovinskom ratu te podsjetio na poginule branitelje koji su pridonijeli izgradnji Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. "Provodenjem nadzora i čuvanja zračnog prostora Hrvatske i integriranjem u NATO savez pripadnici Hrvatskog ratnog zrakoplovstva pridonose ukupnoj sigurnosti Republike Hrvatske i njezinih građana, kao i sigurnosti cijelog Saveza. Naši građani mogu se pouzdati u pripadnike HRZ-a, jer iz dana u dan sudjeluju u akcijama spašavanja života i imovine, prevoze bolesne i ozlijedene, tragaju i spašavaju, gase požare, dajući uvijek maksimum svojih mogućnosti," poručio je general-pukovnik Jurković.

Brigadni general Michael Križanec čestitao je svim pripadnicima Hrvatskog ratnog zrakoplovstva 30. obljetnicu te podsjetio na sve poginule i nestale pripadnike. Također, podsjetio je i na sve bivše pripadnike koji su stvarali Hrvatsko ratno zrakoplovstvo. "Slijedi prihvat i uvođenje u operativnu uporabu novih borbenih sustava. Obećajem kako će Hrvatsko ratno zrakoplovstvo na najbolji mogući način znati pokazati da je sposobno i spremno uvesti nove borbene sustave u operativnu uporabu kako bi se podizale sposobnosti koje su bitne za sigurnost svih građana Hrvatske," poručuje brigadni general Križanec.

"Hrvatsko ratno zrakoplovstvo pokazat će da je sposobno i spremno uvesti nove borbene sustave u operativnu uporabu kako bi se podizale sposobnosti koje su bitne za sigurnost svih građana Hrvatske," poručio je brigadni general Michael Križanec

U Galeriji "Zvonimir" izložba Modro nebo

Povodom obilježavanja 30 godina Hrvatskog ratnog zrakoplovstva u Galeriji Ministarstva obrane "Zvonimir" 9. prosinca otvorena je izložba Modro nebo. Voditelj Galerije Zoran Batušić predstavio je djelo i rad autora izložbe, profesora Ivana Mustaća zahvalivši svima koji su svojim dolaskom uveličali ovaj svečani trenutak za Hrvatsko ratno zrakoplovstvo i za profesora Mustaća.

Izaslanik ministra obrane i zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva brigadni general Michael Križanec zahvalio je profesoru Mustaću na posvećenosti i predanosti zadnjih deset godina, što je rezultiralo otvorenjem ove velike i simbolične izložbe. "Već pri prvom susretu sa slikama i pričom koju svaka krije, shvatio sam vrijednost ove izložbe. Naime, njezina vrijednost ne krije se u zrakoplovima, oznakama, rondelama i zastavama koje ćete na prvi pogled uočiti, nego u ljudima koji su tada pričali tu priču, u Hrvatima koji su sjedili u kokpitima prikazanih aviona i helikoptera," rekao je Križanec i u ime ministra obrane još jednom zahvalio profesoru Mustaću na izložbi kao i kolegama u mirovini koji su odvojili vrijeme i prisustvom uveličali obilježavanje 30. obljetnice HRZ-a.

Profesor Mustać zahvalio je svima na dolasku te naglasio kako je izložba posvećena zrakoplovima, a zahvalio je i Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu na angažmanu oko postavljanja izložbe. "Izložba nosi naziv Modro nebo, a sastoji se od 70 slika koje su nastale zadnjih deset godina, odnosno od 2011. godine do danas. Zadnja je slika naslikana upravo ove godine. Rađene su tehnikom akvarel, gvaš i ulje na platnu u istim formatima," rekao je Mustać i na kraju izložbe zahvalio brigadnom generalu Križancu uručivši mu sedamdeset prvu sliku pod nazivom Nebesko modri prasak koja prikazuje višenamjenske borbene avione Rafale.

NAŠA KRILA – nova pjesma i spot hrvatskim zrakoplovcima

U prigodi obilježavanja 30. obljetnice ustrojavanja Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, Odjel multimedijalnih sadržaja SSOJI MORH-a, u vlastitoj režiji i produkciji snimio je sa Klalom "Sveti Juraj" HRM-a videospot na pjesmu *Naša krila*.

Glazbu i tekst nove pjesme potpisuje maestro Tonći Ćićerić, šef dirigent Orkestra HRM-a, a aranžman Mario Božić, umjetnički voditelj Klape

Pjesma i spot simboličan su poklon i čestitka našim zrakoplovcima u prigodi 30. godina postojanja i djelovanja. Spot je sniman u 91. krilu HRZ-a u Zagrebu i i 93. krilu HRZ-a u Zadru te obogaćen kadrovima aviona i helikoptera iz sastava zrakoplovnih eskadrila.

30. OBLJETNICA

"Hvala vam, poštovane djelatnice i djelatnici, poštovane polaznice i polaznici, što ste u svojem radu prosječnost ostavili daleko iza sebe, prihvaćajući izazove i ostvarujući vrhunske rezultate, na čast i ponos našeg Učilišta i na ponos naše domovine Hrvatske," istaknuo je u svojoj čestitki djelatnicima i polaznicima HVU-a ministar obrane Mario Banožić

MJESTO IZVRSNOSTI

Tekst: OJI / Foto: Tomislav Brandt

U vojarni "Petar Zrinski" svečano je obilježena 30. obljetnica Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" i promocija polaznika preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje.

Na svečanoj promociji rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Damir Boras, uručio je Rektorovu nagradu za individualni, znanstveni i umjetnički rad najboljoj studentici poručnici Anđeli Matković, a zapovjednik Kadetske bojne satnik Dinko Fajzman uručio je prijelaznu kadetsku sablju najboljem polazniku 15. naraštaja kadetu Josipu Lukincu.

Ministar obrane Mario Banožić uputio je čestitku povodom obilježavanja 30. obljetnice Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman": "Poštovani djelatnici i polaznici Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman", čestitam vam tridesetu obljetnicu Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman". Mjesto ste izvrsnosti gdje i danas, kao i u presudnim godinama stvaranja i jačanja Hrvatske vojske, stasaju i znanjem se jačaju naši dočasnici i časnici. Generacijama koje su dolazile nakon Domovinskog rata prenosila su se iskustva i znanja kako bi visoko postavljene ciljeve podigli na višu razinu. Hvala vam, poštovane djelatnice i djelatnici, poštovane polaznice i polaznici, što ste u svojem radu prosječnost ostavili daleko iza sebe, prihvaćajući izazove i ostvarujući vrhunske rezultate, na čast i ponos našeg Učilišta i na ponos naše domovine Hrvatske!"

Predsjednik RH i vrhovni zapovjednik OSRH Zoran Milanović poručio je promoviranim polaznicama i polaznicima da imaju na što biti ponosni te da su odabrali težak posao hrvatskih vojnika u zemlji koja je članica NATO-a i Europske unije. "Želim vam mirne i dinamične godine. Uzbudljive, u kojima ćete raditi na sebi, graditi se. Borimo se za europske vrijednosti, ali prije svega prepoznajmo što su to naše, opće ljudske vrijednosti i hrvatski interesi. To je okvir u kojem želim da živimo, radimo i djelujemo. Ovo je časna ustanova i vrhunska institucija hrvatske države, koja je nastala u nemogućim uvjetima i koju je stvaralo malo dobrih ljudi," zaključio je svoje obraćanje predsjednik Milanović.

SPECIJALISTIČKA OBUKA

Specijalistička obuka vojnika rodova pješaštva i oklopništva trajala je dvanaest tjedana, a provedena je od 6. listopada do 23. prosinca ove godine. Četiri su specijalnosti u rodu pješaštva: streljačka, minobacačka, protuoklopna i mornaričko-desantno pješaštvo, a u rodu oklopništva vojnici su obučeni za oklopno-mehaniziranu specijalnost

KRETAJUĆI SE

TEKST

Jelena Dedaković

FOTO

Josip Cindrić

Jelena Dedaković

Dino Varošanec

Ovih dana na vojnom poligonu "Gašinci" kao da je pravo ratno stanje. Tišinu remete zvuci različitog naoružanja. U daljini čujemo detonaciju mina 120 milimetara od kojih podrhtava tlo, na jednom kraju poligona rafalni pucnjevi jurišnih pušaka miješaju se s pucnjevima puškostrojnica dok ih s drugog kraja poligona nadglašava dobitna kombinacija spregnute strojnice PKT i topa M55 20 milimetara s BVP-a koji nestaje iza dimne zavješe. Protekla tri mjeseca vojni poligon "Gašinci" u Gašincima bio je samo jedna od žarišnih točaka "stvaranja" novih pripadnika Hrvatske vojske. Gromoglasna pjesma polaznika specijalističke vojne obuke u Središtu za obuku pješaštva i okopništva, rafalna i pojedinačna paljba pješačkog naoružanja, zvuci ispaljenja Maljutke i minobacača 120 milimetara dali su nam do znanja da je u tijeku kruna specijalističke vojne obuke za 169 polaznika, odnosno 32 vojnikinje i 137 vojnika.

Specijalistička obuka vojnika rođiva pješaštva i oklopništva trajala je dvanaest tjedana, a provedena je od 6. listopada do 23. prosinca ove godine. Četiri su specijalnosti u rodu pješaštva: streljačka, minobacačka, protuoklopna i mornaričko-desantno pješaštvo, a u rodu oklopništva vojnici su obućeni za oklopno-mehaniziranu specijalnost. Obuka je podijeljena u tri programska područja. Tijekom prva dva tjedna obavljen je prihvat vojnika te je provedena obuka

osvježenja temeljnih vojnih zadaća, nakon kojih je uslijedila devetotjedna obuka po specijalnostima tijekom koje su polaznici obućeni za rad na sredstvima, instrumentima i oružju. Na taborovanju su provedena bojna gađanja kao kruna ove specijalističke obuke. Ciklus obuke okončan je testom tjelesne spremnosti nakon kojeg su vojnici i vojnikinje raspoređeni u postrojbe Hrvatske kopnene vojske. Prateći polaznike na taborovanju imali smo prilike vidjeti znanja i vještine koje su stekli tijekom svoje tro-mjesečne obuke. Zavidni pogodci iz minobacača 120 milimetara, kojem su prethodila gađanja iz minobacača 60 milimetara i 82 milimetra, kretanje pojedinca u napadu i obrani s bojnim gađanjem, pješačka desetina u napadu i obrani s reakcijama na zračni napad, NBK opasnost te prelazak opasnih područja, gađanje protuoklopnim vođenim raketnim sustavom 9M14 Maljutka i kretanje borbenih vozila pješaštva samo su neke od taktika, tehnika i procedura koje pripremaju polaznike specijalističke vojne obuke za odlazak u borbene postrojbe Hrvatske kopnene vojske. Razgovarali smo s vojnikom Stipom Runjom, polaznikom specijalističke obuke roda pješaštva streljačke specijalnosti. Kaže da je ispunio svoj dječji san. Najzanimljivi dio obuke mu je taborovanje, konkretno gađanja s bojnim streljivom i taktika desetine. Zadovoljan je pristupom instruktora za koje kaže da su strogi, ali pravedni.

ŠTITIM!

SPECIJALISTIČKA OBUKA

vojnik Stipe Runje

Svi smo zadovoljni obukom i nestrpljivo čekamo postavljenja u postrojbe

vojnikinja Slavica Bilobrk

Iako je obuka zahtjevna, nije naporna jer kad nešto voliš, odradit ćeš sve postavljene zadaće

narednik Josip Kokić

Polaznici obuci pristupaju zainteresirano, svjesni da je ovo častan i vjeran poziv kojem se mora pristupiti s punim srcem i stopostotnom predanošću

nadnarednik Zlatko Kovačić

Specijalistička obuka oklopno-mehanizirane specijalnosti omogućuje polaznicima specijalističke obuke protuoklopne specijalnosti realnu situaciju, odnosno praćenje stvarnih maskiranih ciljeva u pokretu kojima je cilj uništiti njihove položaje

vojnik Marin Neseš

Naravno da sam bio uzbuden i imao tremu, no onog trenutka kad se raketa aktivirala nervosa je nestala

"Svi smo zadovoljni obukom i nestrpljivo čekamo postavljenja u postrojbe. Nadam se Paucima," zaključuje vojnik Runje. Kao i vojnik Runje, i vojnikinja Slavica Bilobrk zadovoljna je obukom te kaže kako obuka u nekom smislu *tjera izvan vlastitih granica*. Iako zahtjevna, nije naporna jer kad nešto voliš, odradit ćeš sve postavljene zadaće. "Zauvijek će mi u pamćenju ostati gađanje iz RPG 22," zaključuje vojnikinja Bilobrk ističući kako se nada crvenoj beretki. Njihov viši instruktor narednik Josip Kokić već osam godina obučava mlađe vojnike u rodu pješaštva, odnosno strelačkoj specijalnosti. Za ovaj naraštaj kaže da imaju zavidne rezultate na gađanjima i obuci taktike, a "s obzirom na to da će postati pripadnici mehaniziranih i oklopno-mehaniziranih postrojbi potporu obuci daju nam pripadnici Gardijske mehanizirane brigade, točnije 1. mehanizirane bojne Tigrovi i 2. mehanizirane bojne Gromovi obukom na vozilima AMV Patria i naši kolege instruktori iz 3. satnije Obučne bojne Središta za obuku pješaštva i oklopništva obukom na vozilima BVP M80A. Polaznici obuci pristupaju zainteresirano, svjesni da je ovo častan i vjeran poziv kojem se mora pristupiti s punim srcem i stopostotnom predanošću," zaključuje narednik Kokić.

OKLOP I PROTUOKLOP

Napuštamo sektor gdje se provodi taktika pješaštva. Dok iza nas odjekuju zvuci pojedinačne i rafalne paljbe,

Protekla tri mjeseca vojni poligon "Gašinci" bio je samo jedna od žarišnih točaka "stvaranja" novih pripadnika Hrvatske vojske

prometnica nas vodi do drugog dijela poligona. U sektoru s lijeve strane prometnice čujemo brujanje motora i djelovanje oružja BVP-a, a u sektoru s desne strane prometnice vidimo protuoklopne desetine kako zauzimaju položaje, spremne "uništiti" BVP. Povike "meta na dvanaest" ometaju zvuci rafalne paljbe dok operatori ciljuju i prate vozilo. Ispred nas se odvija "borba" oklopno-mehanizirane specijalnosti i protuoklopne specijalnosti. Posade protuoklopnih vođenih raketnih sustava 9K111 Fagot i 9K115 Metis "tjeraju" BVP na povlačenje, koji nakon ispuštanja dimne zavjese zaklon traži u obližnjoj šumici. No, ne zadugo. Odlučan uništiti protuoklopne položaje, ponovno izlazi i djeluje na protuoklopne desetine. Čujemo povik operatera POVRS-a "meta pogodena" te vidimo da je BVP stao. No, na nesreću protuoklopnih desetina, iako onesposobljen, BVP-u nisu onesposobljeni sustavi naoružanja te nastavlja s djelovanjem po cilju. Nakon uništavanja jednog protuoklopog položaja, posade sklapaju preostala naoružanja i počinje izvlačenje na sigurne položaje.

Na taborovanju su provedena bojna gađanja kao kruna ove specijalističke obuke

Tijekom obuke pokazani su izvrsni pogodci iz minobacača 120 milimetara

Nadnarednik Zlatko Kovačić, vođa je 2. obučnog tima 2. satnije Obučne bojne Središta za obuku pješaštva i oklopništva protuoklopne specijalnosti. Dugogodišnji instruktor opisuje nam ciklus obuke protuoklopa. Nakon obuke osvježenja temeljnih vojnih zadaća i svladavanja teorijskog znanja iz specijalnosti protuoklop, polaznici paralelno prolaze obuku na trenažerima i obuku taktike. Za pristupanje gađanju potreban je određen broj gađanja na trenažeru. "Osim samog pogotka, instruktori ocjenjuju i vođenje rakete, odnosno davanje zapovijedi raketni tijekom njezina leta," kaže nam nadnarednik Kovačić. Također nam objašnjava zajedničku obuku specijalnosti protuoklop i oklopno-mehanizirane specijalnosti. "Sektore obuke dijeli jedna prometnica i kad god smo u mogućnosti, odnosno kad nam se ciklusi obuke poklapaju, nastojimo uskladiti vrijeme provedbe obuke kako bi ona i protuoklopoj i oklopno-mehaniziranoj specijalnosti bila što realističnija. Specijalistička obuka oklopno-mehanizirane specijalnosti omogućuje polaznicima specijalističke obuke protuoklopne specijalnosti realnu situaciju, odnosno praćenje stvarnih maskiranih ciljeva u pokretu kojima je cilj uništiti njihove položaje," kaže nadnarednik Kovačić te dodaje kako pripadnici satnija obučne bojne imaju jako dobru suradnju, a sve s ciljem provedbe što kvalitetnije obuke. Vojnik Marin Neseč ciljač je operater, a obuku je završio na BVP-u M-80A. Opisuje nam tijek obuke na trenažeru kojem je prethodila obuka razvijanja osjećaja za brojenje i vrijeme, kao i prihvaćanje te kontroliranje rakete 9M14 Maljutka.

Ovaj je naraštaj imao zavidne rezultate na gađanjima i obuci taktike

"Nakon svladavanja nepokretnih ciljeva uslijedili su pokretni ciljevi s jednostavnijim gibanjima i složenijim manevrima. Vrhunac je obuke gađanje Maljutkom na udaljenosti od 1800 metara. Naravno da sam bio uzbudjen i imao tremu, no onog trenutka kad se raketa aktivirala nervoza je nestala i usredotočio sam se samo na brojenje sekundi leta raket. Neopisiv je osjećaj ugledati pogodak raketu koju sam navodio," zaključuje vojnik Neseč.

PUKOVNIJA VOJNE POLICIJE

Za obavljanje časne službe od posebne važnosti za obranu Francuske Republike u operaciji Inherent Resolve, pripadniku Pukovnije Vojne policije satniku Mariju Vukadinu dodijeljena je Medalja nacionalne obrane Francuske Republike – brončana

ČASNICKA IZVANREDNE REZULTATE

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Mladen Čobanović
osobna arhiva M. Vukadina

Medalja nacionalne obrane Francuske Republike u posebnim prilikama može biti dodijeljena pripadnicima stranih oružanih snaga za posebno častan doprinos francuskim snagama

Satniku Mariju Vukadinu, zapovjedniku 1. satnije temeljne Vojne policije, 9. prosinca u francuskom veleposlanstvu u Zagrebu uručeno je odlikovanje: Medalja nacionalne obrane Francuske Republike – brončana, za zasluge u operaciji Inherent Resolve. Nije to prvi put da je satnik Vukadin u međunarodnom okruženju prepoznat kao iznimski časnik – za izvanredne rezultate i doprinos u operaciji Inherent Resolve, u srpnju 2020. njezin ga je zapovjednik američki general-pukovnik Robert (Pat) White odlikovao Medaljom vojske SAD-a Joint Service Commendation Medal; osvojio je Značku vještina njemačkog OS-a (German Armed Forces Badge for Military Proficiency) i bio među najboljima na natjecanju Norveški pješački marš (Norwegian Foot March).

Francusko odlikovanje bilo je povod da bolje upoznamo i predstavimo zapovjednika 1. Satnije VP-a, satnika Vukadina. Rođen je u Sarajevu u kojem, odrastajući, pamti i teška ratna događanja. U ranoj mladosti ulazi u svijet sporta, završava Kineziološki fakultet, natječe se u olimpijskom boksu i hrvanju te osvaja medalje na državnim prvenstvima, a u Hrvatsku vojsku pristupa 2008. godine, kao pripadnik prve generacije polaznika dragovoljnog služenja vojnog roka.

Vojna policija u potpunosti je operativna postrojba zbog svojih zadaća, i u ratu, i u miru – i to naš posao čini posebno odgovornim i izazovnim. Biti pripadnik VP-a za mene znači neprekidno težiti izvrsnosti i časno služiti domovini. Čast mi je raditi u kolektivu sa zbilja iznimnim ljudima, a pogotovo veteranima Domovinskog rata koji su stvarali našu tradiciju. Mogu reći da je VP iznimna postrojba, no teško bi bilo naći postrojbu u OSRH za koju ne vrijedi isto

NEDAVNO VAM JE URUČENO ODLIKOVANJE: MEDALJA NACIONALNE OBRANE FRANCUSKE REPUBLIKE – BRONČANA. ZAŠTO JE DO TOGA DOŠLO I ŠTO VAM TO ODLIKOVANJE ZNAĆI?

Medalja nacionalne obrane Francuske Republike dodjeljuje se stranim vojnicima za časnu službu od posebne važnosti za obranu Francuske. Iskreno nisam ni znao da sam predložen za ovo odlikovanje, sve do povratak kući i poziva mojeg prvog radnog kolege, francuskog pilota koji je sa mnom radio planiranja na razini koalicijских snaga, izvan okvira zemalja članica saveza Five Eye. U Kuvajtu sam proveo deset mjeseci i to je vrijeme bilo obilježeno turbulentnim događanjima: pogoršanjem sigurnosne situacije u Siriji i Iraku; eskaliranjem sukoba između SAD-a i Irana koji su rezultirali napadima balističkim raketama; premještanjima snaga na terenu i stalnom pojavi novih izazova. Svakako je otežavajući element bila i pandemija, koja je zahtijevala dodatni napor kako se ne bi нарушила operativnost snaga. Davali smo sve od sebe kako bismo osigurali što bolju potporu svim našim snagama na terenu. Suradnja s francuskim kolegama bila je na vrlo visokoj razini u svim pitanjima, s ciljem čuvanja sigurnosti i nesmetane provedbe zadaća. Kao jedini vojnik i predstavnik OSRH u operaciji iskreno mogu reći da se uz svoje koalicijске partnere nikad nisam osjećao sam, a među njima svakako moram istaknuti pripadnike OS-a Francuske.

Iznimno sam ponosan što su mi ukazali ovu čast, a posebno me veseli što se među našim oružanim snagama razvija snažno partnerstvo na strateškoj razini. Dio su tog sporazuma dužnosti i izobrazba pripadnika OSRH u Francuskoj Republici, što bi svakako bio jedan od izazova u budućnosti.

PUKOVNIJA VOJNE POLICIJE

Satnik Vukadin u NATO-ovo misiji ISAF, u današnjem Islamskom Emiratu Afganistanu, bio je na dužnosti zapovjednika policijskog mentorskog tima sastavljenog od djelatnika MORH-a i MUP-a

Danas zapovjednik 1. satnije temeljne Vojne policije, čije zadaće obuhvaćaju sve vojnopolicijske poslove s naglaskom na osiguranju štićenih objekata i nadziranju stege ostalih pripadnika OSRH, satnik Vukadin prisjeća se svojih početaka u VP-u: "Dio obitelji Vojne policije postajem 2010., kad sam završio temeljnu časnicišku školu i raspoređen sam na dužnost zapovjednika voda u temeljnoj Vojnoj policiji. Te godine uspješno završavam i selecijsku obuku za antiterorističku Vojnu policiju. U postrobi sam radio nešto više od sedam godina, na dužnostima zapovjednika voda i zamjenika zapovjednika satnije. Iznimno sam ponosan što sam bio dio tog jedinstvenog kolektiva. Vrijeme provedeno u toj postrobi pružilo mi je mogućnost osobnog rasta i razvijanja kroz niz različitih specijalističkih usavršavanja.

Tijekom boravka u području operacije, u prosincu 2019., održano je natjecanje za Značku vještina nje-mačkog OS-a (German Armed Forces Badge for Military Proficiency). Na natjecanju su testirane različite vještine: plivanje u odori, gađanje iz pištolja, testovi tjelesne spremnosti i vojne hodnje pod teretom. Između 420 prijavljenih pripadnika više oružanih snaga, 120 uspješno je završilo natjecanje. Najbolje rezultate postigla su 23 natjecatelja – 22 pripadnika vojske SAD-a, te hrvatski satnik Vukadin. Na Norveškom pješačkom maršu (Norwegian Foot March), natjecanju sa stogodišnjom tradicijom na kojem sudionici moraju proći udaljenost od 30 kilometara, s teretom i za manje od četiri sata i 30 minuta, satnik Vukadin zadalu je rutu prešao za svega tri sata i 35 minuta.

Medalja nacionalne obrane Francuske Republike dodjeljuje se za časnu službu djelatnim ili pričuvnim vojnicima u operativnim aktivnostima ili operativnim pripremama oružanih snaga, kao i u misijama u inozemstvu koje pridonose dobrobiti lokalnog stanovništva. U posebnim prilikama može biti dodijeljena pripadnicima stranih oružanih snaga za posebno častan doprinos francuskim snagama.

Visoki francuski predstavnik u operaciji Chammal, brigadni general zrakoplovstva Stéphane Dupont, 17. lipnja 2020. podnio je zahtjev da satniku Mariju Vukadinu bude dodijeljena Medalja nacionalne obrane Francuske Republike – brončana, s naznakom Za misije u inozemstvu (Medal for national defense, bronze echelon with stapled Missions Abroad). Hrvatski je časnik francuskim sastavnicama u operaciji Chammal u Iraku konstantno pružao informacije koje su pomagale njihovim vojnicima u boljem razumijevanju situacije. Na taj je način snažno pridonio uspjehu francuskih snaga protiv snaga Daesha (ISIL). Operacija Chammal počela je 19. rujna 2014. i označava francusku komponentu u koaliciji 80 zemalja i organizacija koje provode operaciju Inherent Resolve. U koordinaciji s iračkom vladom i francuskim saveznicima prisutnim u tom području, operacija Chammal pruža vojnu potporu lokalnim snagama koje se na svojem teritoriju bore protiv Daesha. Međunarodna koalicija konstantno prilagođava djelovanje tom području i Francuska nastavlja svoje napore u regiji jer se borba protiv terorizma nastavlja. Operacija Chammal trenutačno je fokusirana na segment potpore i 600 vojnika radi u stožerima operacije Inherent Resolve ili unutar njezinih zračnih i pomorskih komponenti. (Iz obrazloženja francuskog veleposlanstva u povodu dodjele Medalje nacionalne obrane Francuske Republike hrvatskom časniku Mariju Vukadinu.)

RAD U MEĐUNARODNOM OKRUŽENJU

Nakon toga satnik Vukadin odlazi u Središte za obuku VP-a, gdje radi na dužnostima časnika za izobrazbu, nastavnika VP-a i na kraju voditelja Odsjeka za obuku VP-a i međunarodne vojne operacije. Kaže kako mu je to vrijeme rada uz iskusne časnike i dočasnike u Središtu omogućilo daljnji razvoj i otvorilo nove perspektive časničkog posla.

Satnik Vukadin odlazi 2012. u NATO-ovu misiju ISAF, u današnjem Islamskom Emiratu Afganistanu, gdje je na dužnosti zapovjednika policijskog mentorskog tima sastavljenog od djelatnika MORH-a i MUP-a. Zadaća mentorskog tima, tад u sastavu Regionalnog zapovjedništva Sjever pod zapovjedanjem OS-a Njemačke, bilo je mentoriranje jedne policijske postaje u udaljenom okrugu na sjeveru zemlje. U koaličijsku operaciju združenih snaga Inherent Resolve upućen je 2019., na dužnost stožernog časnika za planiranje u operativnom odsjeku – operacije

u tijeku u Državu Kuvajt. Nositelj koalicije bio je SAD, operacija je provođena na području Iraka i Sirije, a glavno zapovjedno mjesto nalazilo se u Kuvajtu.

O iskustvima vojničkog rada u međunarodnom okruženju satnik Vukadin kaže: "Rad u međunarodnom okruženju svakako je izazov koji nam daje priliku da objektivno testiramo svoje mogućnosti i znanja. Najveći dojam na mene je ostavilo jedinstvo napora i profesionalnost svih sudionika operacija te osjećaj prihvaćenosti i zajedništva. Raditi zajedno sa snagama sigurnosti i ostalim državnim institucijama zemlje primateljice snaga daje nam jasan pojam o tome koliko je bitna naša uloga u njihovim naporima da izgrade bolju budućnost. Ono što posebno pamtim je kako ljudi u vrlo teškim uvjetima života, gdje je nesigurnost stalno prisutna, nalaze jednostavne razloge za veselje. Prijateljstva koja su stvorena u takvom okruženju nemaju cijenu i ostaju za cijeli život.

Odlikovan, predan poslu koji radi i nasmijan, satnik Vukadin priču završava posebnom "tajnom" svoje uspješnosti: "Najvažnije je u poslu i radu imati potporu obitelji. U vrijeme mog sudjelovanja u operaciji Inherent Resolve ova su sina bila predškolske dobi, a brigu o njima vodila je moja supruga, također pripadnica OSRH na dužnosti zapovjednika satnije. Odricanje onih koji su me bodrili i čekali puno je veće od mog i svih uspjesi koje sam postigao prvo su njihova zasluga.

U koaličijsku operaciju združenih snaga Inherent Resolve satnik Vukadin upućen je 2019., na dužnost stožernog časnika za planiranje u operativnom odsjeku – operacije u tijeku u Državu Kuvajt

VOJARNA "7. GARDIJSKE BRIGADE PUMA"

NASTAVITE PRATITI SLAVNI PUT RATNIH PUMA

U varazdinskoj vojarni obilježena je 29. obljetnica 7. gb Puma, Dan 2. omb

Pume, a održana je i primopredaja Zapovjedništva između pukovnika Stjepana Jalžabetića i bojnika Krunoslava Slavinca

TEKST
Martina Butorac

FOTO
Tomislav Brandt

U varazdinskoj vojarni "7. gardijske brigade Puma" prigodnim je programom svečano obilježena 29. obljetnica 7. gardijske brigade Puma i Dan 2. oklopno-mehanizirane bojne Pume Gardijske oklopno-mehanizirane brigade.

Za sve poginule pripadnike položeni su vijenci i zapaljene svijeće u kapelici sv. Jurja u vojarni, a svečano obilježavanje nastavljeno je postrojavanjem pripadnika 2. omb Puma te primopredajom Zapovjedništva između dosadašnjeg zapovjednika postrojbe pukovnika Stjepana Jalžabetića i novog zapovjednika bojnika Krunoslava Slavinca. Okupljenima se obratio zapovjednik Gardijske

Primopredaja Zapovjedništva

oklopno-mehanizirane brigade brigadni general Mijo Validžić te pritom istaknuo doprinos pripadnika 7. gb u Domovinskom ratu rekovši kako su ratne Pume krčile put za slobodu domovine.

“Oklopno-mehanizirana bojna Pume ima vrlo zahtjevnu zadaću pratiti tragove svojih prethodnika u teškim vremenima. Današnje Pume žive u vremenu koje ima svoje teškoće i izazove, a svi vi morate nastaviti slavni put ratnih Puma,” rekao je general Validžić te poručio pripadnicima da svaku priliku koriste za stručno usavršavanje kako bi služili svojoj domovini. Podsjetio je i na uspješno provedene zadaće tijekom ove godine istaknuvši pritom sudjelovanje pripadnika 2. omb Pume na međunarodnoj vojnoj vježbi Immediate Response. Dosadašnji zapovjednik Puma pukovnik Jalžabetić istaknuo je kako mu je bila iznimna čast zapovijediti postrojbom nastaloj na temeljim slavnih prethodnice. “Uspješno smo izvršili sve zadaće u zahtjevnim vremenima epidemije, a posebno bih naglasio sudjelovanje u međunarodnoj vojnoj vježbi Immediate Response gdje smo dokazali da smo kompatibilni s našim NATO partnerima,” rekao je pukovnik Jalžabetić. Novoimenovani zapovjednik Puma bojnik Slavinec zahvalio je na ukazanom povjerenju te podsjetio na sudjelovanje pripadnika 7. gb u Domovinskom ratu, osobito u operaciji Oluja, kao i na podizanje stijega na Kninskoj tvrđavi. “Pukovniku Jalžabetiću zahvaljujem na dugoj, časnoj i nesobičnoj suradnji, a naša je obveza i zadaća dalje razvijati postrojbu,” rekao je bojnik Slavinec. U sklopu obilježavanja obljetnice pripadnicima Bojne uručena su promaknuća, pohvale i nagrade.

Natjecanje za najspremnijeg pripadnika 2. omb Pume

Povodom obilježavanja 29. obljetnice ustrojavanja 7. gardijske brigade Puma i Dana 2. oklopno-mehanizirane bojne Pume održano je natjecanje za najspremnijeg pripadnika u vojnem višeboju.

Zadaće natjecatelja bile su rastavljanje i sastavljanje jurišne puške VHS 2 i pištolja HS 2000, svladavanje NBK područja, bacanje ručne bombe, prelazak pješačkih prepreka, topografija, popuna gorivom te gađanje iz zračne puške. Njegovanje sportskog duha pripadnika na visokoj je razini te se nastoje omogućiti najbolji uvjeti za pripreme i natjecanja u različitim sportovima, kao i vojnim sportovima.

Vojni je višeboj test temeljnih vojničkih znanja, vještina i snalažljivosti te pokazatelj psihofizičke spremnosti vojnika. Natjecatelji su pokazali visoku spremnost te ostvarili odlične rezultate.

Martina Stanković

Foto: Martina Stanković

Rezultati

Muška kategorija:

1. desetnik Stjepan Novoselec
2. vojnik Leo Poljak
3. skupnik Igor Škorić

Ženska kategorija:

1. vojnikinja Ana Katavić
2. skupnica Andrea Čukec
3. vojnikinja Martina Krasović

SPECIJALNOST: DEKONTAMINATOR

"Većina polaznika koji dođu na obuku imaju određena srednjoškolska ili fakultetska predznanja, odnosno završili su biološki, biokemijski ili kemijski smjer. Iznimno sam zadovoljan polaznicima, ozbiljno pristupaju obuci te su svi uspješno izvršili zadaću," istaknuo je nadnarednik Krunoslav Biruš instruktor u Bojni NBKO-a

Kao i svake godine, svoje mjesto na vojnom poligonu "Gašinci" u Gašincima pronašlo je i Središte za upravljanje NBK opasnostima Bojne za nuklearno-biološku-kemijsku obranu. Pripadnici Središta na poligon dolaze s jednim ciljem: provesti taktičku

TEKST

Jelena Dedaković

FOTO

Josip Cindrić
Dino Varošanec

obuku za jedanaest polaznika specijalističke vojne obuke specijalnosti dekontaminator. Taborovanje u sklopu specijalističke vojne obuke roda NBKO-a provedeno je od 13. do 17. prosinca kao kruna tromjesečne obuke, a podijeljena je u tri programska područja. U prvom dijelu polaznici prolaze teorijsku obuku o rodu NBKO-a, dok u drugom dijelu uče o sredstvima i opremi te u trećem dijelu prolaze taktičku

obuku, odnosno svladavaju taktički dio dekontaminacije ljudi, osobne opreme, vozila, zemljišta i objekata. U sklopu završne faze obuke provodi se taborovanje na vojnom poligonu "Gašinci" gdje na nepoznatom terenu provode taktike, tehnike i procedure RKB dekontaminacije. Bojna NBKO-a sukladno specijalističkom programu osim specijalnosti RKB dekontaminator provodi obučavanje i za specijalnost RKB izvidnik.

DEKONTAMINACIJA LJUDI

Prilikom dolaska na mjesto provedbe obuke prvo primjećujemo velika vojna vozila s pripadajućim kontejnerima i opremom. Instruktori Središta objašnjavaju kako je upravo taj mobilni sustav za dekontaminaciju (MPD 100), koji je opremljen s unutarnjim spremnicima vode, te kontejner s potrebnom opremom jedan od elemenata po kojima će se odrediti mjesto provedbe obuke jer se njima prevozi sva oprema za dekontaminaciju: šator za dekontaminaciju ljudi i pripadajuća oprema za dekontaminacijsku postaju. Također nam korak po korak objašnjavaju proces dekontaminacije dok ga polaznici obuke provode. Dvije desetine provode dekontaminaciju ljudi i opreme, a početak i kraj pozicija postaje za dekontaminaciju određuje zapovjednik kao i mesta za odlaganje stvari, koje ujedno ovise o više čimbenika, prometnoj infrastrukturi, zemljištu i ostalom. Nakon postavljanja pozici-

ja dekontaminatori oblače specijalističku zaštitnu opremu i zauzimaju mesta na kojima čekaju početak dekontaminacije. Kontaminirana osoba odlaže stvari na to predviđena mesta za dekontaminaciju i uništavanje te slijedi upute od dekontaminatora dok mu on na svakoj poziciji pokazuje i pomaže oko skidanja određenih dijelova opreme i odjeće, nakon čega slijedi tuširanje u šatoru za dekontaminaciju. Nakon izlaska iz šatora provodi se monitoring s odgovarajućim detektorom. Kad se utvrdi da kontaminant nije prisutan, tad dekontaminirana osoba uzima svoju dekontaminiranu opremu i udaljava se od dekontaminacijske postaje.

Nadnarednik Krunoslav Biruš šest je godina instruktor u Bojne NBKO-a, a pripadnik je Bojne od 2008. godine. Opisuje nam kako je specijalistička vojna obuka roda NBKO-a specifična i razlikuje se od obuke koju su polaznici prošli na dragovoljnog vojnog osposobljavanju. "Većina ih se brzo prilagodi obuci, a to uvelike ovisi i o instruktorima, odnosno njihovo sposobnosti motiviranja polaznika. Većina polaznika koji dođu na obuku imaju određena srednjoškolska ili fakultetska predznanja, odnosno završili su biološki, biokemijski ili kemijski smjer. Iznimno sam zadovoljan polaznicima, ozbiljno pristupaju obuci te su svi uspješno izvršili zadaće," zaključuje nadnarednik Biruš. Da su ljubav prema domovini i ljubav prema kemiji dobitna kombinacija dokaz je vojnikinja Marija Pavić. Magistra kemije, nakon završetka dragovoljnog vojnog osposobljavanja kao prioritet stavlja rod Nuklearno-biološko-kemijske obrane, odnosno rad u struci. Opisuje nam kako dekontaminacija ide po prioritetima: ljudi, oprema, vozila, prometnice, objekti, zemljišta, a da se najveći naglasak stavlja na ljudе i opremu, što joj je ujedno bio i najzanimljiviji dio obuke. "Vjerujem da je svaki ljudski život važan i ako ga možemo spasiti, naravno – tu smo," zaključuje vojnikinja Pavić s osmijehom na licu. U budućnosti se nuda Časničkoj školi i daljnjem razvoju u rodu NBKO-a jer time nadograđuje znanje stečeno u civilnom obrazovanju.

U POVODU 30. OBLJETNICE

ABECEDA OPERACIJE

Operacija Orkan 91 prva je od tri napadne operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji koja je označila početak oslobođanja istoka Hrvatske. Ujedno je i prva veća napadna operacija hrvatskih snaga u Domovinskom ratu, u kojoj je oslobođeno 16 naselja u općinama Novska, Pakrac i Nova Gradiška

Tekst: Marinko Karačić

AKTIVNOSTI UOČI I U VRIJEME OPERACIJE ORKAN 91

- Neprijateljske snage okupirale su tijekom agresije na zapadnu Slavoniju 1991. dijelove tadašnjih općina Virovitica, Daruvar, Slavina, Orahovica, Požega i Pakrac s uporištim na Bilogori i Papuku.
- S tom se operacijom vremenski dijelom poklapaju još dvije slavonske napadne operacije: Otkos-10 (31. listopada – 12. studenog 1991.) i Papuk 91 (28. studenog 1991. – 3. siječnja 1992.), u kojima su hrvatske snage imale isti cilj: oslobođanje okupiranih područja Slavonije.

BORBENOST I INICIJATIVA

Orkan 91 ocjenjuje se kao operacija koja je bila pokretač preuzimanja inicijative i borbenih djelovanja hrvatskih snaga na zapadnoslavonskom bojištu. Tako su se u relativno kratkom vremenu od 117 dana ondje odvijale tri napadne operacije hrvatskih snaga u kojima je oslobođen znatan dio područja. Sve su tri operacije bile temelj za kasniji Bljesak i potpuno oslobođanje zapadne Slavonije.

CILJEVI OPERACIJE

Poraziti neprijateljske snage na području Novske, Okučana i Jasenovca te oslobođiti prometnicu Novska – Okučani – Nova Gradiška, čime se stvaraju uvjeti za nova napredovanja prema Lipiku i Pakracu.

ČELNICI I POSTROJBE

Načelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske general-pukovnik Anton Tus, Operativna zona (OZ) Bjelovar zapovjednik brigadir Miroslav Jerzečić, OZ Osijek zapovjednik brigadir Karl Gorinšek, Operativna grupa (OG) Posavina u sklopu OZ-a Zagreb, zapovjednik pukovnik Rudi Stipčić, kasnije Rozarijo Rozga.

- Hrvatske vojne snage:
 - 1. brigada (br) Zbora narodne garde (ZNG) Tigrovi, 3. br ZNG-a, 99. br HV-a Peščenica/Zagreb, 101. br HV-a Susedgrad/Zagreb, 105. br HV-a Bjelovar, 108. br HV-a Slavonski Brod, 117. br HV-a Koprivnica, 121. br HV-a Nova Gradiška, 125. br HV-a Novska (sljednica 62. samostalne bojne), 127. br HV-a Virovitica, 149. br HV-a Trešnjevka/Zagreb, 8. br HV-a Samobor (kasnije 151. br HV-a), 153. br HV-a Velika Gorica, Topnička grupa OG-a Posavina, 51. samostalna bojna Rvbovec, 53. samostalna bojna Dugo Selo, 56. samostalna bojna Kutina, 65. samostalna bojna Ivanići Grad, 73. samostalna bojna Garešnica, skupina pripadnika Hrvatskih obrambenih snaga (HOS), 15. mješovita protuoklopna topnička pukovnija HV-a Križevci, 40. pukovnija veze Samobor, Samostalna dragovoljačka satnija 100. br HV-a Štraseri, Centar Zagreb, Izvidničko-diverzantska skupina OG-a Posavina Kraljeva Velika, Izvidničko-diverzantska skupina Zulu, postrojbe za specijalne namjene GS HV-a, Samostalna psunjska satnija, ostale snage u provedbi operacije.

- Hrvatske policijske snage:
 - Pripadnici policijskih uprava i policijskih stanica te pričuvni sastav Ministarstva unutarnjih poslova.
- Pripadnici Narodne zaštite

d

ORKAN 91

DINAMIKA OPERACIJE ORKAN 91 (29. LISTOPADA 1991. – 3. SIJEĆNJA 1992.)

• Prva etapa (29. listopada – 9. prosinca 1991.) Napadna djelovanja počeli su Tigrovi, koji su naišli na otpor neprijatelja dobro utvrđenog kod sela Paklenice. Jake su borbe vođene i za selo Voćaricu, o čemu svjedoči i podatak o pet poginulih i 18 ranjenih pripadnika 1. br ZNG-a. Prodror je napravljen na smjeru napada 105. br HV-a prema Bairu te je nastavljen napad prema motelu Trokut, gdje su se također vodile žestoke borbe i pomicala crta. U borbama za Bair i Trokut poginulo je 11 hrvatskih branitelja, a jedan je smrtno ranjen. Napadne aktivnosti provodile su se i prema Jasenovcu. Neprijateljske snage u idućim su danim odgovorile protunapadima na hrvatske položaje te udarima po civilnim ciljevima u Lipovljanim, Kutini i Novskoj. Tako se početak prve etape djelovanja hrvatskih snaga u operaciji Orkan 91 može ocijeniti kao etapa prelaska iz obrane u napad i najava kako će oslobođanje okupiranih područja protjecati uz velike žrtve hrvatskih branitelja te snažne otpore agresorskih snaga, koje su imale prevlast u naoružanju. To je ujedno bilo i prvo iskustvo koje su hrvatski branitelji stjecali u napadnim operacijama.

Uvođenjem 117. br HV-a u operaciju nastavljaju se napadna djelovanja hrvatskih snaga, koje ovladavaju dijelom Popovca i uzvisinom koja dominira tim područjem, a provodile su se i pripreme za nove napade. Slijedi niz dogovorenih prekida vatre koje srpske pobunjeničke snage u pravilu ne poštuju.

Težište napada hrvatskih snaga usmjeren je prema Bairu i Popovcu, iz kojih je neprijatelj potisnut, a djelovanja su nastavljena i prema motelu Trokut. Znatan je iskorak napravljen oslobođanjem Brezovca, kad je zaplijenjen i dio neprijateljskog naoružanja. Opet je sklopljeno primirje, no ono neće zaživjeti jer neprijatelj nastavlja napade na hrvatske položaje i civilne ciljeve. Novi je cilj pred osvježenim hrvatskim snagama bilo selo Lovska, koje je oslobođeno 18. studenog, a važno je postignuće i zapljena većih količina naoružanja i opreme. Oslobođanjem Lovske ostvaren je još jedan važan cilj: ovladavanje strateški važnim položajem motelom Trokut, s kojeg se neprijatelj morao povući kako se ne bi našao u okruženju hrvatskih snaga jer su imali samo jedan izlaz prema Koritima. U nastavku djelovanja hrvatske snage oslobođaju i Donje Kričke te Livađane, a nešto kasnije i Gornje Kričke. Uslijedile su pripreme hrvatskih snaga za nova napadna djelovanja te neprijateljski pokušaji ponovne okupacije tek oslobođenih hrvatskih mjesta. Tako su se smjenjivali

ciklusi hrvatskih snaga: napad-obrana i stvarale nove povoljnije pozicije za nastavak operacije.

U više napadnih djelovanja hrvatske su snage nastojale oslobođiti selo Korita, koje je 7. prosinca stavljeno pod hrvatski nadzor. Tenkovi Tigrova predvodnici su novih napadnih djelovanja te je oslobođeno selo Jagma, a ovladano je i važnim kotama za nastavak djelovanja. Oslobođena su sela Gornja i Donja Subocka, čime je završena prva etapa operacije na novljanskom bojištu.

Istodobno su na novogradiškom dijelu bojišta hrvatske snage u početku provodile aktivnu obranu i zaustavljale neprijateljske napade, a kasnije su i pokrenule napadna djelovanja. Neprijatelj je pružao snažan otpor te su napredovanja hrvatskih snaga bila ograničena. No, neprijateljska crta obrane iz dana u dan sve je više pomicana u dubinu.

• Druga etapa (10. prosinca 1991. – 3. siječnja 1992.) Provedba druge etape operacije Orkan počela je 10. prosinca, pokretanjem snaga u cilju presjecanja prometnice Okučani – Lipik. Neprijatelj je pružao jak otpor, posebno u Donjem Čagliću južno od Lipika, a poduzimao je i protunapade prema selima oslobođenim u prvoj etapi operacije. Hrvatske su snage nakon odbijanja neprijateljskih napada pokušavale ostvariti nova napredovanja prema Rajčićima. No, neprijateljski protudari nisu prestajali te je djelovanje hrvatskih snaga bilo usmjereno k obrani dostignutih položaja i pripremama za nastavak napadnih djelovanja. Nova napadna djelovanja hrvatskih snaga počela su 22. prosinca na neprijateljske snage u Donjem Čagliću, Kovačevcu Čaglićkom i Rajčićima, gdje su ostvareni određeni pomaci, no neprijatelj je i taj put uvraćao protuudarima prema hrvatskim snagama. Osim toga, nakon svakog napada hrvatskih snaga dovodio bi nova pojačanja te utvrđivao položaje, dok se osvježavanje hrvatskih snaga u ljudstvu i tehnički odvijalo u skladu s mogućnostima.

Tigrovi su u još jednom pokušaju oslobođanja Rajčića 28. prosinca ovladali dijelom sela, no neprijatelj je uz pomoć prije svega tenkova i topništva uvraćao i zaustavljao hrvatske snage u dalnjem napredovanju. U cilju slabljenja neprijateljskog otpora intenzivirana su i izviđanja i upadi diverzantskih grupa u dubinu neprijateljskih snaga.

Na novogradiškom dijelu bojišnice hrvatske snage počele su drugu etapu operaciju iznimno uspješno, oslobođajući devet sela: Golobrdac i Sinilje u novogradiškoj općini, te Vučjak Čečavački, Rasnu, Jeminovac, Čečavac, Koprivnu, Ruševac i Šnjegegavić u požeškoj općini, a važno je postignuće i zapljena većih količina naoružanja i opreme. Novi uspjeh ostvaren je oslobođanjem Mašićke Šagovine, čime je otvoren put za nova napredovanja prema Širincima i Trnavi. Pritom je oslobođeno i selo Žuberkovac. U nastavku aktivnosti crta je pomaknuta i prema Trnavi, a zadnjeg dana operacije hrvatske su snage oslobodile Širince, nakon čega je stupio na snagu sporazum o prekidu vatre i općem primirju u RH.

Bojišnica je otad ostala nepromijenjena do 1995. i operacije Bljesak, kad su hrvatske snage u potpunosti oslobodile zapadnoslavansko područje.

U POVODU 30. OBLJETNICE

EFEKTI DJELOVANJA UDARNIH SKUPINA

Uporaba pješačkih snaga u operaciji težišno je bila organizirana na principu udarnih skupina jačine do 70 vojnika, koje su prve ovladavale ključnim objektima, a nakon njih nastupale su ostale operativne snage.

F

FOTOGRAFIJE I PLAKATI

Informativno-psihološka djelatnost također je u djelokrugu svojih aktivnosti kroz Ratni press centar bila uključena u praćenje i dokumentiranje operacije. Javnost posebno pamti ratne plakate *Help Novska, I moj je tata hrvatski vojnik i Live and let live* (na fotografiji je Petar Dukarić, pripadnik Tigrova), koji su tiskani u nakladi od 10 000 primjeraka, a autor fotografija je Željko Gašparović.

g

GLAVNI SIGNALI ZA NEPRIJATELJSKE NAPADE

U zapovijedi za napadnu operaciju Orkan 91 određeni su i signali za neprijateljske prijetnje. Tako je za napad neprijateljskih aviona signal bio ptica, helikoptera *bumbar*, a za tenkovsku opasnost *kornjača*.

h

HRABRI TIGROVI

Sudjelovanje Tigrova u operaciji posebno se pamti po ubacivanju njihovih dviju borbenih grupa u neprijateljsku pozadinu, što se ocjenjuje kao prvi takav slučaj u Domovinskom ratu. Njihova hrabrost i spremnost bili su prevaga u probijanju prvih neprijateljskih položaja te su zajedno s drugim postrojbama ostavili *orkanski trag* u oslobođanju Slavonije.

i

IZVIDNIČKA POSTIGNUĆA

U provedbi operacije posebno se cijene izvidnici, koji su u manjim grupama učestalo ulazili u prednji kraj i dubinu neprijatelja. Pritom su ne samo prikupljali vrijedne podatke o rasporedu i jačini neprijateljskih snaga nego su i izvodili akcije u kojima su ih potiskivali s pojedinih točaka. Tako su izvidnici 2. bojne 151. br u akciji ovladavanja kotom 244 porazili neprijatelja te zaplijenili minobacače s minama, a sve je odmah i stavljeno u funkciju obrane i napada hrvatskih snaga.

j

JEDINSTVENA TOVARNA SATNJA

Za operaciju je bila angažirana i Tovarna satnja za izvlačenje ranjenika. Za nju su konji dopremljeni iz Delnice, a oprema iz Bjelovara, čime je ta postrojba postala jedinstven primitivističke potpore u provedbi operacije. U Domovinskom ratu konji su još korišteni i za opskrbu hrvatskih postrojbi u obrani Velebita.

KUKURUZNI ZAKLONI

Slavonska polja kukuruza u pojedinim su situacijama bila jedini zaklon hrvatskim snagama na dijelovima bojišnice. Tako su se Tigrovi prilikom oslobođanja Popovca ukopali u kukuruze i neprimjetno prilazili neprijatelju, a taj je događaj podsjetio na poznati *kukuruzni put* iz Bitke za Vukovar.

R

LOKACIJA TROKUTA

Kod nekadašnjeg motela Trokut u blizini Novske podignuto je spomen-obilježje kao podsjetnik na jednu od najžešćih borbi hrvatskih snaga protiv neprijatelja u operaciji Orkan 91. Mjesto zahvale, molitve i sjećanja na dane kad je zapadna Slavonija prkosila i označila početak oslobođanja Hrvatske.

I

LJUBAV I POŽRTVOVNOST HRVATSKIH BRANITELJA

O snazi ljubavi bila je sloboda Hrvatske i spremnosti na žrtvu govore i riječi ranjenog pripadnika 1. br HV-a prilikom spašavanja iz Voćarice: "Napokon smo krenuli." Te su riječi nadahnule Rudija Stipčića, zapovjednika OG-a Posavina, za naslov knjige o operaciji Orkan 91.

lj

MOMCI IZ GRUPE SVILENI

Među brojnim dragovoljcima i postrojbama koji su sudjelovali u operaciji Orkan 91 zapaženu ulogu odigrala je izvidnička grupa *Svileni*, ili kako su ih još zvali, *trinaestorica veličanstvenih dragovoljaca* uglavnom iz Zagreba koji su djelovali u sklopu 99. br HV-a. Posebno ostaje u sjećanju njihovo djelovanje u oslobođanju Mašićke Šagovine kad se borba vodila za svaku kuću, koju je neprijatelj pretvorio u bunker. U oslobođanju tog mjeseta poginula su četiri pripadnika *Svileni* i devet pripadnika 121. br HV-a.

m

NASTAVNO SREDIŠTE LIPOVAC

Tijekom operacije Orkan 91 ustrojeno je i Nastavno središte Lipovica, u cilju osposobljavanja postrojbi koje su bile uključene u operaciju, a od kojih su neke bile tek mobilizirane i bez borbenog iskustva. Posebno se cijene osposobljavanja za blisku protuoklopnu borbu.

n

ODNOS SNAGA U TOPNIŠTVU

Neprijatelj je imao izrazitu premoć u topništvu, a hrvatske su snage na 52 km bojišnice imale ukupno 25 topničkih cjevi. Unatoč takvom odnosu snaga, hrvatsko je topništvo pridonosilo provedbi operacije, a nakon svakog novog dobivenog ili zaplijenjenog sredstva to je bila glavna vijest za sve sudionike. Iako je djelovala vrlo kratko u drugoj etapi operacije, posebna mezimica topništva bila je *Beba*, kako su od milja zvali haubicu 203 mm.

O

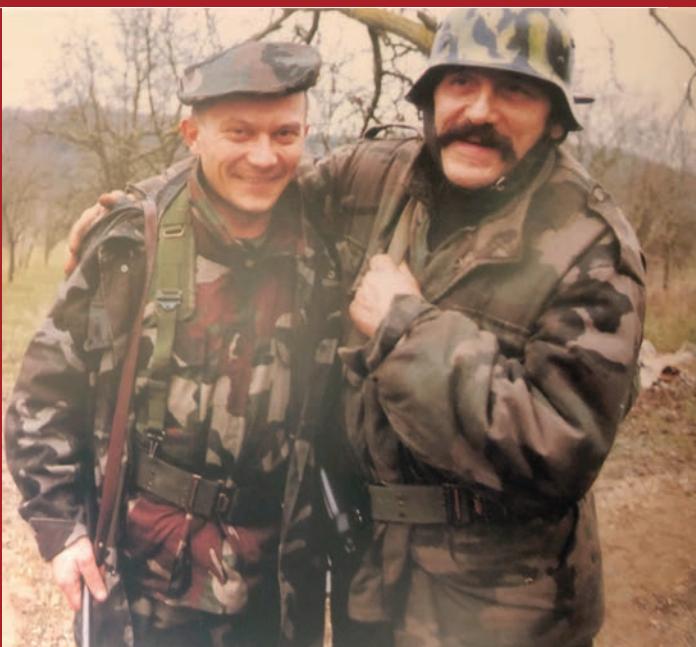

POSTIGNUĆA OPERACIJE PAPUK 91

- Oslobođeno oko 750 četvornih kilometara okupiranog područja, na kojima je 16 sela te komunikacija Novska – Lipik – Pakrac.
- Vezivanje jakih neprijateljskih snaga za područje provedbe operacije, što je olakšalo provedbu drugih dviju napadnih operacija hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji.
- Skraćena bojišnica.

RANJAVANJE GOTOVINE

U operaciji Orkan 91 sudjelovao je i Ante Gotovina, kao zapovjednik grupe za specijalne zadaće. Tako je u napadnom djelovanju prema Rajčićima uz snage 1. br Tigrovi bila i Gotovinina grupa. U borbama za to jako neprijateljsko uporište poginulo je pet, a ranjeno deset hrvatskih branitelja. Među ranjenima bio je i Ante Gotovina.

SMJELOST SLAVONACA

Srca i hrabrosti nije nedostajalo i to je ono što je vodilo sudionike operacije Orkan 91. Kao suho zlato čuvali su streljivo i naoružanje, kojega ne samo što nije bilo dovoljno nego se i osiguravalo na kreativan način. Tako su pripadnici 65. samostalne bojne već drugog dana operacije nakon smjene u Starom Grabovcu iz ruke u ruke svoje osobno naoružanje predavali novoj smjeni.

ŠTO SU POGAĐALI HRVATSKI PROTUZRAKOPLOVCI

Snage protuzračne obrane oborile su pet i oštetile osam neprijateljskih aviona, čime su dale obol uspjehu operacije i obrani slavonskog neba.

TENKISTI U OSLOBAĐANJU KORITA

Ključnu ulogu u oslobađanju Korita imale su posade tenkova Oklopno-mehanizirane bojne Tigrova. One su razbile otpor neprijatelja, koji je kuće pretvorio u prave utvrde.

UIGRANOST NOVOGRADIŠKIH I BRODSKIH POSTROJBI

Posebno uigran tandem operacije činile su dvije brigade: 108. brodska i 121. novogradiška, koje su funkcionalire kao jedan stroj. Razumjele su se, suradivale i izgradile prepoznatljivo zajedništvo.

VAŽNOST OPERACIJE NAKON OKUPACIJE VUKOVARA

Operacija Orkan 91 odvijala se u vrijeme okupacije Vukovara te je svaki uspjeh hrvatskih snaga nakon junačke obrane tog grada bio novi poticaj braniteljima u oslobađanju Hrvatske. Tako je na dan kad je Vukovar okupiran, 18. studenog, oslobođeno važno neprijateljsko uporište selo Lovska, a hrvatske su snage nakon toga ovladale i motelom Trokut.

ZIMA I LED

Operacija je dijelom provedena u iznimno teškim zimskim uvjetima, o čemu svjedoči i podatak kako je na bojišnici kod Novske led *okovao* postavljene mine ispred položaja 125. br HV-a, a na području kanala Veliki Strug stvorila se 12-kilometarska ledena staza. I tenkovi su zbog niskih temperatura morali učestalo pokretati motore.

ŽRTVA HRVATSKIH BRANITELJA

U operaciji Orkan 91 poginulo je 246 pripadnika hrvatskih snaga, od kojih 151 na novljanskem te 94 na novogradiškom bojištu.

Izvor za fotografije:

Rudi Stipčić, Napokon smo krenuli, Sveučilišna tiskara, Zagreb, 1996.; 1. gardijska brigada Hrvatske vojske Tigrovi, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991. – 1996., Znanje d. o. o., Zagreb, 2015.

KOPNENA VOJSKA

Foto: Bundeswehr / Maximilian Schulz

EUROPA SE VRAĆA GUSJENICAMA

Nakon desetljeća skromnog ulaganja u razvoj novih borbenih oklopnih vozila, prije svega tenkova i borbenih vozila pješaštva, situacija na Starom Kontinentu drastično se mijenja

TEKST Mario Galić

Od raspada SSSR-a 1991. godine niti jedna europska članica NATO saveza nije razvila novi glavni borbeni tenk. Iznimka je jedino Turska, koja još uviјek, uz broje poteškoće, pokušava dovršiti razvoj Altaya. Osim njemačke obrambene industrije i njezinih borbenih oklopnih vozila Puma i Lynx, ostali su ili razvijali borbena vozila na kotačima ili ništa.

Finska tvrtka Patria razvila je Armored Modular Vehicle ili AMV. Njemački konzorcij razvio je vozilo Boxer, a švicarski MOWAG Piranha V. Talijanski Iveco i OTO Melara (danas Leonardo) zajedno su razvili Centauro II i Frecciu. Francuski Nexter Systems razvio je VBCI (Véhicule Blindé de Combat d'Infanterie). Austrijski Steyr-Daimler-Puch Spezialfahrzeuge razvio je vozilo Pandur II. Sve do jednog, to su borbena oklopna vozila na kotačima. Isključivo za izvoz, njemački Krauss-Maffei Wegmann nastavio je razvijati

◀ **Vojnici 112. oklopne grenadirske bojne njemačkog KoV-a s borbenim vozilom pješaštva Puma fotografirani 9. ožujka 2021. godine.**
Bundeswehr je zasad jedini korisnik tog "gusjeničara", a druge kupce možda odbija i visoka cijena

tenk Leopard 2 pa su trenutačno došli do inačice A7+. Daljnji je korak u razvoju Leoparda 2 njemačke vojske ugradnja Trophyja, aktivnog sustava obrane od protutenkovskih projektila koji proizvodi izraelski Rafael. Ministarstvo obrane Izraela objavilo je 2. studenog 2021. da je njemačka tvrtka Krauss-Maffei-Wegmann, uz tehničku pomoć Rafaela i finansiranje Ministarstva obrane Njemačke, provela prvo uspješno testiranje Trophyja na Leopardu 2A6 njemačke vojske. Precizni podaci o samom testiranju nisu objavljeni, osim da je uspješno uništeno 90 postroj projektila te da je sustav uspio otkriti i precizno odrediti poziciju s koje su lansirani. Otprije su poznati planovi njemačke vojske da za početak sustavom Trophy opremi 17 tenkova i tako dobije satniju koja će služiti za realnije testiranje sustava u borbenim uvjetima.

BRITANSKI PRIKLJUČAK

Njemačka tvrtka Krauss-Maffei-Wegmann (KMW) i francuska Nexter Systems prikazale su na izložbi naoružanja i vojne opreme Eurosatory 2018 hibrid tenka E-MBT (European Main Battle Tank) koji se sastojao od tijela, podvozja i pogonskog sustava Leoparda 2 te kupole tenka Leclerc. Prikazani tenk odmah je privukao golemu pažnju, a predstavnici tvrtki tvrdili su da je razvijen u prvom redu za izvoz. Međutim, uskoro se pokazalo da je tenk više poslužio za privlačenje pažnje javnosti, jednakako kao što proizvođač automobila na izložbama prikazuju studije budućih vozila koje nikad ne dođu do serijske proizvodnje.

Ozbiljniji je njemačko-francuski projekt Main Ground Combat System (MGCS) pokrenut još 2012. godine. Predviđalo se da će do 2017. biti gotovi koncepti i studije izvedivosti, ali program se odlučio tako da su novi rokovi za izradu demonstratora tehnologije pomaknuti na 2024., a izrada zasad nedefiniranog broja prototipova za razdoblje od 2024. do 2027. godine. Početak serijske proizvodnje pomaknut je na 2028., ali pod uvjetom da se tijekom razvoja ne pojave veći problemi. Ukupni troškovi razvoja MGCS-a ne bi smjeli premašiti milijardu i pol eura.

U međuvremenu su KMW i Nexter Systems formirali 2015. godine konzorcij KMW And Nexter Together (KANT), poslije preimenovan u KMW+Nexter Defense Systems (KNDS). Osim promjene imena, s projektom MGCS donedavno se nije ništa događalo. Razlog je bio nedostatak potpore dviju vlada. Tek su u svibnju 2020. godine KNDS i njemački Rheinmetall dobili ugovor MGCS System Architecture Definition Study – Part 1 (SADS Part 1). Njim je predviđeno da će se u roku od 18 mjeseci izraditi konačna studija koncepcata. Riječ je o "konceptima", a ne o "konceptu" jer je KNDS u međuvremenu postao projekt razvoja ne samo novog tenka već i borbenog besposadnog kopnenog vozila kao i borbene i izvidničke besposadne letjelice.

Dosad je projekt MGCS bio isključivo njemačko-francuski s podjelom troškova 50 : 50. No u siječnju 2021. objavljeno je da je Ministarstvo obrane Ujedinjenog Kraljevstva počelo pregovore o uključenju. Za početak, kao promatrač s mogućnošću naknadnog uključivanja. Britanski interes za MGCS prije svega proizlazi iz potrebe za skorom zamjenom tenkova Challenger 2. Postoje i druge zemlje koje su pokazale interes za uključenje u MGCS. Tu je Italija, koja bi zamijenila tenkove C1 Ariete; Španjolska, koja razmišlja o zamjeni za Leoparde 2; te Poljska. Priča vezana uz potonju zemlju ipak je posebna.

AMERIKANI BI U EUROPU

Ministarstvo obrane Poljske objavilo je 14. srpnja 2021. potvrdu o narudžbi 250 tenkova M1A2 Abrams SEPv3. Kao neposredan razlog kupnje navedena je potreba za zadržavanjem tehničke nadmoći nad ruskim tenkom T-14 Armata koji, doduše, još nije ušao u serijsku proizvodnju, ali prototipovi prolaze testiranja u ruskoj vojsci. Poljske oklopne snage već su opremljene sa 142 Leoparda 2A4 i 105 Leoparda 2A5. U tijeku je modernizacija Leoparda 2A4 na standard Leopard 2PL, koju zajednički provode Rheinmetall i Polska Grupa Zbrojeniowa (PGZ). Zbog toga će 250 Abramsa prije svega poslužiti za zamjenu zastarjelih T-72, kojih je trenutačno u uporabi oko 380.

Iako je Ministarstvo obrane Poljske najavljivalo da će prvi primjerici Abramsa biti isporučeni već 2022., Phebe Novakovic, izvršna direktorica General Dynamicsa, izjavila je 27. listopada 2021. da će prve isporuke početi za najmanje dvije godine, što znači 2023. ili početkom 2024. No ono još zanimljivije u toj izjavi potvrda je da su interes za Abrams pokazale još neke članice NATO-a: Češka, Danska, Rumunjska i Španjolska, kao i Švicarska te neimenovani bliskoistočni kupci. Spominjanje Češke i Rumunjske nije posebno iznenađenje. Češka kopnena vojska opremljena je tenkovima T-72, tek je 30 primjeraka u poboljšanom standardu T-72M4 CZ. No, i takvi se u borbi ne bi mogli nositi s modernijim tenkovima kao što je T-14, ali i T-90. Rumunjske oklopne snage opremljene su tenkovima T-55 i domaćim izvedenicama TR-580 i TR-85. Ti tenkovi ne samo da su starijeg koncepta (glavno im je naoružanje top od 100 mm) već je njihovo održavanje zbog godina postalo preskupo. U smjeru nagađanja o vrlo brzoj odluci Češke o kupnji Abramsa, ide i vijest da je Ministarstvo obrane 5. studenog 2021. obustavilo program nabave novog borbenog vozila pješaštva. Naime, uobičajeno je da se prvo kupe tenkovi pa je lako moguće da je odluka o kupnji Abramsa (iako još neobjavljena) prouzročila otkazivanje kupnje BVP-a. U najuži izbor za novi češki BVP ušli su CV90 Mk IV tvrtke BAE Systems Hägglunds, ASCOD 42 tvrtke General Dynamics European Land Systems i Lynx KF41 tvrtke Rheinmetall.

Znatno je veće iznenađenje spominjanje Danske, Španjolske i Švicarske. Danska kopnena vojska opremljena je Leopardima 2A7 DK koji ulaze u skupinu deset najmodernijih tenkova na svijetu. Španjolska je licencijski proizvodila tenkove Leopard 2E (otprilike razina izvedenice A6) te ih ima čak 219. Švicarska, doduše, ima nešto stariju izvedenicu Leopard 2A4,

KOPNENA VOJSKA

koju je licencijski proizvodila kao Pz 87. Na standard Pz 87 WE modernizirana su 134 tenka, dok su preostali povućeni u pričuvu. Ukratko, ili je dio dosadašnjih korisnika Leoparda 2 zaključio kako njihovi tenkovi ubrzano zastarijevaju te je odlučeno naći zamjenu, ili u General Dynamicsu možda preuvečavaju njihov interes.

NAJŠIRA JE NJEMAČKA PONUDA

Njemački razvoj i proizvodnja borbenih oklopnih vozila gotovo su u cijelosti usredotočeni na izvoz. Svi planovi razvoja trenutačno su isključivo vezani uz projekt MGCS. Ako zbog tehničkih ili, vjerojatnije, finansijskih problema i državnih ušteda MGCS bude otkazan, Ministarstvo obrane Njemačke u kratkom će vremenu morati pokrenuti program zamjene. Ne bi to bio prvi takav slučaj. Sjedinjene Američke Države i tadašnja Zapadna Njemačka zajedno su 1960-ih razvijale projekt revolucionarno novog tenka. Američka oznaka bila je MBT 70, a njemačka Kpz 70. Na kraju se projekt pokazao preambicioznim i preskupim te je početkom 1970. otkazan. Međutim, njemačka vojska trebala je hitnu

zamjenu za zastarjele tenkove M48 Patton. Problem je do nekle riješen brzim razvojem poboljšanih inačica tenkova Leopard 1, da bi već 1979. počelo uvođenje u operativnu uporabu prvih Leoparda 2.

KMW danas proizvodi tenkove Leopard 2 isključivo za izvoz – najnoviji je kupac Mađarska, koja će nabaviti nova 44 vozila u inačici 2A7+, a već je stiglo 12 rabljenih, ali remontiranih u inačici A4 (opširnije v. u tekstu Potpuna modernizacija Mađarskih obrambenih snaga, HV br. 645). Iako je Leopard konstantno poboljšavan, razina oklopne zaštite i paljbena moć došle su do krajnjih granica razvojnih mogućnosti. Masa inačice A7+ prelazi 67 tona te bi svako postavljanje dodatnog oklopa premašilo sve moguće gabarite. Zbog toga je njemačka vojska na svoje Leoparde 2 odlučila staviti izraelski aktivni sustav obrane od protutenkovskih projektila Trophy. U tu svrhu, 11. studenog 2021. objavljeno je da će KMW, Rafael Advanced Defense Systems i General Dynamics European Land Systems osnovati zajedničku tvrtku EuroTrophy, koja će proizvoditi Trophy za Europu i biti locirana u Njemačkoj. Budući da prva borbena vozila razvijena unutar programa MGCS stižu u postrojbe početkom idućeg desetljeća, Ministarstvo obrane Njemačke odlučilo je modernizirati borbena vozila pješaštva Puma. Dosad ih je 40 modernizirano na standard S1 kako bi se 2023. uključila u NATO-ove Snage vrlo visoke razine spremnosti (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF). Konzorcij PSM GmbH, u kojem Rheinmetall i Krauss-Maffei Wegmann imaju po 50 % vlasništva, dobio je ugovor vrijedan 1,04 milijarde eura za modernizaciju još 154 Pume na standard S1. Prioritet modernizacije ugradnja je protuoklopni sustava MELLS, čiji su najvažniji dio protuoklopnii vođeni projektili Spike LR Dual izraelskog Rafaela.

Američki glavni
borbeni tenk M1A2
Abrams u akciji.
Poljska je potvrdila
kupnju tih vozila, a
General Dynamics
najavljuje da ima
još zainteresiranih
europskih zemalja

Foto US Army

Poljski Leopard PL (na fotografiji) zapravo je modernizirani Leopard 2A4. Stignu li Abramsi u predviđenoj količini, poljska vojska imat će gotovo 500 tenkova zapadnog podrijetla i konačno će zamijeniti T-72

Ministarstvo obrane Njemačke već je najavilo da će pri kraju te modernizacije (zadnja vozila trebala bi biti isporučena 2029.), naručiti jednak proces i za preostale Pume.

Rheinmetall Vehicle Systems proizvodi i borbeno vozilo pješaštva Lynx, no isključivo za izvoz. Jedna je od njegovih značajki prilagođavanje potrebama naručitelja zbog toga što nije razvijen za unaprijed poznatog kupca. Tako izvedenica Lynx KF31 ima najveću masu od 38 tona, a Lynx KF41 može dosegnuti čak 50 tona. Potencijalni kupci, ovisno o masi vozila i svojim potrebama, mogu birati između dizelskih motora snage od 555 do 850 kW (744 do 1140 KS).

Prvi kupac Lynxa KF41 postala je Mađarska. U rujnu 2020. ugovorila je kupnju 218 vozila, a vrijednost posla premašuje dvije milijarde eura. Za početak će Rheinmetall isporučiti 46 vozila Lynx i devet inženjerijskih vozila Buffalo, nakon čega će se u Mađarskoj pokrenuti licencijska proizvodnja dodatna 172 Lynxa.

Australija je vjerojatni sljedeći kupac. Ministarstvo obrane Australije je 2019. unutar programa LAND 400 Phase 3 naručio izbor svelo na Lynx KF41 i korejski K21. U tijeku su testiranja prototipova, a konačna odluka najavljena je za 2022. godinu. Kako je Češka u međuvremenu odustala od nabave novih borbenih vozila pješaštva, kao potencijalni kupac Lynxa spominje se Ministarstvo obrane SAD-a unutar nekadašnjeg programa Next-Generation Combat Vehicle (NGCV), koji je u međuvremenu preimenovan u Optionally Manned Fighting Vehicle (OMFV). U oba slučaja tražila se zamjena za Bradley. Rheinmetall na službenim internetskim stranicama više ne spominje mogućnost prodaje Kataru.

NETKO SE VRAĆA, A NETKO...

Ministarstvo obrane Italije u kolovozu 2021. objavilo je Višegodišnji programski dokument 2021. – 2023. Na više od 250 stranica spominju se programi razvoja novih oružnih sustava, a jedan je od njih i Borbeni sustav pješaštva (Sistema di combattimento per la fanteria), kojim bi se zamjenilo borbeno vozilo pješaštva Dardo. Najkrće rečeno, program vrijedan oko dvije milijarde eura predviđa razvoj cijele obitelji oklopnih vozila na kotačima, počevši od borbenog vozila pješaštva, vozila naoružanog minobacačem od 120 mm, vozila s protuzračnim sustavom (vjerojatno raketnim), preko izvidničkog, inženjerijskog, zapovjednog i sanitetskog vozila, sve do vozila za prijevoz streljiva. U dokumentu se ne spominje razvoj novog tenka koji bi zamjenio C1 Ariete, što bi moglo značiti da je odluka o uključenju u program Main Ground Combat System već donesena te samo čeka objavu. Trenutačno je program Sistema di combattimento per la fanteria u fazi razrade projekta i izrada studija izvedivosti. Izrada prvih prototipova planirana je za 2027., a početak isporuka serijskih primjeraka za 2035. godinu.

Dok se većina europskih vojski vraća na gusjenice, Španjolska je odlučila uložiti 2,1 milijardu eura u kupnju borbenih oklopnih vozila na kotačima. Za taj iznos bit će kupljeno 348 vozila Dragón VCR 8x8, a isporučitelj je General Dynamics European Land Systems. Iako nosi ime američke središnjice, ta se tvrtka nalazi u Španjolskoj, a narudžba Dragóna osigurat će 1300 izravnih radnih mesta i još barem toliko neizravnih u idućih osam godina. U slučaju ugovora o is-

porukama stranim kupcima, to će se razdoblje produljiti. Navedeno vrijedi i ako Ministarstvo obrane Španjolske naruči dodatna vozila, npr. u sanitetskoj ili zapovjednoj izvedenici.

OTVARAJU SE ZANIMLJIVE MOGUĆNOSTI

Isporuka prvog Dragóna VCR planirana je za 2022., a zadnjeg za 2029. godinu. Pokrata VCR znači Vehiculos de Combate sobre Ruedas, tj. borbeno vozilo na kotačima. Kao osnova za razvoj Dragóna uzeta je Piranha V. Od 348 naručenih, 240 vozila bit će isporučeno s kupolom naoružanom topom kalibra 30 mm, dok će preostalih 108 biti isporučeno kao osnovno vozilo. Međutim, bit će prilagodljivo za ugradnju protuoklopnih ili protuzračnih vođenih raketnih sustava.

Odabir kupole kasni zato što se izraelski Rafael žalio na odabir modela Guardian 30 španjolske tvrtke Escribano. Iako neki izvori spominju kupolu s posadom, službene stranice Escribano ipak pokazuju da je riječ o daljinski upravljivoj kupoli prilagođenoj za ugradnju topova kalibra 30 i 40 mm. Bude li izraelska žalba odbijena, Dragóni će biti naoružani kupolom s automatskim topom Mk44 Bushmaster II Stretch kalibra 30 mm. Iako Escribano navodi da se kupola Guardian 30 može opremiti jednim dvostrukim lanserom za protuoklopne vođene projektilne, ta se opcija (zasad) ne spominje za Dragónne.

Spomenuli smo da je Španjolska jedna od zemalja koje s General Dynamicsom pregovaraju o kupnji tenkova Abrams. Tvrta General Dynamics

KOPNENA VOJSKA

Foto: BAE Systems

European Land Systems nekad se zvala Santa Bárbara Sistemas i za Španjolsku je vojsku licencijski proizveo 219 tenkova Leopard 2E (razina inačice A6). Osim toga, Španjolska je izravno od Njemačke kupila i 108 starijih tenkova Leopard 2A4. Zbog toga se donedavno smatralo da španjolska vojska ne treba nove tenkove. Međutim, kako se čini, u tamošnjem Glavnom stožeru i Ministarstvu obrane zaključili su da tenkovi Leopard 2 zastarijevaju te da ih treba početi zamjenjivati. Ipak, to se prije svega odnosi na Leoparde 2A4. Iako je Španjolska zainteresirana za uključivanje u projekt Main Ground Combat System, čijenica je da je on na samom početku te da će možda proći i dva desetljeća dok njegovi prvi tenkovi ne postanu operativni. Kako Španjolska na svojem teritoriju ima i proizvodne pogone tvrtke General Dynamics, otvaraju joj se zanimljive mogućnosti. Naime, naruče li neke europske zemlje dostatan broj Abramsa, možda SAD odluči pokrenuti proizvodnju baš u Španjolskoj, što bi značilo još stotine novih radnih mesta. Doduše, vjerojatno bi se rad više odnosio na završno sastavljanje gotovih komponenti koje bi dolazile iz SAD-a. Pritom bi španjolska narudžba Abramsa znatno povećala vjerojatnost da se General Dynamics odluči za takvo rješenje.

USKLAĐIVANJE S AVIONOM

Potpuno u skladu s trendovima s početka ovog stoljeća, i Francuska je počela razvoj velikog broja borbenih vozila na kotačima. Prvo je bilo spomenuto borbeno vozilo pješaštva na kotačima VBCI. Taj je sustav

**Borbena vozila
pješaštva
CV90 Mk IV
jesu inačica koju
je tvrtka BAE
Systems ponudila
češkom KoV-u**

**Fotografija kojom
Rheinmetall
pokazuje
mogućnost
transporta Lynxa
avionom
C-17 Globemaster III**

prije svega prilagođen za što lakši strateški transport pa je dimenzijama i masom optimiziran za transportne avione Airbus A400M. Pritom je najvažnija značajka vozila visina kako bi stalo u transportni prostor tog aviona. Osnovna je masa VBCI-ja 19 tona. No, kako mu je nosivost 13 tona, u pravilu služi za postavljanje dodatnog oklopa. Tako je borbena masa VBCI-ja u izvedenici borbenog vozila 28,5 tona. Za razliku od sveopćeg trenda naoružavanja borbenih vozila na kotačima besposadnim kupolama, VBCI je naoružan kupolom DRAGAR s jednim članom. Glavno je naoružanje top Giat 811 kalibra 25 mm. Specifičnost je kupole DRAGAR nedostatak protuoklopnih vođenih projektila. Sve je to posljedica činjenice da se VBCI prije svega razvijao za uporabu u misijama i operacijama izvan Francuske. Dosad je uporabljen u Afganistanu, Libanonu, Maliju i Srednoafričkoj Republici. Nekter zasad još uvijek čeka prve strane narudžbe. Trenutačno je najveći program razvoja novih borbenih vozila

Foto: Rheinmetall

Foto: Rheinmetall

SCORPION. Aktivan je još od prosinca 2014., kad je Ministarstvo obrane Francuske s konzorcijem kompanija Engins Blindés Multi-Rôles (EBMR), koji čini Nexter, Arquus i Thales, potpisalo ugovor vrijedan 752 milijuna eura za razvoj dvaju borbenih vozila na kotačima. Prvi je Griffon, a drugi Jaguar. Griffon je Véhicule Blindé MultiRole (VBM), u prijevodu višenamjensko oklopno vozilo. Razvijen je kao zamjena za oklopne transportere 4x4 i 6x6 VAB. Unutarnja mu je zapremnina dvostruko veća od VAB-a, imat će pogon u obliku 8-litarskog motora Volvo/RTD snage 298 kW i masu 25 tona. Naoružanje se sastoji od daljinski upravljane paljbene stanice sa strojnicom kalibra 12,7 mm (postoji mogućnost ugradnje strojnice od 7,62 mm ili bacača granata od 40 mm). Ministarstvo obrane Francuske naručilo je u travnju 2017. godine 319 Griffona, a u rujnu 2020. narudžba je povećana za još 271 vozilo. EBMR je do rujna 2021. isporučio oko 300 Griffona, većinom u osnovnoj izvedenici Véhicules Transport de Troupes (VTT), te manji broj u izvedenici zapovjednog vozila Engin poste de commandement (EPC). EBMR će do 2030. isporučiti 1872 Griffona, naravno, pod uvjetom da ne dođu nove francuske ili strane narudžbe. Proizvodna cijena Griffona i Jaguara za francusku vojsku iznosi milijun dolara po vozilu.

GDJE SU PRVI PRIMJERCI?

Jaguar je Engin Blindé de Reconnaissance et de Combat (EBRC), tj. oklopno borbeno i izvidničko vozilo. Projektiran je kako bi zamjenio širok raspon borbenih vozila na kotačima francuske vojske. Prije svega, to su oklopna vozila AMX 10 RC i ERC 90 Sagie, te Mephisto – protuoklopna inačica VAB-a s protuoklopnim vođenim projektilima Hot. Konfiguracija Jaguara klasična je, s vozačem sprijeda u sredini te još dva člana u kupoli – ciljačem i zapovjednikom. Jaguar

**Unutrašnjost
borbenog vozila
pješaštva Puma.
Njemačka provodi
sukcesivnu
modernizaciju
čiji je najvažniji
dio ugradnja
protuoklopog
sistava MELLS**

**Španjolska je
odlučila uložiti
2,1 milijardu eura
u kupnju borbenih
oklopnih vozila na
kotačima
Dragón VCR 8x8**

je naoružan topom kalibra 40 mm i dvama lanserima protuoklopnih projektila MBDA MMP (Missile Moyenne Portée), kao i daljinski upravljanom paljbenom stanicom sa strojnicom 7,62 mm. Oklopna je zaštićena kao i kod Griffona, odnosno STANAG 4569 razina 4. To znači otpornost na streljivo 14,5 mm x114 AP, krhotine topničkih granata 155 mm na 30 metara od eksplozije i mine s do 10 kg TNT-a. Masa vozila je 25 tona. Jaguar je još uвijek u razvoju, a bilo je najavljeno da će prvi 20 predserijskih primjeraka francuska vojska dobiti do kraja 2021. godine. Do objave ovog teksta to se još nije dogodilo premda je nužno da ih vojnici preuzmu što prije kako bi tijekom 2022., prema planu, bila obavljena testiranja u uvjetima terenske vožnje i djelovanja iz svega naoružanja. Budu li testiranja uspješno provedena, krajem 2022. ili početkom 2023. počet će isporuka serijskih primjeraka. EBMR planira do 2025. isporučiti prvi 150 Jaguara.

Francuska je, uz Njemačku, nositelj projekta MGCS. Međutim, kako se ulazak prvih tenkova koji će biti razvijeni unutar njega očekuje tek za deset godina, francuska vojska morala je pokrenuti program modernizacije tenkova Leclerc na standard XLR. Nexter je u lipnju 2021. potpisao ugovor za početak modernizacije prvih 50 primjeraka. Početak rada na tenkovima planiran je za svibanj 2022. Nakon što se provedu testiranja prvih primjeraka te uklone mogući nedostaci, Nexter će dobiti ugovor za modernizaciju još 150 tenkova. Zadnji Leclerc XLR trebao bi biti isporučen 2028. godine. Modernizacija će obuhvatiti ugradnju suvremenijeg taktičkog radija Contact s povećanom otpornošću na ometanje i većim kapacitetom prijenosa digitalnih podataka, nove opreme za noćno gledanje te sustava SICS za

Foto: Ejército de Tierra español

KOPNENA VOJSKA

OKLOPNA VOZILA – USPOREDBA TT PODATAKA

TENKOVI						
	Masa (t)	Pogon (kW)	Najveća brzina	Naoružanje	Borbeni komplet	Posada
M1A2 SEPv3 Abrams	73,6	1118,55	76,6 km/h	120 mm	42	4
Leopard 2 A7+	67,5	1100	72 km/h	120 mm	42	4
Leclerc	54,5	1100	71 km/h	120 mm	40 (automatski punjač)	3
Challenger 2	62,5	882	65 km/h	120 mm	52	4
C1 Ariete	54	937	65 km/h	120 mm	42	4
BORBENA VOZILA PJEŠAŠTVA						
	Masa (t)	Pogon (kW)	Najveća brzina	Naoružanje	Borbeni komplet	Posada
Bradley M2A2	32,11	441	61 km/h	25 mm top, TOW	900, 7 TOW	3 + 7
Puma	43	800	70 km/h	30 mm, Spike	200	3 + 6
Lynx KF41	34 – 50	850	65 – 70 km/h	30 ili 35 mm, Spike		3 + 8
Warrior	24,5	404	75 km/h	30 mm		3 + 7
Dardo	23	382	70 km/h	25 mm, opcija Spike	200	3 + 6
ASCOD	27,5	530	70 km/h	30 mm	405	3 + 8
BORBENA VOZILA NA KOTACIMA						
	Masa (t)	Pogon (kW)	Najveća brzina	Naoružanje	Borbeni komplet	Posada
Patria AMV	26	405	100 km/h	ovisno o korisniku		3 + 10
Boxer	33	530	103 km/h	ovisno o korisniku		3 + 7
Piranha V	33	430 do 480	100 km/h	ovisno o korisniku		3 + 8
VBM Freccia	26	404	105 km/h	25 mm	200	3 + 6
VBCI	28	408	100 km/h	25 mm	409	3 + 8
Pandur II	22	335	105 km/h	ovisno o korisniku		2 + 12
Dragón VCR	33	540	100 km/h	30 mm		3 + 8

upravljanje borbom. Leclerc XLR dobit će još sustav za dijagnostiku i integriranu navigaciju s inercijskim i GPS sustavom. Posebna pažnja posvećena je povećanju razine zaštite te će biti ugrađen sustav za ometanje daljinski aktiviranih improviziranih eksplozivnih naprava BARAGE (Brouilleur Actif et Réactif avec Goniométrie) te novi NBKO sustav. Na krov kupole dolazi nova daljinski upravljana paljbena stanica T2 sa strojnicom 7,62 mm. Sve će to povećati masu tenka na i dalje prilično malih 57 tona. Bit će zadržan top CN 120-26 kalibra 120 mm i duljine cijevi 52 kalibra, ali uz poboljšanje sustava za upravljanje paljom. Pogonski sklop ostaje jednak.

NERVOZA U TVRTKI

U britanskoj javnosti donedavno se vodio veliki "sukob" između zagovornika otpisa tenkova te onih koji su za njihovu modernizaciju (opsežnije o tome u tekstu Challenger 2 – nova šansa?, HV br. 617). Okončan je pobjom zagovornika pa je 7. svibnja 2021. tvrtka Rheinmetall BAE Systems Land (RBSL), konzorcij dviju moćnih

Francuska je očekujući početak realizacije programa Main Ground Combat System razvila i oklopljeno borbeno i izvidničko vozilo Jaguar

Foto: Pascal Segrette / DICOD via Ministère des Armées

tvrtki, britanske i njemačke, dobila ugovor vrijedan 800 milijuna funti za modernizaciju 148 Challengera 2 na standard Challenger 3. Pogonski sklop i oklop neće se dirati, ali će umjesto starog topa s užljebljenom cijevi L30A1 biti ugrađen znatno bolji njemački top L55A1 s glatkom cijevi. Bit će ugrađen i znatno napredniji sustav za usmjeravanje paljbe te digitalni radiouređaji. Zanimljivo je da se RBSL obvezao da će svih 148 vozila Challenger 3 isporučiti do kraja 2027. godine.

Počela je i serijska proizvodnja prvih od 528 britanskih oklopnih borbenih vozila na kotačima Boxer 8x8. Ugovor o kupnji potpisana je u studenom 2019. i vrijedan je 2,3 milijarde funti.

Program razvoja nove obitelji borbenih oklopnih vozila na gušnjenicama Ajax (vrijedan 5,5 milijardi funti) još uvijek je u velikoj krizi. Ugovor za razvoj dobita je tvrtka General Dynamics UK, no najveći dio poslova obavlja se u španjolskoj podružnici. GDELS je nedavno objavio da je već dovršio pola tijela od naručenih 589 vozila (245 Ajax, 93 Ares, 112 Athena, 50

Apollo, 38 Atlas i 51 Argus). Osim toga, do 1. rujna 2021. isporučeno je Ministarstvu obrane Ujedinjenog Kraljevstva 20 % naručenih vozila. U završnoj fazi sklapanja 30 vozila u pogonima General Dynamicsa UK u Merthyr Tydfild u Walesu. Zbog stupnja dovršenosti posla ne iznenaduje što na General Dynamics loše djeluju sve češće kritike u britanskim javnim glasilima, pa čak i pozivi da se projekt otkaže. Najveći su problemi prekomjerna buka i snažne vibracije, koji štete zdravlju posade. General Dynamics UK ističe da tijekom testiranja prototipova i tvorničkih testiranja prvih

CHALLENGER 3 VS CHALLENGER 2

Ilustracija kojom konzorcij RBSL predstavlja Challenger 3 za Britansku vojsku kao digitalizirani glavni borbeni tenk sa sposobnostima umrežavanja

CILJNICI SUSTAVI

- dva nova neovisna termalna snimača slike za zapovjednika i ciljača
- potpuno integrirano automatsko praćenje cilja, pretraživanje širokog područja i potpomognuto prepoznavanje ciljeva
- novi vozačev cilnik s prednjim i stražnjim termalnim kamerama

STRELJIVO

- u skladu s NATO-ovim standardima
- povećana uboštost i dodatne značajke

GLAVNO NAORUŽANJE

- top L55A1 s glatkom cijevi u skladu s NATO-ovim standardom
- programabilno streljivo najnovije generacije (visoka eksplozivnost i kinetička energija)

STRUKTURA KUPOLE

- potpuno nova kupola

SPOSOBNOSTI PREŽIVLJAVANJA

- ojačani oklop
- laserski sustav za upozoravanje
- opciski sustav aktive zaštite

POKRETljIVOST

- hidroplinski ovjes treće generacije
- modernizirani motor s poboljšanim sustavom
- niža cijena operativne uporabe

POSADA

- četveročlana: zapovjednik, ciljač, punitelj, vozač

ARHITEKTURA SUSTAVA

- temeljna arhitektura vozila, otvoreni sustav
- nove digitalizirane stаницe za posadu

UKUPNA MASA

- 66 tona povećane sposobnosti zaštite

CILJNICI SUSTAVI

- jedan termalni snimač slike

STRELJIVO

- trodijelno

GLAVNO NAORUŽANJE

- top s užlijebljrenom cijevi L30

STRUKTURA KUPOLE

- originalna, lijevana

SPOSOBNOSTI PREŽIVLJAVANJA

- ugrađen posebni oklop

POKRETljIVOST

- hidroplinski ovjes druge generacije

POSADA

- četveročlana: zapovjednik, ciljač, punitelj, vozač

ARHITEKTURA SUSTAVA

- točno određena, fiksna arhitektura, zatvoreni sustav

UKUPNA MASA

- 65 tona

RBSL

serijskih primjeraka ni Ministarstvo obrane UK ni vojska nisu spominjali te probleme.

PROJEKT POD POVEĆALOM

Međutim, državni tajnik za obrambene nabave Jeremy Quin najavio je 16. prosinca da će slučaj Ajax biti stavljeno pod pravno povećalo. To se neće odnositi samo na konkretan slučaj buke i vibracija nego i na sve "procesne i kulturne nedostatke", što god potonje značilo.

Kako bi smanjio kritike, General Dynamics naknadno je odlučio da će dio proizvodnje iz pogona General Dynamics European Land Systems u španjolskoj Trubiji prebaciti u pogone u Walesu. Tako će u Trubiji izraditi 100 vozila, dok će preostalih 489 Ajaxa biti dovršeno i testirano (assembly, integration and testing – AIT) u Merthyr Tydfildu. Na taj će se način ne samo sačuvati dosadašnjih 350 radnih mesta

Foto: General Dynamics UK

Britanski skupi program razvoja nove obitelji borbenih oklopnih vozila na gusjenicama Ajax još je uvijek u velikoj krizi

već otvoriti i nekoliko desetaka novih. Usto, kupolu za izvidničku izvedenicu isporučuje Lockheed Martin UK. Većina komponenti za kupolu, uključujući top CT40 kalibra 40 mm (proizvod tvrtke CTA International sa sjedištem u Bourgesu u Francuskoj), dolazi izvan Ujedinjenog Kraljevstva. Zbog toga će projekt izrade čak 589 vozila otvoriti niti 1500 radnih mesta na Otoku. Mnogi komentatori pozivaju stoga na obustavu programa, uspoređujući ga, među ostalim, i s katastrofalnim projektom mornaričkog patrolnog aviona Nimrod MRA4 na koji je potrošeno 3,8 milijardi funti, a niti jedna letjelica nikad nije postala operativna.

Bez obzira na različite probleme s manje-više gotovim projektima ili razvojima koji traju (pre)dugo, ostaje činjenica da se nakon desetljeća vrlo slabog investiranja u razvoj novih borbenih oklopnih vozila, prije svega na gusjenicama, situacija u zapadnoj i srednjoj Europi uvelike mijenja. Njemačka, Francuska, Italija, Španjolska, Ujedinjeno Kraljevstvo najavljaju mogućnost nabave više od 3200 teških oklopnih vozila u idućih 15 godina. Ako se najave ostvare, ukupna vrijednost premašit će 11,5 milijardi eura.

STRATEŠKI DOKUMENTI

Ilustracija: NATO Allied Command of Transformation

Kako bi Sjevernoatlantski savez bio spremjan za uspješno rješavanje sigurnosnih izazova, potrebno je da njegove strukture razumiju današnje sigurnosno okruženje, ali i pokušaju zaključiti kakvo će ono biti u idućim desetljećima. U tu svrhu Savezničko zapovjedništvo za transformaciju periodično izdaje dokument Strategic Foresight Analysis

KAKO NATO PREDVIĐA BU

Savezničko zapovjedništvo za transformaciju (Allied Command Transformation – ACT) jedno je od dva strateška NATO-ova zapovjedništva. Sjedište mu je u Norfolku u američkoj saveznoj državi Virginiji, a ima tri podređene sastavnice – u Norveškoj (Joint Warfare Centre), u Poljskoj (Joint Force Training Centre) te u Portugalu (Joint Analysis & Lessons Learned Centre). Misija ACT-a je pridonijeti očuvanju mira, sigurnosti i teritorijalnog integriteta članica NATO-a kroz razvoj vojnih struktura, snaga, sposobnosti i doktrina. Dakle, ACT

TEKST
Vladimir Štimac

vodi vojnu prilagodbu Saveza, koordinirajući nacionalne napore kako bi se postigla koherentnost i interoperabilnost, osiguravajući NATO-u prave vojne instrumente moći. ACT i Savezničko zapovjedništvo za operacije (Allied Command Operations – ACO) čine NATO-ovu zapovjednu strukturu (NATO Command Structure – NCS), čija je primarna zadaća osiguravanje zapovijedanja i nadzora potrebnog za predviđanje i rješavanje prijetnji te, ako odvraćanje ne uspije, osiguravanje i provedbu obrambenih mjera. Na koncu, NCS igra bitnu ulogu u očuvanju kohezije i solidarnosti unutar NATO-a, održavanju i jačanju vitalne veze između Europe i Sjeverne Amerike te promicanju načela pravedne podjele uloga, rizika i odgovornosti među saveznicama, kao i prednosti kolektivne obrane. Kibernetičko i hibridno ratovanje, militarizacija svemira i ne-

Foto: NATO

DUĆNOST

legalna uporaba umjetne inteligencije, kao i drugi sigurnosni izazovi današnjice, zahtijevaju od NATO-a i njegovih članica kontinuiranu transformaciju politika, strategija, koncepcata, doktrina i sposobnosti kako bi bili spremniji za budućnost. Transformacija je sveobuhvatna, a odnosi se na osoblje, opremu, doktrinu, postupke i tehnologije. ACT vodi vojni dio prilagodbe Saveza i u tom kontekstu ima dvoslužbu ulogu: prva je omogućiti ACO-u učinkovito vođenje tekućih operacija, a druga je priprema budućih operacija NATO-a.

Zdravstvena služba Američke kopnene vojske uzima briseve za testiranje na COVID-19 sudiionicima NATO-ove vježbe Saber Junction provedene u kolovozu 2020. u Njemačkoj. Dokument SFA naveo je 2017. da povećan protok ljudi i robe može povećati rizik od pandemija

Za pripremu NATO-a za uspješno rješavanje sigurnosnih izazova potrebno je da strukture Saveza razumiju sadašnje sigurnosno okruženje, ali i pokušaju zaključiti kakvo će ono biti. U tu svrhu ACT periodično izdaje strateški dokument Strategic Foresight Analysis (SFA). Zadnja inačica objavljena je u listopadu 2017., a cilj joj je pružiti sveobuhvatno razumijevanje sigurnosnog okruženja kakvo bi se moglo razviti do 2035. godine i kasnije. SFA prikazuje političke, društvene, tehnološke, ekonomski i ekološke trendove te njihove implikacije. Istodobno želi identificirati buduće trendove koji će u tom razdoblju oblikovati strateški kontekst i prepoznati implikacije za NATO. Važno je napomenuti da nije riječ o nekakvoj "staklenoj kugli" koja pokušava predvidjeti budućnost, zato što se podrazumijeva da ona nije ni predvidiva ni unaprijed određena. SFA pruža iterativnu procjenu trendova

STRATEŠKI DOKUMENTI

i njihovih implikacija za razumijevanje i vizualizaciju dinamičnog i složenog sigurnosnog okruženja. Stoga je SFA zapravo temeljni dokument ACT-a u području vojne transformacije i postavlja stručne osnove za slijedni strateški dokument Okvir za buduće operacije Saveza (Framework for Future Alliance Operations).

Strategic Foresight Analysis strukturiran je na sljedeći način:

- **Značajke budućnosti** – uključuje globalnu tranziciju, brze promjene, složenost, neizvjesnost, globalizaciju, povezanosti, ometajuće promjene i strateške šokove.
- **Politička situacija** – uključuje novu preraspodjelu geostrateške moći, izazove upravljanja, utjecaj nedržavnih aktera u unutarnjim i međunarodnim odnosima i poslovima, politiku moći, nezadovoljstvo javnosti, povezanost i policentrizam.
- **Ljudski resursi** – uključuju asimetrične demografske promjene, sve veću urbanizaciju, rascjepkana i/ili polarizirana društva, rodne norme i odnose te sve povezanie udruge/mreže.
- **Tehnologija** – uključuje brzinu napredovanja tehnologije, pristup tehnologiji, razvoj globalne mreže, dominaciju komercijalnog sektora u tehnološkom razvoju i ovisnost o određenim tehnologijama.
- **Ekonomija i resursi** – uključuju globalizaciju finansijskih resursa, geopolitičku dimenziju resursa (rijetki zemni elementi, voda, hrana i energija), asimetrične promjene izdataka za obranu i povećanu globalnu nejednakost.
- **Okoliš** – uključuje klimatske promjene, klimatsku prilagodbu i mjere za njihovo ublažavanje, manjak vode i hrane te prirodne katastrofe i katastrofe koje je izazvao čovjek.

Dokument SFA u ovom je tekstu sažeto opisan s namjerom predstavljanja njegova sadržaja, kao i značenja koje ima u okviru NATO-a. U očekivanju nove, osvježene inačice, svakako treba uzeti u obzir da se neke njegove pojedinosti već mogu smatrati zastarjelim, posebno nakon pojave pandemije, koja je ostavila dosad

nezabilježene posljedice na čovječanstvo, pa i na svjetsku sigurnosnu situaciju.

ZNAČAJKE BUDUĆNOSTI

Eksponencijalni rast tehnologije i računalne moći, razvoj biotehnologije, umjetne inteligencije, autonomnih sustava i sučelja čovjek-stroj mogli bi pomoći čovječanstvu u rješavanju mnogih globalnih problema. Znatnu gospodarsku ekspanziju zadnjih desetljeća prati rast gradova, prometa, poljoprivrede i tehnologije. Međutim, politički sustavi sporo se prilagođavaju velikim promjenama. Za NATO je stoga ključno da prepozna složenost trenutačnih trendova kako bi bolje predvidio buduće te onda potaknuo razvoj nužnih i realno ostvarivih obrambenih mjera.

Stanje globalne ekonomije u kombinaciji sa sve većom polarizacijom, regionalizacijom i fragmentacijom u zapadnim društvima stvara sve veću percepciju neizvjesnosti i pridonosi nedostatku kohezije zapada vezano uz rješavanje regionalnih i globalnih izazova. Međutim, nove metode i alati, posebno *big data*, tehnološka pismenost i umjetna inteligencija, imaju potencijal kojim bi zapadu pružili nove prilike za upravljanje nesigurnim i složenim okruženjem.

Posebnost je sadašnjosti, ali i budućnosti, globalizacija, tj. ljudske aktivnosti koje prelaze nacionalne granice: ekonomske, društvene, kulturne, političke, tehnološke ili čak biološke, kao u slučaju bolesti. Zbog globalizacije rastu i različiti oblici nejednakosti, koji će nastaviti pridonositi slaboj koheziji zapada te potkopavati njegovu gospodarsku snagu. Bit će stoga teško kratkoročno riješiti postojeće i predvidive velike i kompleksne probleme poput masovnih migracija i klimatskih promjena, premda mogu prouzročiti potencijalno ozbiljne posljedice.

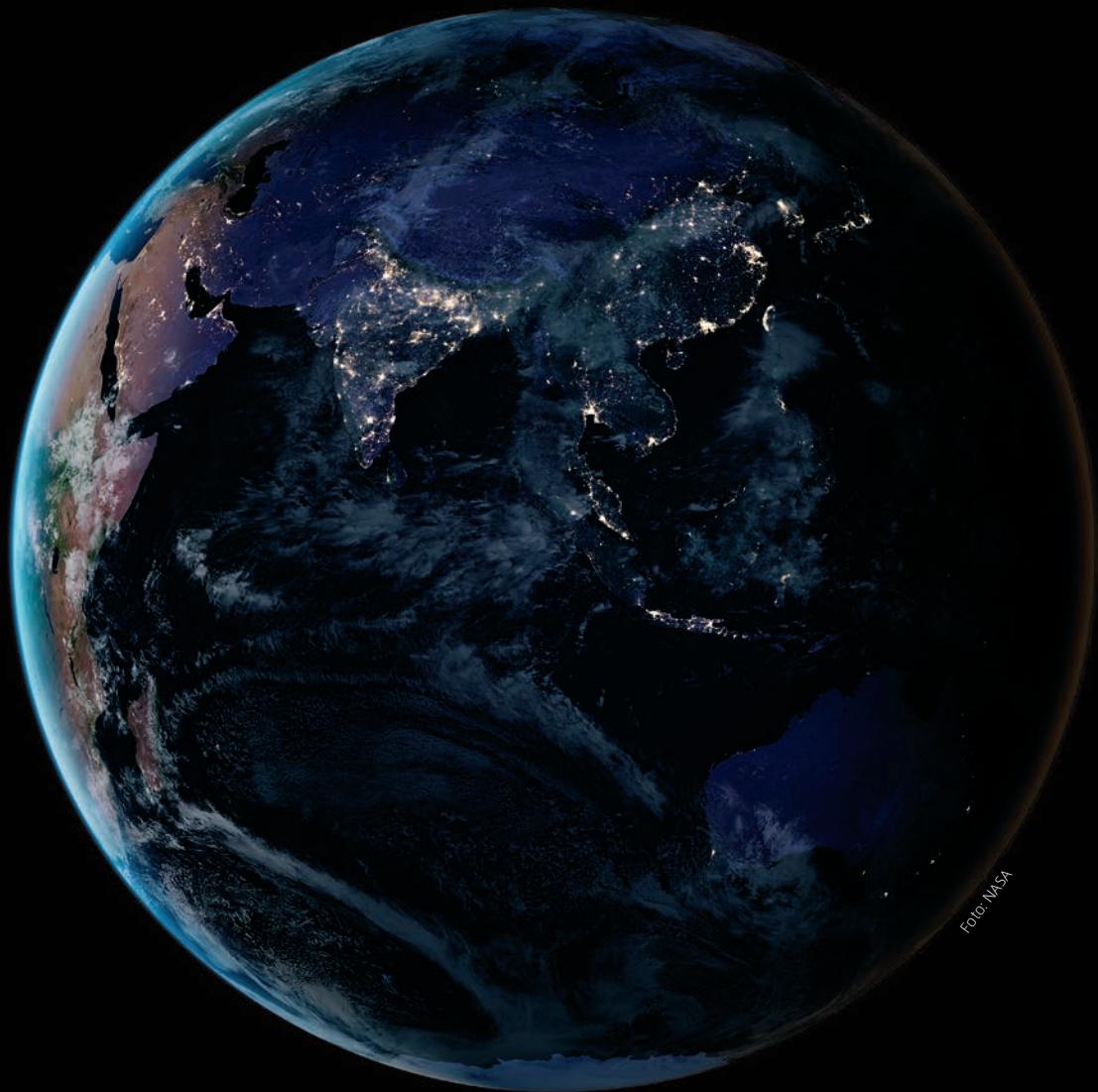
Činjenica je da raste uloga nedržavnih aktera i pojedinaca s prekomjernim ovlastima u unutarnjim i međunarodnim odnosima i aktivnostima. To će otežati rješavanje izazova koji će vjerojatno definirati buduće sigurnosno okruženje.

POLITIČKA SITUACIJA

Velike promjene u međunarodnom sigurnosnom okruženju, potaknute tranzicijama moći među zemljama, i to sa zapada na istok, kao i prijenos moći s vlasti na nedržavne aktere, rezultirali su povećanom nestabilnošću svjetskog poretkta.

Foto: US Navy / Chief Petty Officer Amanda Gray

Predviđa se da će kineski BDP u razdoblju 2026. – 2028. prestići američki. Ipak, sama ekonomska moć nije dovoljna za redefiniranje globalne ravnoteže moći. Međutim, ekonomska moć temelj je vojne moći stoga je povećanje obrambene potrošnje važan čimbenik vojne moći zapada. U azijsko-pacifičkoj regiji, istočnoj Europi i na Bliskom istoku izdaci za obranu zadnjih su godina stalno rasli premda Sjedinjene Države ostaju najveći svjetski potrošač.

Zapadu mogu nanijeti štetu fragmentarni odgovori na izazove koje predstavlja preraspodjela geopolitičke moći, nedostatak vodstva, kohezije i odlučnosti. Brze promjene moguće bi rezultirati nepredvidivim strateškim okruženjem za sljedeća dva desetljeća, što bi moglo dovesti do neizvjesnog prelaska u "poslijezapadni" svjetski poredak.

Foto: Ministerstwo Obrony Narodowej / Twitter

Značajka je sadašnjosti, ali i budućnosti, globalizacija, tj. ljudske aktivnosti koje prelaze nacionalne granice

Poljski vojnici nadziru granicu s Bjelorusijom. Masovne migracije ostat će među velikim sigurnosnim izazovima

Odvraćanje i obrana ostaju ključni element ukupne strategije NATO-a. Iako zapad ponovno potvrđuje svoju težnju za svijetom bez nuklearnog naoružanja, međunarodno sigurnosno okruženje ne daje mogućnost za razoružanje. Slijedom toga, očekuje se da će u skoroj budućnosti nuklearno oružje ostati temeljna komponenta ukupnih sposobnosti NATO-a za odvraćanje i obranu, uz snage konvencionalne i raketne obrane. Sve veći broj nedržavnih aktera povećao je složenost rješavanja pitanja kao što su korupcija, društvena i ekonomska nejednakost i učinkovitost državnih institucija. U tom kontekstu, suradnja NATO-a s EU-om, UN-om, međunarodnim / nacionalnim agencijama za provedbu zakona i rad s drugim međunarodnim i nevladinim organizacijama zahtijevat će od Saveza provedbu sveobuhvatnog pristupa.

Privatne vojne i sigurnosne tvrtke postale su akteri modernih oružanih sukoba i postkonfliktne obnove. Nedavne NATO-ove operacije istaknule su sve veće oslanjanje na takve tvrtke, koje su u nekim slučajevima i

STRATEŠKI DOKUMENTI

multiplikator snaga. Naime, pružaju usluge koje je tradicionalno obavljalo vojno osoblje, uključujući logističku i obavještajnu potporu, zaštitu snaga i obuku. Očekuje se da će potreba za uslugama privatnih tvrtki i dalje rasti. Na osnovi toga mogla bi se dodatno smanjiti i uloga države kao pružatelja sigurnosti. Institucije globalnog upravljanja uspostavljene krajem Drugog svjetskog rata sve više zaostaju za brzim promjenama.

Vakuum moći koji stvaraju slabe i neuspješne države i dalje će biti plodno tlo za nestabilnost, radicalizaciju i rast terorističkih i kriminalnih organizacija. Korištenje satelitskih snimaka, navigacijskih sustava (npr. GPS), kibernetičkih alata te kemijskih, bioloških, radioaktivnih i nuklearnih tvari moglo bi terorističkim i radicalnim skupinama omogućiti izvođenje tehnološki naprednih napada.

LJUDSKI RESURSI

Rast stanovništva povezan sa sve većom urbanizacijom, starenjem, rastućom nejednakosti, rascjepkanim i polariziranim društvima te rastućim povezanim ljudskim

Britanska tvrtka Engineered Arts u prosincu 2021. predstavila je naprednog humanoidnog robota Amecu. Takve inovacije znatno će pomoći čovječanstvu, ali mogu prouzročiti i poremećaje u zaposlenosti kao i moralne dvojbe

mrežama vjerojatno će biti izazov bez presedana. Asimetrične demografske promjene vjerojatno će povećati rizik od sukoba širom svijeta.

Očekuje se da će svjetsko stanovništvo brzo rasti do 2035. godine. Dulji životni vijek dovest će do starenja stanovništva širom svijeta. Promjena u prirastu stanovništva između razvijenih i zemalja u razvoju bit će dosta različita, pri čemu će potonje rasti do sedam puta brže. Mlađe stanovništvo vjerojatno će bolje prilike tražiti migracijom u inozemstvo. Predviđa se da će svjetsko stanovništvo 2030. dostići broj od 8,5 milijardi, a 2050. godine 9,7 milijardi ljudi. Najveći rast dogodit će se u Africi, a slijede zemlje Bliskog istoka i južne Azije. Danas je 13 % svjetskog stanovništva starije od 60 godina. Iako Europa ima najveći postotak (25 %) stanovništva u toj dobroj skupini, starenje će uskoro pogoditi i druge dijelove svijeta. To će rezultirati smanjenjem broja radno sposobnog stanovništva,

što će za neke zemlje i njihove proračune biti velik izazov. Stoga će različiti sustavi socijalne skrbi i sigurnosti, posebno u Europi, biti pod velikim pritiskom. U zapadnim bi zemljama smanjeni natalitet mogao ozbiljno ograničiti broj potencijalnih kadrova pogodnih za rad u državnim obrambeno-sigurnosnim institucijama.

Postojanje ekonomskih, društvenih i rodnih nejednakosti, nedostatak prilika za kvalitetniji život pojedinca, kao i aktualni te budući nasilni sukobi mogli bi dovesti do znatnog povećanja migracija u sljedeća dva desetljeća. I danas je val izbjeglica dosegao razinu koja je bez presedana u novoj povijesti, a očekuje se da će rasti. Urbanizacija se povećava različitim tempom, s najvećim stopama rasta u najmanje razvijenim dijelovima svijeta. Predviđa se da će do 2050. približno 66 % svjetskog stanovništva živjeti u urbanim područjima. Broj gradova s više od deset milijuna stanovnika povećat će se sa 20 u 2017. na 37 u 2025. godini. Međutim, do 2030. otprilike 40 % gradskog stanovništva živjet će u sirotinjskim

Ilustracija: NATO Allied Command of Transformation

Globalizacija roba i tržišta može poremetiti nacionalna gospodarstva zbog nedostatka nadzora, ali i opasnosti od kibernetičkih napada

četvrtima, koje su iz više aspekata (ekonomski, društveno, politički te fizički) nesigurne.

Upravljanje velikim gradovima izazovno je, posebno u slučaju njihova nekontroliranog rasta. Tako stvoren pogodan prostor za terorističke i kriminalne organizacije potencijalno postaje žarište radikalizacije.

Polarizacija društava postala je svjetski fenomen, a razvijene zapadne zemlje posebno su ranjive zbog različitih interesa pojedinaca. Polarizacija može postupno prouzročiti nedostatak kohezije i povećati neslaganja unutar društva.

Budući stupanj ljudske mobilnosti, mogućnosti globalne komunikacije i povezanost među ljudima učinit će sigurnosno okruženje složenijim. Povećan protok ljudi i roba može donijeti veći rizik od pandemija (to se, kako vidimo, dogodilo s aktualnom pandemijom, op. ur.).

TEHNOLOGIJA

Nove tehnologije omogućuju povećanje produktivnosti i životnog standarda, poboljšanje zdravlja i očuvanje prirodnih resursa. Uvođenje umjetne inteligencije, autonomnih sustava, robotike, nanotehnologija, biotehnologije i dr. uvelike će pomoći čovječanstvu u rješavanju mnogih problema iz prošlosti. Međutim, one mogu prouzročiti poremećaje zaposlenosti, izazivaju moralne dvojbe i povećavaju nestabilnost društava.

Pristupačnost digitalnih tehnologija, sveprisutne bežične mreže i mobilni uređaji stvorili su uvjete povezivanja i komuniciranja bilo gdje i bilo kad. Sposobnost kombiniranja tih tehnologija potiče inovacije. Međutim, očekivanja da tehnologija može riješiti većinu problema čovječanstva nisu realna. Poboljšanja u pojedinačnim tehnologijama mogu dovesti do napretka u drugim. To će vjerojatno dovesti do iznenađujućih kombinacija i novih aplikacija, što će potaknuti inovacije i u području vojno uporabljivih aplikacija. NATO mora držati korak, no komercijalni sektor bit će sve dominantniji u tehnološkom razvoju. Smanjenje obrambenih proračuna dovelo je i do smanjenja broja i intenziteta istraživanja povezanih s obrambenim sustavima, a komercijalne inovacije sve se više uključuju u vojne sustave. To je dovelo do toga da je komercijalni sektor pretekao vojni na polju istraživanja i razvoja. U tom bi kontekstu vojnoindustrijska baza mogla izgubiti neke kritične sposobnosti. Dominantni komercijalni sektor možda se neće baviti nekim područjima znanosti i tehnologije koja su kritična za obranu. Štoviše, konsolidacija nekih tehnologija vjerojatnija je unutar zemalja koje imaju veću kontrolu nad svojim komercijalnim sektorom (npr. razvoj superračunala u Kini), što rezultira većom sposobnošću iskorištavanja novih tehnologija.

Operativna vojna učinkovitost postala je pretjerano ovisna o tehnologiji. Na primjer, vrlo je teško funkcionirati bez bežične komunikacije, globalnih navigacijskih satelitskih sustava ili interneta. Spor razvoj i visoki troškovi određenih tehnologija namijenjenih isključivo za vojnu uporabu odvraćaju vlade od toga da im pružaju potporu.

EKONOMIJA I RESURSI

Globalizacija je promijenila i ekonomiju. Jeftina radna snaga u zemljama u razvoju negativno je utjecala na standard

Foto: Simeon Rudi / Fotovestimater.net

**Djelatnici
Norveške agencije
za vojnu opremu
postavljaju
satelitski
prijamnik na
sjevernim otočnim
teritorijima te
zemlje. U pozadini
je odobalni
ophodni brod
– ledolomac
NoCGV Svalbard.
Prema SFA-u,
vjerojatnost
konvencionalne
napadne vojne
operacije na
Arktiku vrlo je
mala**

radničke srednje klase u zapadnim zemljama, što je potaknulo društvene nejednakosti. To ima izravne implikacije na sposobnost zapadnih vlasta da generiraju porezne prihode i može u konačnici dovesti do odbacivanja globalizacije, što je vidljivo u porastu populizma i antiglobalizacijskih političkih stanovišta. Povećanje nejednakosti unutar nacija jedan je od trendova koji će nastaviti polarizirati društva. Raspadnjak bogatstva na zapadu uglavnom ide u korist iznimno bogatih na račun radničke srednje klase. Dok se nejednakost povećava unutar pojedinih nacija, smanjila se među nacijama. Prihodi srednje klase u Kini i Indiji približili su se stagnirajućim prihodima srednje klase u razvijenom svijetu. S druge strane, plaće nekvalificiranih radnika u bogatim i siromašnim zemljama često se razlikuju – faktor 10 prema 1. Ta razlika u dohotku utjecat će na nejednakost među svjetskim stanovništvom i biti daljnji katalizator migracija.

Glavni vladini programi, kao što je socijalna skrb, pod velikim su pritiskom kako bi održali korak sa starenjem stanovništva. Pitanja obrazovanja, modernizacije i infrastrukture često su istaknutija i vidljivija, potiskujući financiranje obrane na niže mjesto. S druge strane, globalizacija roba i tržišta može poremetiti nacionalna gospodarstva zbog nedostatka kontrole, ali i opasnosti od kibernetičkih napada. Budući da nacionalna gospodarstva postaju sve više međuvisna, učinak prijenosa bilo kakvog financijskog poremećaja – i na regionalnoj

STRATEŠKI DOKUMENTI

na globalnoj razini – može izazvati ozbiljne posljedice za stabilnost tržišta. Svjetsko stanovništvo i ekonomski rast, uključujući rastuću srednju klasu, eksponencijalno će povećati potražnju za prirodnim resursima. Iako će se udio obnovljive energije do 2030. vjerojatno povećati do 30 %, očekuje se da će nafta i druga fosilna goriva ostati u iduća dva desetljeća glavni izvor za promet i proizvodnju električne energije. Osim toga, nedostatak vode, energije i hrane bit će stalni uzrok problema na globalnoj razini.

Predviđa se da će globalna ekonomija do 2050. rasti u prosjeku nešto više od 3 % godišnje. Međutim, očekuje se usporavanje rasta u Kini i drugim velikim gospodarstvima u razvoju. Kako je spomenuto, Kina će do 2026. – 2028. vjerojatno postati najveće svjetsko gospodarstvo. Indija ima potencijal da do 2050. zauzme drugo mjesto na tom popisu.

Rast globalnog duga (državni, korporativni i dug kućanstava) jako je visok i to bi moglo izazvati domino efekt na finansijskim tržistima, puno veći od svjetskog ekonomskog kolapsa 2007. godine.

Globalni finansijski sustav, koji je sve povezaniji, ranjiviji je na napade državnih i nedržavnih aktera. Monetarni sustavi izvan državnih struktura također se razvijaju, a anonimna priroda kibernetičkih valuta, poput Bitcoin-a, povećava mogućnost zloupotrebe. Naime, organizirani kriminal sve se više služi zlonamernim softverima i hakiranjem. S druge strane, Bitcoin

Ilustracija: NASA's Scientific Visualization Studio

**Glavni tajnik
NATO-a Jens
Stoltenberg obraća
se studentima
Sveučilišta u
Kopenhagenu
vezano uz
sigurnosne
implikacije
klimatskih promjena**

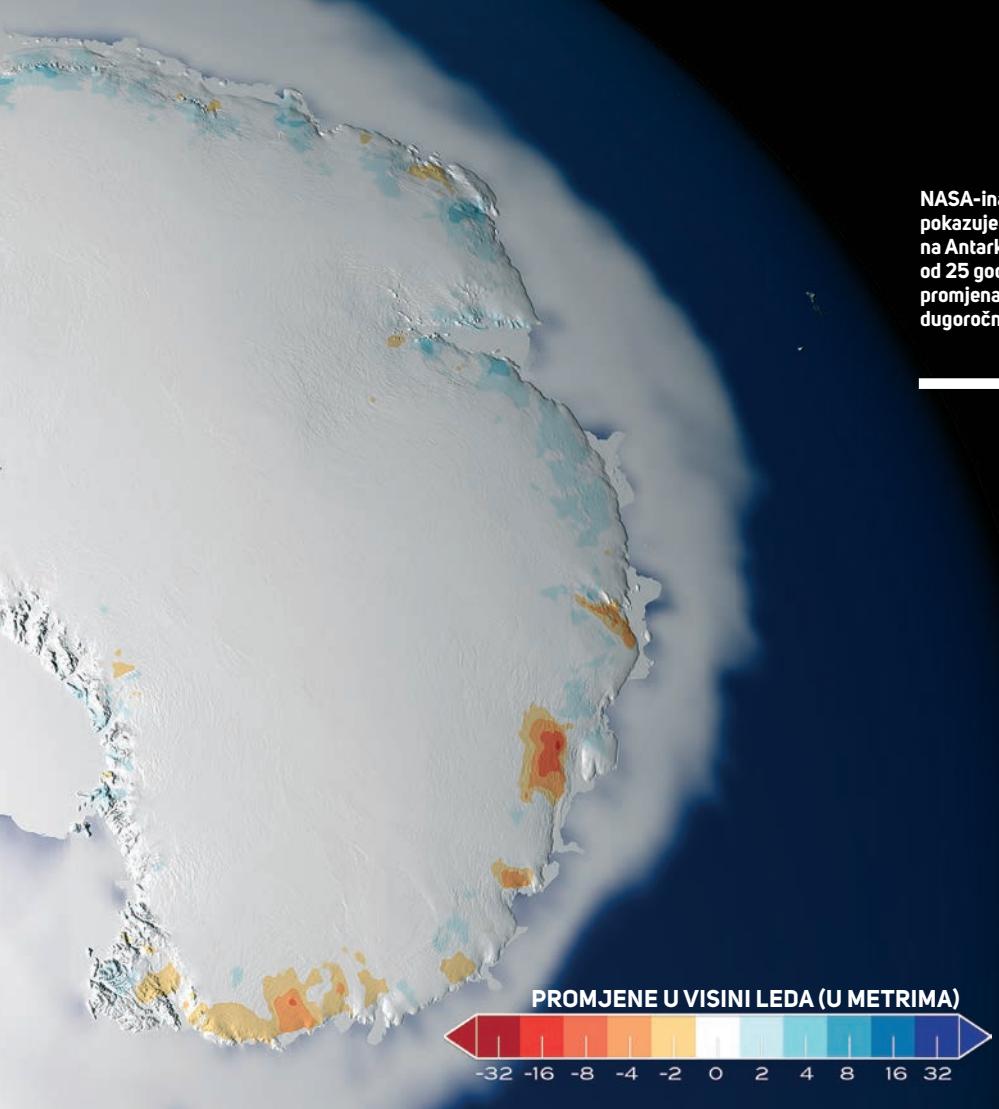
i digitalne financije, primjenjujući tehnologije kao što je Blockchain, mogu izazvati digitalnu revoluciju od "interneta informacija do interneta vrijednosti" s pozitivnim učinkom na rast svih ekonomija.

Nove tehnologije, ali i klimatske promjene, mogu omogućiti iskorištanje mineralnih i energetskih resursa u nekad nepristupačnim područjima kao što je krajnji sjever. Iako je vjerojatnost konvencionalne napadne vojne operacije na Arktiku vrlo mala, ne treba zanemariti pokušaje "militarizacije", uglavnom iz Rusije. Slično je djelovanje i namjera Kine u Južnom i Ističnom kineskom moru. Te su regije važne za svjetsku pomorsku trgovinu i imaju znatne prirodne resurse, prije svega rezerve nafta i plina.

Klimatske promjene, voda, energija i hrana zadavat će stalnu brigu globalnoj zajednici. Zajednički resursi, posebno u vezi s vodoopskrbom, gdje se izvori protežu preko nacionalnih i teritorijalnih granica (npr. jezera i rijeke), mogu dovesti do regionalnih partnerstava, ili suprotno, biti izvor pograničnih sukoba.

OKOLIŠ

Problemima okoliša dominiraju klimatske promjene te njihovi dalekosežni i sveobuhvatni utjecaji. Zadnjih godinu-dvije ta je tema postala udarna među državnim i međunarodnim institucijama. Međutim, čak i da su danas ispunjeni, bilo kakvi napor na ublažavanju klimatskih promjena ne bi bili vidljivi najmanje dva desetljeća. Stoga će se klimatske promjene prema SFA-u nastaviti kretati sadašnjom putanjom do 2035. i dalje. Posljedica toga je zagrijavanje oceana, topljenje arktičkog morskog leda i ledenjaka te podizanje razine mora. Promijenit će se obrasci oborina i povećat će se ukupne površinske temperature. Nestabilnosti prouzročene

NASA-in grafika objavljena 2019.
pokazuje koliko se razina ledenog pokrova
na Antarktici povećala/smanjila u razdoblju
od 25 godina. Razumijevanje klimatskih
promjena bit će potrebno NATO-u prilikom
dugoročnog planiranja i procjena rizika

strateškog promišljanja. Novi zakoni i ugovori vezani uz klimu izravno će utjecati na obrambene institucije. Prírodne katastrofe vjerojatno će imati različite učinke na članice NATO-a. Sve je veća vjerojatnost da neke članice dožive veliku katastrofu, što bi moglo utjecati na njihovu sposobnost doprinosa postojećim ili novim operacijama Saveza.

Pozitivno je da će predviđanja i rana upozorenja postati sve dalekosežnija, a puno se može učiniti za sigurnosno i obrambeno područje ako se primjenjuje metodologija temeljena na procjeni rizika za planiranje, pripremu i odgovor na događaje povezane s klimom, okolišem i prirodnim katastrofama.

ZAKLJUČAK

Strategic Foresight Analysis (SFA) sveobuhvatni je dokument koji se temelji na stručnosti i resursima NATO-a i partnerskih zemalja, međunarodnih organizacija, industrije i akademske zajednice za identificiranje trendova i implikacija koje će vjerojatno oblikovati buduće sigurnosno okruženje. SFA pruža osnovu za dugoročnu perspektivu Saveza koja je ključna za uspjeh u razdoblju neviđenih promjena koje proizlaze iz dinamičnog i kompleksnog svijeta.

Iako bi zapad mogao biti manje dominantan u budućem ekonomskom poretku, članice NATO-a i dalje će odlikama koje danas donose utjecati na buduće sigurnosno okruženje. U sljedeća dva desetljeća vjerojatno će se dogoditi brze, a u nekim slučajevima i tektonске promjene, ali NATO će nastaviti pružati glavni okvir za kolektivnu obranu euroatlantske regije. SFA pruža čelnicima NATO-a i obrambenim planerima perspektivu izazova i prilika s kojima će se Savez suočiti u idućim desetljećima. SFA također služi kao stručna osnova za razvoj strateškog dokumenta Framework for Future Alliance Operations (FFAO). SFA i FFAO daju okvir za početak ciklusa NATO-ova planiranja (NATO Defence Planning Process – NDPP) i mogu pridonijeti razvoju sigurnosnih i obrambenih planova i strategija zemalja članica u cilju trajne i kontinuirane transformacije Saveza.

tim promjenama, iako nisu nužno izravni pokretači, ojačat će postojeće napetosti u međuljudskim odnosima, političkoj i ekonomskoj sferi pa se zbog toga klimatske promjene često opisuju kao multiplikator prijetnji.

Promjena klime također će na brojne neizravne načine oblikovati sigurnosno okruženje (npr. način života, sposobnost pojedinaca za opstanak i sposobnosti vlada da drže korak i osiguravaju potrebe stanovništva). Legitimnost vlada mogla bi biti narušena njihovom nesposobnošću odgovora na klimatske i ekološke probleme.

Razumijevanje klimatskih promjena bit će potrebno NATO-u prilikom dugoročnog planiranja i procjena rizika. Mnoge vlade počele su provoditi mјere prilagodbe i Savez će morati razmotriti vlastite planove prilagodbe kao dio svojeg

**Španjolski
višenamjenski borbeni
avion F/A-18 Hornet u
litavskoj zrakoplovnoj
bazi Šiauliai u svibnju
2020. vraća se sa
zadaće nadzora
zračnog prostora
baltičkih članica
NATO-a. Savez će
nastaviti pružati
glavni okvir za
kolektivnu obranu
euroatlantske regije**

Foto: NATO

Čovjek koji se smatrao svojevrsnim nasljednikom Frankopana rodio se 1777. u irskoj plemićkoj obitelji, ratovao širom Europe u službi Habsburgovaca i postao maršal, a skrasio se u Hrvatskoj i sredinom XIX. st. postao bitnim dijelom njezine političke scene. S vremenom je pao u zaborav, no zadnjih godina na vidjelo izlazi sve više činjenica iz njegove nevjerojatne biografije

TRAGOVIMA LAVALA NUGENTA

TEKST Domagoj Vlahović

Kao i mnoge druge slične ustanove u našem glavnom gradu, Arheološki muzej u Zagrebu (AMZ) zatvoren je za posjetitelje. Njegov je dom, palača Vranyčany-Hařner na Zrinjevcu izgrađena 1878./1879., pretrpio teška oštećenja u potresu. U takvoj situaciji djelatnici ulažu dodatne napore ne bi li osmislili nove sadržaje i aktivnosti koji će široj javnosti i dalje približavati njihov rad te bogati fundus s više od 450 000 različitih artefakata. Jedna takva aktivnost održana je 3. studenog u suradnji s Veleposlanstvom Irске, a zove se Laval Walk (Lavalova hodnja) i povezana je s glavnim junakom naše priče – Lavalom Nugentom. Taj grof irskog podrijetla vjerojatno je manje poznat većini hrvatske javnosti, pa čak i našim čitateljima. A riječ je o osobi iznimno značajnoj za hrvatsku povijest XIX. stoljeća, pa i onu vojnu. To nam je potvrđio naš sugovornik Porin Šćukanec Rezniček iz AMZ-a. Jedan je od organizatora hodnje, entuzijast koji nas svojim odgovorima

**Portret Lava
Nugenta koji je 1874.
u Italiji naslikao
Francesco Beda
(1840. – 1900.)
danas je u fundusu
Hrvatskog povijesnog
muzeja. Djelatnici
te ustanove također
su ovog studenog
sudjelovali u
zagrebačkom Laval
Walku, zajedno
s organizatorima
iz Arheološkog
muzeja u Zagrebu
i Veleposlanstva
Republike Irske u RH**

podsjeća na činjenicu koliko malo znamo o Lavalu Nugentu. A "tragovi" tog Irla mogu se naći u mnogim dijelovima naše zemlje. Rođen je 3. studenog 1777. u Ballynacoru u okrugu Westmeath, otprilike osamdeset kilometara zapadno od Dublina, u grofovskoj obitelji čiji korijeni sežu u Normandiju. Većina izvora na internetu navodi da je Lavalov otac Michael bio u službi Habsburgovaca i guverner Praga. Međutim, portal Irish Times spominje da je riječ o Lavalovu djedu, koji je uspostavio veze sa srednjoeuropskim carskom dinastijom upravo kao profesionalni vojnik. Oliver, jedan od Michaelovih sinova, postao je pukovnik u habsburškoj vojsci, a Lavalov otac prerano je umro pa je mladi plemić s navršenih 12 godina poslan na vojnu akademiju u Beč. U vojsku je ušao 1793., da bi u konačnici dostigao čin feldmaršala. U svakom slučaju, stručnjaci iz AMZ-a navode da su Irci često služili u habsburškoj vojsci, bilo ih je više od stotinu. Stranci u vojsci bili su u skladu s višenacionalnim karakterom moćne srednjoeuropske države.

VOJNE I POLITIČKE BOJIŠNICE

Na naš upit kolika je Nugentova važnost za hrvatsku povijest, Šćukanec Rezniček nije odgovorio nekim epitetom ili frazom, nego je počeo nabrajati činjenice. Dakle, Irac je sudjelovao u bitkama protiv Napoleona, a u izravni dodir s hrvatskim krajevima dolazi 1813., kad je uz pomoć male grupe volontera oslobođio Rijeku, Istru i druge dijelove Na-

VOJNA POVIJEST

Foto: Mladen Čobanović

poleonovih Ilirske pokrajine, iako tada službene careve potpore. Nešto kasnije pomagao je u ratovima u Italiji, a tom se prilikom i oženio Giovannom Riario-Sforza (1797. – 1855.). Nakon što su duge godine ratovanja završile, Nugent se nije vratio u Irsku, ili pak u glamurozni Beč, nego se posvetio svojoj novoj domovini. "Sam se Laval izjašnjavao kao Hrvat. Čini se da se smatrao svojevrsnim nasljednikom Frankopana jer već 1820. godine kupuje svoj prvi dvorac u Hrvatskoj (Bosiljevo), kojemu će kasnije pridodati i mnoge druge posjede, primjerice Trsat, Stari grad Dubovac i Staru Sušicu," nastavlja Šćukanec Rezniček. No, to ne znači da se Nugent smirio u svakom pogledu: i dalje je obnašao visoke vojne dužnosti. Kao zapovjednik Primorja (1834./1835.) obnovio je

**Palača u
Opatičkoj ulici 2
na zagrebačkom
Gornjem gradu
nekad je pripadala
obitelji Nugent.
Laval je podupirao
ilijski pokret te je
imao važnu ulogu
u ustoličenju
Josipa Jelačića za
hrvatskog bana**

Trsat i izgradio više utvrda u Istri i na kvarnerskim otocima. Od 1839. bio je zapovjednik general Moravske i Šleske, a od 1840. bansko-varaždinsko-karlovačke granice. Aktivirao se i u hrvatskom političkom životu: "U znak zahvale za zasluge 1824. postaje član Hrvatskog sabora, a 1840-ih pristupa ilirskom pokretu, gdje ga i sam Ljudevit Gaj opisuje kao svojeg moćnog zaštitnika. U ratovima 1848./1849. koristi svoj utjecaj i na Gajev nagovor predlaže pukovnika iz Gline, Josipa Jelačića, za bana," otkriva djelatnik Arheološkog muzeja. Hrvatski enciklopedijski izvor dodaju da je Nugent sudjelovao 1848. u vojnim sukobima u Italiji, a 1849., u činu feldmaršala, zauzeo je jugozapadnu Ugarsku.

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

Unatoč prebogatoj vojnoj i političkoj karijeri, Laval Nugent u hrvatskoj je ostao upamćeniji kao ljubitelj povijesti i umjetnosti. "U jednom od kupljenih dvoraca, Trsatu, planira od samog početka otvoriti muzej, prvu takvu instituciju na ovim prostorima, u čemu i uspijeva – tako je nastao Museum Nugent. Tijekom ratovanja u Italiji također dobiva dozvolu za arheološka iskopavanja, koja na vlastiti trošak provodi u

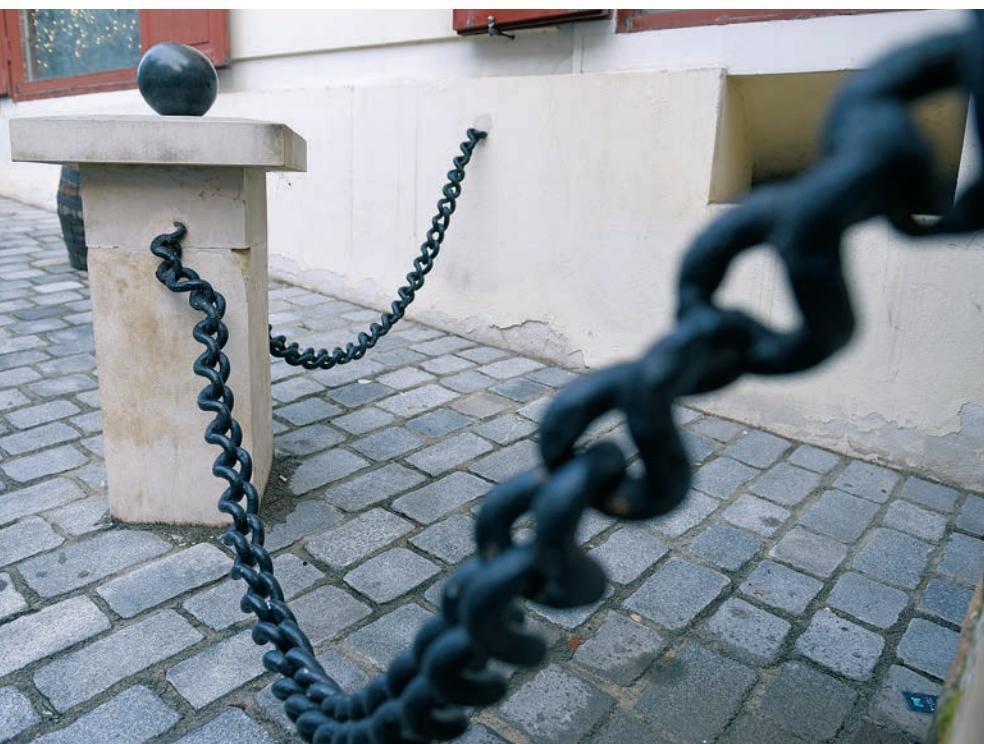
antičkom gradu Minturnae (Minturno), na obali Tirenskog mora između Rima i Napulja. Časnik je mogao zadržati sve pronađeno. Nažalost, tijekom iskopavanja nisu vođeni nikakvi zapisi poput današnjih i nemamo točan kontekst svih predmeta," kaže naš sugovornik. Međutim, pronađeni artefakti i drugi koje je Laval otkupio prezentirani su u Muzeumu, koji je svoj vrhunac doživio sedamdesetih godina XIX. stoljeća. Njim je nakon Lavalove smrti (1862.) upravljao sin Arthur. Međutim, s vremenom je obiteljski utjecaj počeo slabjeti, Nugentovi su upali u finansijske probleme i bili prisiljeni prodavati zbirke. Ravnatelj ondašnjeg Narodnog muzeja Josip Brunšmid (1858. – 1929.) pregledao je zbirku u Trsatu 1894. godine. Iako je smatrao da je u vrlo lošem stanju zbog utjecaja atmosferilija, činila mu se dovoljno atraktivnom za otkup. Tad je uz pomoć Isidora Kršnjavog (1845. – 1927.) za 20 000 forinti otkupljena zbirka kamenih spomenika i nekoliko stotina grčkih vaza. Sve su te povjesne vrijednosti potom prebačene u Zagreb. Kako je Narodni muzej prestao postojati 1940. godine, zbirke su završile pod Arheološkim muzejom, koji je jedan od njegovih nasljednika. No, Laval Nugent ostao je u Hrvatskoj, Irskoj i Austriji manje-više zaboravljen, možda upravo zbog svoje "višenacionalne" biografije. Jednostavno, povjesničari ga nisu poistovjećivali s određenom zemljom. Ipak, zadnjih godina to se s punim pravom mijenja. Arheološki muzej u Zagrebu već niz godina surađuje s Veleposlanstvom Irske, posebno oko teme Lavala Nugenta. Primjerice, postavljeno je nekoliko izložbi kao što je *Laval Nugent. Irski plemić. Austrijski feld-maršal. Hrvatski domoljub* (2004. godine); zatim je u povodu 240. obljetnice rođenja postavljena *Laval Nugent – ratnik i kolezionar* (Zagreb 2017., Dublin i Galway 2019.), a tu je i virtualna izložba Laval Nugent na mrežnim stranicama AMZ-a.

GLAS SE ŠIRI I ŠIRIT ĆE SE DALJE

"U dogovoru s Veleposlanstvom tražili smo način na koji bismo ponovno pokrenuli priču o grofu Nugentu te se ro-

Lanac postavljen ispred Nugentove kuće navodno je tijekom Bitke kod Trafalgara 1805. godine bio na HMS Victoryju, admiralskom brodu Horatija Nelsona

dila ideja o Laval Walku," govori nam Šćukanec Rezniček. Bila je to šetnja središtem Zagreba na datum rođenja Lavala Nugenta. Kao prvu lokaciju hrvatski i irski gosti posjetili su kuću u Opatičkoj 2 koja je nekoć pripadala obitelji Nugent. "Također, dotakli smo se i priče o lancu koji se i dandanas nalazi kraj kuće. Naime, pouzdano se zna da ga je Laval donio, a sin Arthur postavio ga je 1878., dok je ostalo priča koja se otad prenosi i ne može se potvrditi: Laval je navodno donio lanac s HMS Victoryja, admiralskog broda Horatija Nelsona u Bitki kod Trafalgara 1805. godine. Što je istina, nije moguće utvrditi, ali moguće je da Lavalov interes za povjesne artefakte počinje već tad i nabavio je lanac kao kuriozitet," kaže nam AMZ-ov suradnik. Nastavak šetnje doveo je do parka Grič, gdje su djelatnici Hrvatskog povjesnog muzeja, još jedne institucije kojoj je potres odnio dom, prezentirali repliku zastave Josipa Jelačića koju je Albert Nugent, još jedan Lavalov sin, nosio prilikom ustoličenja dotadašnjeg pukovnika Gline za bana. Predzadnja postaja bio je obilazak predvorja Arheološkog muzeja u Zagrebu, gdje su izložene neke od najimpresivnijih kamenih skulptura iz Lavalove zbirke. Zadnja je postaja šetnje bila u Galeriji AMZ-a, a tijekom nje sudionike Laval Walka videoporukom je pozdravio Thomas Byrne, državni tajnik za europske poslove Republike Irske, uz zahvale ravnatelja Arheološkog Muzeja u Zagrebu Sanjina Mihelića i veleposlanika Irske u Hrvatskoj Ruaidhrija Dowlinga. "Bude li postojao interes publike, u planu je organizacija Laval Walka i iduće godine. Konačni je cilj osmišljavanje i realizacija tematske ture po Hrvatskoj u kojoj bi se posjetili najznačajniji posjedi Lavala Nugenta kako bi se o tom 'najpoznatijem, nepoznatom Ircu' proširio glas," najavljuje Šćukanec Rezniček. U svakom slučaju, čini se da za AZM, ali i druge muzejske institucije u Hrvatskoj, pa i za sve ljubitelje povijesti, stiže vrlo zanimljivo razdoblje. Životna priča Lavala Nugenta izvanredna je, gotovo nevjerojatna, a za njezino potpuno otkrivanje bit će potrebno otvoriti stare arhive širom Europe. Njezin hrvatski dio ipak je najbogatiji.

PODLISTAK

Zastrašujući projektil SLAM trebao je imati primjerен nuklearni pogon. Američki su inženjeri od 1957. nekoliko godina sustavno u više faza razvijali rješenje. Da program nije bio prekinut, možda bi rezultirao najnaprednijim kompaktnim nuklearnim reaktorom na svijetu

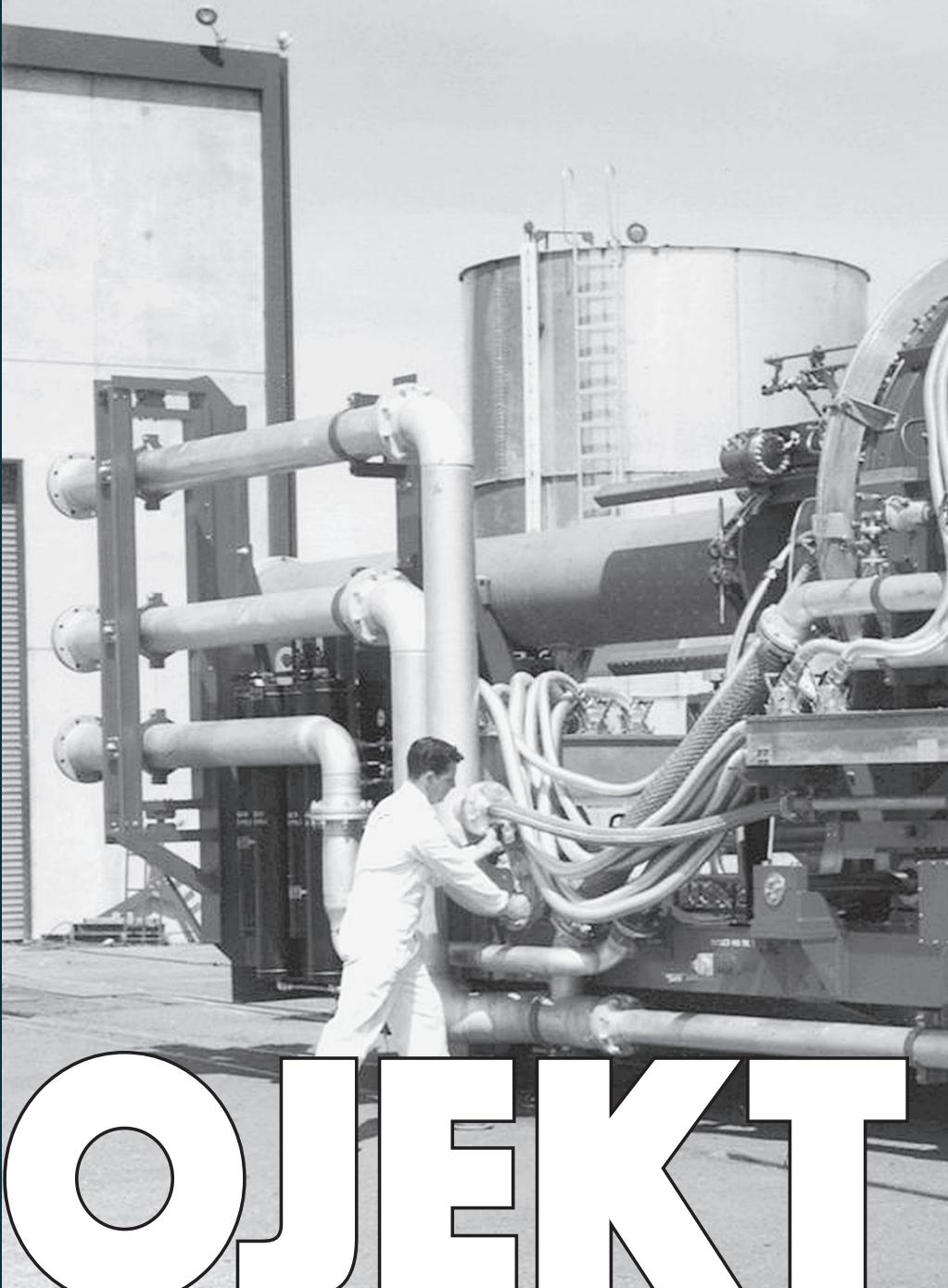
AVIONI NA NUKLEARNI POGON (XIII. DIO)

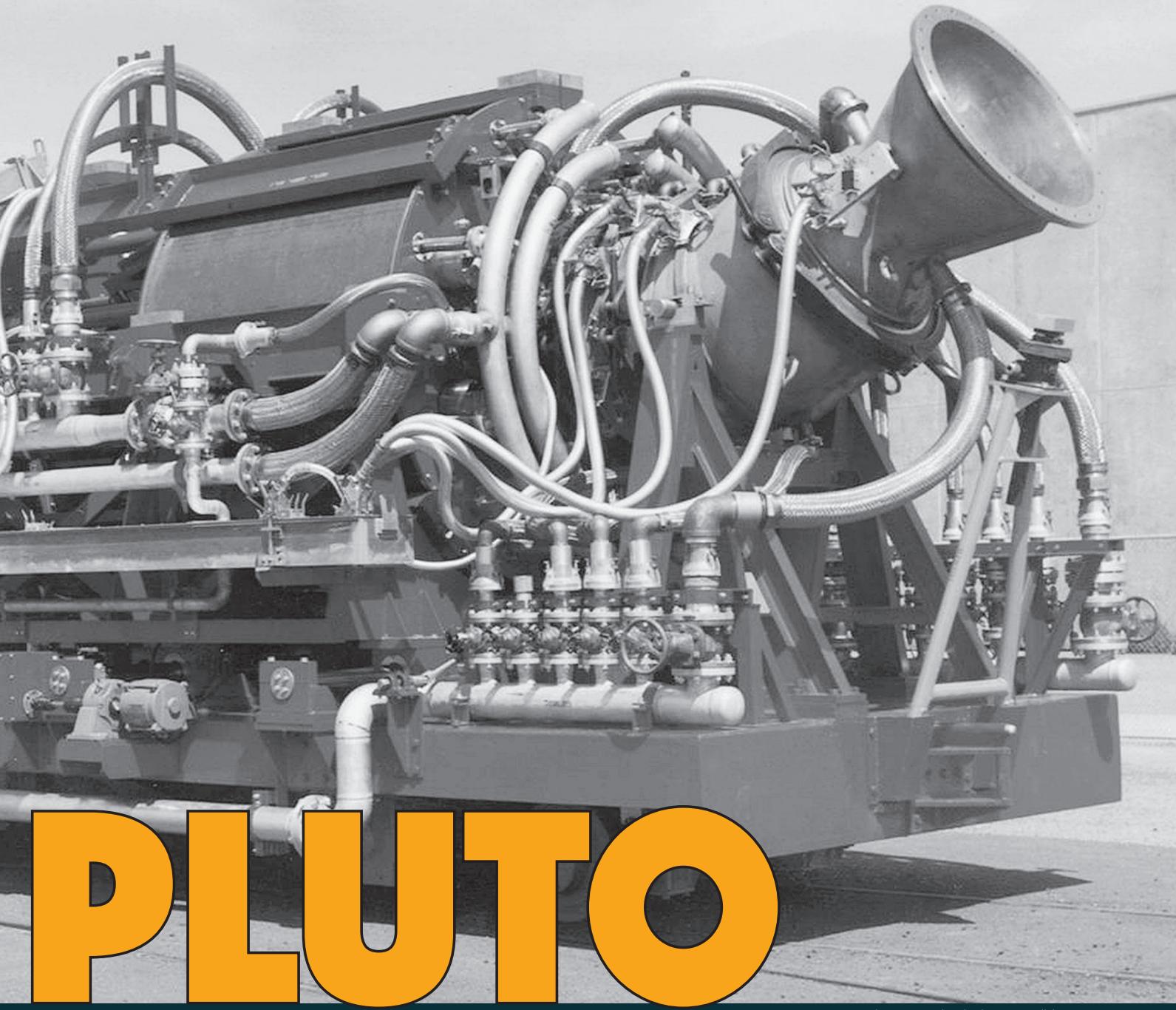
PROJEKT

TEKST Mario Galić

Iako je cijeli projektil Supersonic Low-Altitude Missile (SLAM) bio golem tehnološki izazov (opširnije v. prethodni nastavak Oružje sudnjeg dana, HV br. 645), najizazovniji dio bio je razvoj nuklearnog protočno-mlaznog (*ramjet*) motora. Prvotno je bilo planirano razvoj nuklearnog protočno-mlaznog motora prepuštiti tvrtki General Electric, tj. njezinu odjelu za zrakoplovnu nuklearnu propulziju. Međutim, takvo se rješenje nije svi-

djelo ni Pentagonu ni Kongresu. Stoga su Američko ratno zrakoplovstvo (USAF) i Komisija za atomsku energiju (AEC) dodijelili 1. siječnja 1957. godine ugovor za izradu studija izvedivosti laboratoriju Lawrence Radiation Laboratory (danas Lawrence Livermore National Laboratory). Projekt je dobio ime Pluto, ali ne po planetu ili grčkom bogu, već po liku iz crtanih filmova Walta Disneyja, tj. psu ljubimcu Mickey Mousea. Za direktora

PLUTO

Foto: Lawrence Livermore National Laboratory / Flickr

projekta imenovan je Theodore Charles Merkle (1919. – 1966.).

Svi su protočno-mlazni motori zapravo jednostavne konstrukcije, pa tako i nuklearni, osim što za pokretanje ne bi služio kerozin (ili neko drugo kemijsko gorivo), već toplinska energija nuklearnog reaktora. Međutim, jednostavnu zamisao nije uvek jednostavno ostvariti, posebno ako pritom morate rabiti metale koji zapravo još ne postoje.

Laboratorij koji danas nosi ime Lawrence Livermore National Laboratory dizajnirao je i konstruirao dva testna reaktora Tory II-A koji su trebali poslužiti za dokazivanje izvedivosti gradnje i uporabe kompaktnog reaktora

Inženjeri su tijekom izrade studije izvedivosti zaključili da će najveći izazov biti materijali koji bi mogli izdržati temperature više od 2000 °C, visoke tlakove te vrlo visoku razinu radioaktivnog zračenja, koje izaziva interkristalnu koroziju, tj. razara metal iznutra. Metal se pritom ne može zaštитiti klasičnim načinima premaza (boja ili lakova) ili galvanizacijom, već bi morao imati vrlo visoku otpornost na radioaktivno zračenje. Osim toga, za nuklearni protočno-mlazni motor trebalo je izraditi kompaktni reaktor velike efikasnosti, a opet dostatno izdržljiv da omogući let od barem 10 000 kilometara. Sve navedeno nije smjelo biti preskupo jer je bilo namijenjeno

PODLISTAK

Foto: Lawrence Livermore National Laboratory / Flickr

za ugradnju u "jednokratne" krstareće projektile.

VAŽAN KORAK U RAZVOJU

Problem kompaktnog reaktora vrlo velike iskoristivosti riješen je razvojem keramičkog goriva koje je osiguravalo postizanje visokih temperatura, tj. veću iskoristivost. No, sva je ta teorija prvo morala biti dokazana i u praksi. Tako je nastao demonstrator tehnologije Tory II-A. Njegova osnovna namjena bila je dokazati izvedivost gradnje i uporabe kompaktnog reaktora. Duljine 137 i širine 91,5 cm, Tory II-A projektiran je za izlaznu snagu od 160 MW pri izlaznoj temperaturi zraka od oko 1090 °C i protoku zraka od 363 kg/s. Reaktor je prvi put pokrenut 14. svibnja 1961. i postignuta je temperatura jezgre od 2250 °C. Radio je 45 sekundi i pritom je ostvarena snaga od 40 MW (otprilike 25 % snage). Testiranja su nastavljena tijekom cijele 1961. godine. U rujnu i listopadu Tory II-A postigao je snagu od 150 MW te dokazao mogućnost sigurne uporabe. Zadnje pokretanje ostvareno je 31. prosinca 1961. Iskustva stečena sa sustavom Tory II-A bila su dosta na za nastavak programa. Doduše, testiranja su pokazala da reaktor nakon pokretanja stvara vrlo visoku razinu radijacije, koja ostaje prisutna i nakon gašenja. No, s obzirom na namjenu, to nije bio velik problem.

Idući korak bio je razvoj demonstratora tehnologije koji neće biti samo nuklearni reaktor već će simulirati cijeli protočno-mlazni motor. Tako je

Tory II-A u testnom hangaru laboratorija Livermore. Iskustva stečena s njim bila su dosta na za nastavak programa

Testiranje motora Tory III trebalo se odvijati na letećem laboratoriju, najvjerojatnije preuređenom bombarderu B-52

nastao projekt nuklearnog protočno-mlaznog motora Model MA50-XCA čiji je glavni dio bio nuklearni reaktor Tory II-C. To je bio znatno zahtjevniji projekt jer je trebao dokazati izvedivost dostatno malog motora za ugradnju u krstareći projektil. Trebao je postići i dostatno velik potisak za let brzinama oko tri Macha na malim visinama i pritom bez tehničkih poteškoća ostvariti domet veći od 10 000 km. Model MA50-XCA nije bio namijenjen za ugradnju u projektile SLAM, već kao jedan od važnijih koraka u njihovu razvoju.

Motor Model MA50-XCA sastojao se od 161,6 cm dugog i 144,8 cm širokog usisnika koji je uvodio zrak u jezgru reaktora dugu 129,5 i široku 120,6 cm. Taj je dizajn trebao osigurati dostatnu količinu zraka za let od 2,8 Macha na visini od oko 330 metara.

RAZLIČITI IZVORI – RAZLIČITI PODACI

Tory II-C bio je projektiran za snagu od 150 MW pri temperaturi jezgre od 1400 °C i izlaznoj temperaturi zraka od 1180 °C. To je bilo dosta za potisak od 170 kN. S obzirom na način rada, reaktori serije Tory bili su najsloženiji projekt američkih oružanih snaga. Prije svega, zato što bi im kao hladilo služio isključivo zrak i zato što su trebali biti najmanji. Jezgra reaktora bila je napunjena s čak 465 000 gorivih elemenata oblikovanih u šesterokutne šipke duljine 995,68 cm. Između njih prolazilo je čak 27 000 kanala za protok zraka. Kako bi se mogli simulirati uvjeti leta pri brzini od tri Macha na visini od oko 300 metara, u spremnicima su se nalazile 544 tone stlačenog zraka. To je bilo dosta da se svake sekunde u jezgru ubace 862 kg zraka za testiranje koje traje 300 sekundi. Planovi su predviđali izgradnju značito većih spremnika za zrak. Time bi se omogućilo testiranje rada motora u realnim

uvjetima leta koje bi trajalo tri sata. No, nikad nisu ostvareni zbog gašenja projekta.

Prvi, a kako će se pokazati i jedini, reaktor Tory II-C dovršen je u prvoj polovini 1963. godine. Nešto kasnije, 19. srpnja te godine, prvi je put uključen te je ostvarena samoodrživa nuklearna reakcija. Od sredine rujna počela su mjerjenja mogućnosti ugradnje i rada unutar motora Model MA50-XCA. Prvo testiranje motora Model MA50-XCA s ugrađenim reaktorom Tory II-C obavljeno je u svibnju 1964. i trajalo je 292 sekunde.

Kombinacija motora Model MA50-XCA i reaktora Tory II-C trebala je biti tek međukorak do razvoja operativnog motora s nuklearnim reaktorom Tory III. Početak razvoja novog reaktora bio je planiran za proračunsku godinu 1965., no zbog prekida programa nikad nije ostvaren. Da je, bio bi to najnapredniji kompaktni nuklearni reaktor na svijetu.

Razvoj reaktora Tory III trebao se odvijati od 1965. do 1967., za kad su bila planirana prva testiranja u zraku. Za svaku od tih godina predviđeni troškovi bili su na razini od oko 250 milijuna dolara.

Kako bi stao u tijelo relativno malog krstarećeg projektila duljine oko 26 i promjera oko 1,5 m, Tory III morao je imati kompaktne dimenzije i malu masu. Prema jednom izvoru, dimenzije reaktora Tory III trebale su biti 163 cm duljine i 145,4 cm širine. Jezgra bi bila duga 129 i široka 120 cm. U njoj bi bilo 59,9 kg obogaćenog uranija. Reaktor bi davao snagu od 600 MW pri radnoj temperaturi od 1276 °C. Međutim, drugi izvor navodi nešto drukčije dimenzije: duljina reaktora trebala je biti 230, a širina 115 cm. Ukupna masa motora bila bi između 2000 i 2500 kg. Od toga bi na jezgru reaktora otpadalo tek 580 kg. Maksimalna temperatura u jezgru reaktora iznosila bi 1626 °C. Kontinuirana snaga reaktora tijekom najmanje četiri sata rada trebala bi biti veća od 700 MW i uz potisak motora veći od 200 kN. To bi bilo dosta da projektil mase 27 500 kg na

Tory II-C bio je znatno zahtjevниji sustav, a dovršen je u prvom dijelu 1963. godine

visini iznad 9000 m (operativni vrhunac leta bio bi 10 700 m), dostigne krstareću brzinu od 4,2 Macha (4593,6 km/h). Iako bi ta brzina 1960-ih i 1970-ih bila više nego doстатна za siguran prodor u sovjetski zračni prostor, projektil bi se prije ulaska u njega trebao spustiti na visinu od 300 m. Zbog veće gustoće zraka brzina bi pala na 3,5 Macha (3663 km/h).

LETEĆI LABORATORIJ

Letna testiranja motora s reaktorom Tory III bila su planirana za 1967. godinu. Kako je SLAM bio krstareći projektil bez mogućnosti sigurnog povratka, a i zbog opasnosti od širenja radijacije, testiranje motora odvijalo bi se na letećem laboratoriju, najvjerojatnije preuređenom bombarderu B-52. S obzirom na sporost tog aviona, ostaje pitanje kako bi se motor testirao na nadzvučnim brzinama.

Iako se projekt Pluto odlično razvijao, Pentagon i Kongres sve su manje vjerovali u njega. Prvi razlog bio je rast troškova i činjenica da bi razvoj potrajan još najmanje deset godina. U međuvremenu je uspješno okončan razvoj prvih interkontinentalnih balističkih projektila, i onih namijenjenih za smještaj u silose na kopnu (SA-65 Atlas), i onih za smještaj u podmornice na nuklearni pogon (UGM-27 Polaris) pa je potreba za projektilom kao što je SLAM znatno smanjena. Dio političara sve je otvoreno govorio i o opasnosti od razvoja i uporabe letjelica na nuklearni pogon. Vojni analitičari spominjali su i opasnost da SSSR razvije slično oružje od kojeg neće biti učinkovite obrane. Kanada i europske članice NATO saveza također nisu bile oduševljene idejom da bi iznad njih mogli letjeti krstareći projektili na nuklearni pogon. Bojazan je bila to veća jer se uvijek moglo dogoditi da Pentagon ili USAF odluče da bi na osnovi SLAM-a mogli razviti stratešku izvidničku letjelicu. Kanadska se javnost pribavala da bi se testiranje SLAM-a moglo odvijati u blizini njezina zračnog prostora (iznad Aljaske). Osim toga, stanovište američke javnosti o nuklearnoj tehnologiji tijekom 1960-ih uvelike se promijenilo te ni ona više nije podržavala opasne projekte.

Rezultat je bio da je Pentagon 1. srpnja 1964. odlučio prekinuti projekt Pluto. Na njega je dotad potrošeno 260 milijuna dolara (oko 2,22 milijarde u današnjoj vrijednosti), uz predviđenih još najmanje 300 milijuna do uvođenja SLAM projektila u operativnu uporabu.

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

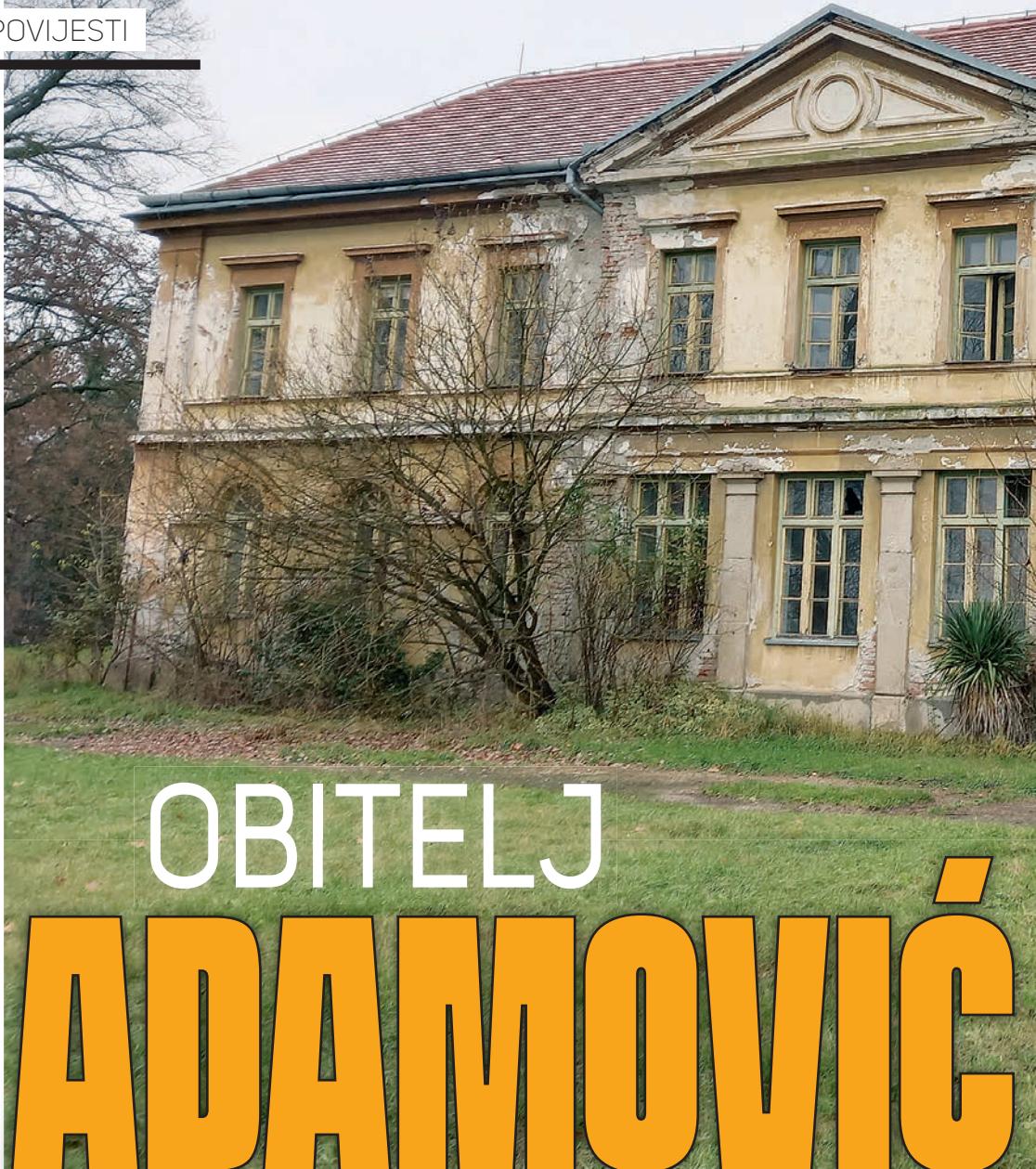
U XVII. i XVIII. stoljeću plemići podrijetlom iz Bosne proširit će svoje posjede po velikom dijelu Slavonije i postati važan čimbenik političkog, gospodarskog i kulturnog života tog dijela Hrvatske

TEKST

Josip Buljan

FOTO

Antun Pavošević

OBITELJ ADAMOVIĆ

Podrijetlo obitelji Adamović nije do kraja istraženo, ali većina povjesničara koji su se bavili njezinom poviješću slaže se da se na područje Varaždinske i Virovitičke županije doselila iz Bosne. Njezin prvi ozbiljniji spomen datira s početka XVIII. st., kad je habsburški car Karlo III. (1685. – 1740.) dodijelio hrvatsko-ugarsko plemstvo Pavlu Adamoviću, koji je u to vrijeme nosio titulu virovitičkog podžupana. Jedan od najutjecajnijih potomaka obitelji Adamović kroz XVIII. st. bio je Pavlov unuk Ivan Kapistran I. (1726. – 1808.).

Roden je u Pečuhu, gdje je završio studij prava. Nakon toga seli u Virovitičku županiju gdje se od položaja velikog bilježnika probija na dužnost podžupana. Potonju je dužnost osam godina obnašao i njegov djed. U tom je razdoblju također sudjelovao u radu Ugarskog te Hrvatskog sabora, a 1762. spominje se kao jedan od savjetnika velike habsburške vladarice Marije Terezije (1717. – 1780.).

GOSPODARSKI PRAVILNIK

Zahvaljujući sustavnom uspinjanju na političkoj sceni Habsburške Monar-

hije, Ivan Kapistran I. dobio je 1765. od kraljice posjed Čepin, po kojem je obitelj nekoliko godina kasnije dobila pridjev Čepinski. Desetak godina potom kupio je, navodno za prilično velik iznos, erdutski veleposjed. U njegovu su sklopu sa slavonske strane bili posjedi Erdut, Aljmaš, Sarvaš i Tenja, a u bačkoj Sveti Lovro i Novo selo. U zakup je, osim toga, uzeo i valpovački posjed, od kojeg je imao znatne prihode. Kao istaknut gospodarstvenik zaslužan je za otvaranje prve užarije, prerađivačkog manufak-

ČEPINSKI

turnog pogona za preradu konoplje. Zbog dobrih rezultata u organizaciji poljoprivredne proizvodnje, Ivan Kapistran I. napisao je nekoliko gospodarskih traktata te pravilnika o upravljanju dobrima. Najpoznatiji je onaj iz 1774. pod naslovom *Gospodarski pravilnik*, kasnije poznatiji kao Adamovićev.

Velike obiteljske posjede nakon njegove smrti naslijedili su sinovi Pavao (1760. – 1809.), Antun (1762. – 1829.) i Rok Kornelije (1764. – 1809.). Čepinski posjed dobio je Pavao, Antun

Jedna je od najzapaženijih materijalnih ostavština obitelji Adamović Čepinski klasicistički dvorac iz prve pol. XIX. stoljeća. Nalazi se u Čepinu, zaštićeno je kulturno dobro, a u planu je njegova rekonstrukcija i revitalizacija u obliku muzeja

je zastupnik u Hrvatskom saboru i hrvatski delegat u Ugarskom saboru. Svoj društveni ugled potvrdio je 1913., kad mu je dodijeljena titula baruna.

S propašću monarhije počela je između dva svjetska rata propadati i moć obitelji Adamović. Kulminiralo je 1945., nakon Drugog svjetskog rata. Nova je komunistička vlast oduzela plemićima velik dio posjeda u Slavoniji. Znatan dio obitelji nakon toga emigrira prema Mađarskoj i Austriji, pa i dalekoj Kolumbiji. Usprkos tomu, potomaka i danas ima u Slavoniji. Znamenitosti poput, nažalost, neobnovljenog dvorca u Čepinu govore o povijesnoj važnosti te obitelji za slavonski kraj. Izdanak slavonske grane, Nikola (1936. – 2017.), bio je veleposlanik Malteškog reda u Republici Hrvatskoj.

je naslijedio Erdut, Aljmaš i Tenju, dok je Roku Korneliju u ruke došao posjed Sveta Jelena. U čepinskom se dijelu lože kroz XIX. st. istaknuo Pavlov sin Ivan Kapistran II. (1802. – 1876.). Bio je poznat slavonski gospodarstvenik, koji se istaknuo uteviljenjem šećerane u Čepinu. Pogon je bio opremljen najmodernijim strojevima koji su se mogli naći na tržištu. Zaslужan je i za proces melioracije na slavonskom području: njim je neplodno tlo bilo osposobljeno za poljoprivrednu proizvodnju. Bio je i začetnik isušivanja močvare oko rijeke Vuke kako bi se tlo na tom području počelo koristiti u poljoprivredne svrhe.

PRAIZVEDBA U HNK

Za razliku od predaka, unuk Ivana Kapistrana II. krenuo je u umjetničke vode. Na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće Bela Adamović Čepinski (1856. – 1934.), bio je jedan od najplodnijih hrvatskih skladatelja. Obrazovao se najprije u Osijeku, zatim u Beču, prikupivši bogato iskustvo od najboljih glazbenih učitelja tog vremena. Premda je bio narodni zastupnik i izaslanik u Hrvatsko-ugarskom saboru, većinu života posvetio je glazbi. Kao skladatelj istaknuo se brojnim orkestralnim, glazbeno-scenskim i vokalno-instrumentalnim djelima. Najveće dostignuće bilo mu je skladanje prvog hrvatskog baleta, naslovленog *Jela*, koji je prazveden 1898. u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Što se tiče tenjskog ogranka obitelji, početkom XX. st. najviše je spominjan Ivan Adamović (1866. – 1929.). Bio

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

Ministarstvo hrvatskih branitelja treću godinu zaredom raspisalo je natječaj za kratku priču o Domovinskom ratu za učenike srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Pristiglo je 208 učeničkih priča, a Povjerenstvo za vrednovanje proglašilo je pobjednike za 2021. godinu. Pismeno je pohvaljena priča *Zora*, koju je napisala Melani Blažinčić.

Rođena sam tijekom mučnih devedesetih. Plod sam ratnog silovanja. Ujak Ivan me je odgojio. Trenutno leži u malenoj sobici u prizemlju naše trošne kuće. Omotan dekama. Nakon završetka rata obolio je od raznih bolesti, ali uvijek se je brinuo o meni. Obavljamo našu popodnevnu rutinu. Ručali smo i donijela sam mu njegove lijekove koje pije već godinama. Namjestila sam mu jastuke da mu bude udobno. Sjela sam u staru, istrošenu fotelju. Ujak se zakašljao, krenula sam prema njemu, ali me zaustavio. "Dobro sam," kratko je izustio. Zabrinuto sam se namjestila u fotelju i malo ga bolje promotriла. Tamno smeda kosa prošarana sijedim vlasima, dobroćudne zelene oči, upali obraz i brada stara tri dana. Brijanje. To mu je potrebno. U glavi sam si napravila mali podsjetnik. Zatvorila sam oči i uplovila u svoj svijet. "Izgledaš kao Zora." U tome trenu sam zadrhtala. Zora je moja majka. Rijetko priča o njoj. Bolna mu je ta tema. Udhahnio je i izdahnuo te me primio za ruku. Zatvorio je oči i suze su mu

**Melani
Blažinčić,**
učenica
2. razreda
Industrijsko-
-obrtničke
škole Virovitica

ZORA

se počele spuštati niz lice. Duboko je udahnuo i izdahnuo pa mi je počeo pričati.

Dvadesetak godina ranije... Skrivamo se u podrumu. Otac, majka, moje sestre Korana, Mila i Zora. Dosta mi je toga. Ujutro sam svojoj obitelji rekao da sam spreman izaći iz podruma i braniti svoju domovinu. Tu vijest nisu dobro prihvatali. Otac se počeo derati, Mila i Korana su počele plakati, majka se uhvatila za svoj već zaokruženi trbušić (u 4. mjesecu trudnoće je) i počela plakati, a Zora je samo sjela na mali, stari tronožac na kojemu se nalazi njeni stara šarena dekica koju ima još otkako je bila beba. Sjeo sam na stari stolac i pogledom počeo prelaziti preko članova moje obitelji. Pričekao sam da se smire i jednostavno sam im objasnio da to moram učiniti. Nije im se svidjela moja odluka, ali svejedno su na kraju popustili. Zagrljio sam Koranu i Milu, otac je stoički stajao sa strane, ali oči su mu se punile suzama. Privukao me u svoj zagrljaj. Majka je užasno plakala. Poljubio sam ju u obraz, zagrljio ju i rekao sam joj da čuva sebe

i bebu. Objasnio sam joj da idem pomoci u stvaranju bolje budućnosti za našu obitelj. Na kraju je ostala Zora. Nju volim najviše na ovome svijetu. Kleknuo sam ispred nje, primio njene sićušne dlanove u moje velike i tek sam u tome trenutku primijetio da joj ruke izgledaju kao u desetogodišnjeg djeteta, a ne kao kod sedamnaestogodišnje djevojke. Promotrio sam joj lice, pokušala je glumiti hrabru djevojku, ali njena usna ju je izdala. Kada god bi bila povrijeđena, njene usnice su počele drhtati. Poljubio sam ju u čelo i zagrljio. Držao sam ju u naručju, a njene ruke su samo visjele. "Pomoći će u stvaranju boljega svijeta za tebe i tvoju budućnost." U tom trenutku se rasplakala i čvrsto me zagrlila. Suze izdajnice su počele klijiti niz moje lice. Pozdravio sam se sa svojom obitelji, stavio pušku na rame i napustio podrum. Nije mi bilo ni na kraju pameti da je ovo posljednji put da vidim svoju obitelj na okupu. Netko me polio ledenom vodom. Od šoka sam se trznuo. Čim sam otvorio oči, dobio sam šakom u desnu stranu lica. Podigao sam ruke prema licu, ali

primio sam niz udaraca po tijelu. Bio sam udaran šakama i čizmama sa svih strana. Bio sam toliko zburnjen da sam se samo namjestio u položaj lopte. Ne znam koliko dugo su me udarali, samo znam da sam se nekoliko puta onesvijestio. Konačno sam podigao glavu i uslijedio je udarac čizmom po sredini lica. To me je onesvijestilo. Kada sam se konačno probudio, bio sam dezorientiran. Trebalо je nekoliko sekundi da mi se vid prilagodi tami prostorije. Kada mi se vid donekle razbistrio, pogledom sam prošao prostorijom. Prostorija je bila puna izmučenih ljudi. Prepoznao sam njih četvero. Grgura, Tomu, Bornu i Petra. Svega sam se sjetio. Nas petoricu su četnici uhvatili kada su nas napali. Upucali su Dragana, na mjestu je umro, ostali su pobjegli, a nas su odveli. Petrova lijeva strana lica bila je u potpunosti izmasakrirana, Bornina zdjelica je bila u čudnome položaju, a Grga i Toma su se držali za abdomen. Moji prijatelji, naspram ostalih, izgledali su kao modeli. Ostali su bili izgladnjeli, tijela su im bila puna otvorenih rana i masnica. Za neke nisam bio siguran jesu li živi. Pokušao sam nešto izustiti, ali slabost me napala i opet sam se onesvijestio.

Ne znam koliko sam dugo bio zatočen, ni gdje, zato što sam većinu toga vremena proveo tresući se od groznice. Očito četnicima u tome trenu nisam bio zanimljiv. Nekim čudom sam se oporavio. Pokraj mene se našao Josip, mislio sam da je uspio pobjeći. Ipak sam bio u krivu. Za razliku od nas ostalih. Izgledao je dobro. Bio je malo natučen i rame mu je iskočilo. Počeo mi je pričati o tome da ima plan, ali u tome trenutku četnici su se pojavili i počeli su pucati po prostoriji. Krenuli su nas napadati. Došli su do mene, zgrabili me, šakama me nekoliko puta nabili u trbuš pa me puškom udarili po glavi. Onesvijestio sam se. Opet.

Nekim čudom, živ sam. Ležim na travi i sve me užasno boli. Osjećam da mi krv kapa niz lice, mislim da mi je nos slomljen i osjećam žarenje popodnevnog sunca. Zastenja sam i netko me je primio za lakat. Bio je

to Petar. Pomogao mi je da ustanem i rekao je da ostanem na nogama. Zatim sam čuo deranje četnika. Zabavljali su se. Pilili su alkohol i nekoga su lupili. Pogledom sam promotrio krajolik. Nalazili smo se na livadi, sa dvije strane bila je okružena poljima kukuruza. Čuo se pucanj pa sam se trgnuo. Ubili su nekoga. Vidio sam trenutak kada je mladić pao na zemlju. Počeli su se gromoglasno smijati i dijeliti bocu alkohola međusobno. Pogled mi se izoštrio i imao sam što vidjeti. Na sredini čistine nalazila se hrpa ubijenih ljudi. Krv mi se je zaledila u žilama. Shvatio sam da smo poredani u vrstu. Četnici su nasumično počeli izvlačiti ljude i odvoditi ih od nas. Jedan od njih je bio Josip. Toliko sam bio potresen da nisam razumio što se to događa. Odabranje ljude su stavili u red i bacili ih na koljena. Tek sam tada shvatio da su nam ruke zavezane. Tri metra od njih, nalazio se pokriveni stol. Jedan od četnika je maknuo pokrivač koji se nalazio preko stola. Na stolu su se nalazile puške, pištolji, škare, sjekire i noževi. Jedan od četnika je prišao stolu i uzeo nož. Stao je iza Josipa i prerezao mu je grkljan. Josip je širom raširio oči, krv mu je počela šikljati na sve strane pa se u trenu srušio na zemlju. Odabranim ljudima su prezrezali grkljane. Zaklali su ih. Točno ispred naših očiju. Svi smo postali nijemi. Četnici su se počeli smijati, a jedan se hvalio kako je on do sada zaklao najviše Hrvata. Međusobno su slavili i čestitali si. Zatim su uzeli puške i počeli se prepričati koga će od nas prije strijeljati. Vojnici su se počeli približavati nama i izvlačiti nas iz vrste. Ljudi su se počeli otimati. Nastao je totalni kaos. Netko je uspio ubesti četnika i pobjeći mu. Poludjeli su i mahnito su počeli pucati po nama. U tome trenutku sam video priliku za bijeg pa sam udario četnika u abdomen. Istrgnuo sam se od njega i počeo bježati. Zgradio me i bacio na pod. Osjećao sam kako je zabio vrh puške u mišić moje lijeve ruke. Glasno sam kriknuo. Srušio sam četnika i pobjegao u polje kukuruza. Počeli su trčati za mnom. Trčao

sam i izbjegavao metke. Izašao sam iz polja, pobjegao sam i sakrio se u obližnjoj šumi.

Slijedeće čega se sjećam je to da sam se probudio u bolnici. U krevetu do mene nalazio se Branko. On mi je rekao da su četnici napali moj dom i pobili mi skoro cijelu obitelj. To me je šrvalo. Ubili su ih metkom u čelo, rekao mi je. Nisu patili.

“A Zora? Što je s njom?” drhtavim glasom sam upitao.

“Ne znam. U tom trenu je bila kod Mare i Franje. Nosila im je brašno,” rekao je.

Legao sam na krevet i zaplakao. Otpustili su me iz bolnice. Uputio sam se prema selu. Morao sam pronaći Zoru. Konačno sam stigao do naše kuće i ugledao otvorena vrata. Iz kuće je izšla teta Janja. Prišla mi je, zagrlila me i izrazila sućut. Rekla mi je da je Zora živa. Naslijao sam se, ali onda sam se smrznuo zbog njenog pogleda. Polako sam ušao u kuću, krenuo sam prema kuhinji i tamo ugledao Zoru. Okrenula mi je leđa.

“Zora...” rekao sam. Okrenula se, a pogled joj je bio pun suza. Zagladila je svoju haljinu, a zatim sam ugledao njen trudnički trbuščić. Kasnije toga dana mi je rekla da, kada je bila kod susjeda, da su četnici upali u njihovu kuću. Izvukli su ih iz kuće i pokrali ih, a nju su silovali. Napustili su selo i nikada ih više nije vidjela. Tri tjedna kasnije saznao je da je trudna. Ne zna tko je otac. Od tada se teta Janja brine o njoj. Nisam znao što da napravim tako da sam ju jednostavno zagrlio.

Slijedeće godine, u ožujku, Zoru su uhvatili trudovi. Rodila je zdravu djevojčicu. Odlučila je da će ju nazvati Dunja.

Godinu i pol dana kasnije, Zora je preminula. Odlučio sam se brinuti o maloj Dunji.

Ujak se stresao i otvorio oči. Suze su se spuštale niz moje lice. Pogledao me je, naslijao se te rekao:

“Uistinu izgledaš kao svoja majka.” Zagrcnula sam se od suza. Čvrsto sam ga zagrlila i zahvalila Bogu na njemu.

DOMOVINSKI RAT

GOVORI NA ZASJEDANJU SABORA RH U LIPNJU 1991. NA KOJEM JE PROGLAŠENA SUVERENA I SAMOSTALNA RH

TEKST

dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Centra

(V. DIO)

U prethodnim su nastavcima objavljena izlaganja predsjednika Saveznog izvršnog vijeća SFRJ ("jugoslavenske Vlade") Ante Markovića i njegovih suradnika tijekom nastavka 17. skupne sjednice svih vijeća Sabora RH, održane 24. lipnja 1991. Tim su izlaganjima pokušali uvjeriti zastupnike Sabora RH u nužnost očuvanja SFRJ ili u stvaranje neke nove ("treće") Jugoslavije. Međutim, govoreći o nastaloj krizi i destabilizaciji SFRJ izbjegli su navesti glavnog krivca, odnosno republiku koja je najodgovornija za nastalo loše stanje u SFRJ. Na to ih je upozorio veći dio zastupnika koji se javio za raspravu nakon njihovih izlaganja. Osim što je raspravljao o govorima Ante Markovića i njegovih suradnika, dio zastupnika govorio je i o istupu ministra vanjskih poslova SFRJ Budimira Lončara na Savjetu ministara Konferencije o europskoj

sigurnosti i suradnji (KESS), održanoj 19. i 20. lipnja 1991. u Berlinu, neposredno prije aktualne sjednice Sabora RH. Uz saborske zastupnike, na toj je sjednici nakon Markovićeva izlaganja govorio i predsjednik Hrvatske vlade Josip Manolić. Ustvrdio je da ga izlaganje predsjednika SIV-a nije iznenadilo, kao ni kritika zastupnika koju su mu uputili, jer se radi o problemima s kojima se Hrvatska susreće i o njima raspravlja već punu godinu. Kritizirajući politiku ministra vanjskih poslova SFRJ upozorio je na dvije negativne stvari u vanjskoj politici: prva je da su republice suspendirane od kreiranja jugoslavenske politike, što je suprotno Ustavu, a druga je da je nedopustivo da bilo koji savezni ministar denuncira republike i diskreditira ih u kreiranju politike Jugoslavije, kao što je to učinio Budimir Lončar na spomenutoj konferenciji u Berlinu.

Manolić je spomenuo i novost u izlaganju Ante Markovića, koji je istaknuo da se slaže s procesom razdruživanja Ju-

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

goslavije te da "priznaje da može biti i Savez suverenih republika kao oblik našeg budućeg suživota na ovim prostorima". Prema Manolićevu mišljenju, to je budilo nadu da će to biti politika Saveznog izvršnog vijeća koja može biti temelj za budućnost, no samo uz uvjet da se ne inzistira na "trećoj Jugoslaviji" jer se Hrvatska "svim dosadašnjim dokumentima u ovom Saboru, kako Ustavom tako i posljednjim referendumom, jasno opredijelila da na taj put neće moći ići". Manolić je ustro podržao nastojanje Ante Markovića da se osigura funkcioniranje saveznih institucija jer je smatrao da je "Jugoslavija naša realnost i da s tom realnosti treba računati te da funkcioniranje takve realnosti moramo poštivati do granice dok se ne sukobi s našim vitalnim interesima". Istaknuo je da to podrazumijeva "legalnu registraciju predsjednika Predsjedništva Jugoslavije, Stjepana Mesića, kao Ustavom već određenog predsjednika". Kao rješenje za sve to predložio je politički dogovor među republikama, koje će osigurati funkcioniranje postojećeg sustava na mirovim i demokratskim osnovama.

Manolić je napomenuo i da je Hrvatska "prošlih godinu dana bila strpljiva i uporna u inzistiranju da se kriza u Jugoslaviji riješi na demokratskim osnovama", te da stoga nije korektno plašiti svijet informacijama o "opasnosti od bureta baruta", koje mogu utjecati na zaključke o načinu rješavanja problema u Jugoslaviji. Usprkos tomu, Manolić je napredak u ostvarenju hrvatskih zahtjeva za samostalnošću video i u odmicanju od pojma "jedinstvena Jugoslavija, integrirana Jugoslavija", koji je prevladavao u svijetu prije godinu dana, prema definiciji: "poštivati granice i vanjske i unutarnje" i "rješavanje svojih problema unutar toga bez nasilja i primjene sile". To smatra "putom koji Hrvatsku približava sa svijetom, pri čemu treba otkloniti dezinformacije, suočiti se sa onim težnjama koje svijet ima u odnosu na krizu Jugoslavije i našu politiku potkrnjepiti sa svim argumentima o kojima je danas bilo isto u ovom Saboru riječi".

Na kraju je objasnio zašto je važno koristiti termin "razdruživanje", a ne "odcjepljenje" iz Jugoslavije. Naglasio je da je razdruživanje proces, ali i prepaka "jednoj drugoj formuli koja se na to nadovezuje, a to je formula odcjepljenje, anarhija, građanski rat, kojom Hrvatsku plaše već godinu dana". Zapravo je poručio da se definicijom razdruživanja "suprotstavlja tezi odcjepljenja, tezi anarhije, tezi izvanrednog stanja i građanskog rata". Govor je završio porukom da će Hrvatska biti "po mjeri i potrebama hrvatskog naroda i svih naroda koji žive u ovoj hrvatskoj domovini", u skladu sa smjerom određenim Ustavom i referendumom, na kojem će se uporno tražiti prijatelji unutar

Jugoslavije i među saveznicima u svijetu, kako bi Hrvati zaštitili "svoj nacionalni interes, svoja prava, ne bježeći pritom ni od svojih obaveza".

Na Markovićevu izlaganju osvrnuo se i Vladimir Šeks, potpredsjednik Sabora. Zaključio je da u prijedlozima Saveznog izvršnog vijeća koje je sažeto iznio savezni premijer Marković nije rečeno ništa novo te da je pravi cilj njegova izlaganja pokušaj uvjeravanja zastupnika Sabora RH da odustanu od svojih temeljnih odluka utvrđenih na referendumu, utvrđenih hrvatskim Ustavom i zaključcima Sabora o osamostaljenju i razdruživanju Republike Hrvatske od ostalih republika iz SFRJ. Šeks je stoga upozorio da se Hrvatskoj "ne podmeće kukavičje jaje odcjepljenja, nego da je Hrvatska donijela odluku i da je ovaj Sabor samo izvršava, odlukama koje će sutra, prekosutra uslijediti, da izvršava odluke referenduma o osamostaljivanju i razdruživanju, ali da istodobno nudi i temelje za novu integraciju sa svima onima republikama koje te integracijske temelje prihvataju". Pritom je istaknuo da prijedlozi koji su sažeti u izlaganju premijera Markovića i koji su usmjereni k stvaranju neke treće Jugoslavije teško mogu naići na odobravanje u ovom Saboru zato što Hrvatska "svojim odlukama o referendumu ne može više ići prema stvaranju nekakve treće Jugoslavije, može ići samo prema stvaranju ... / pljesak/ ... saveza suverenih republika na onim temeljima i osnovama koji su već izraženi u referendumu i svim temeljnim odlukama Sabora". Zamjerio je ustro saveznom premijeru zato što u izlaganju nije spomenuo i objasnio temeljne razloge "zbog kojih je došlo do rušenja i nefunkcioniranja ustavnog poretku u SFRJ i zbog kojih je došlo do temeljite gospodarske krize".

Šeks se pri kraju izlaganja osvrnuo i na pitanje vanjske politike i govor Budimira Lončara u Berlinu, zaključivši da je taj govor u suprotnosti s onim što savezni premijer Marković kaže – "da savezna Vlada priznaje legalitet i legitimitet vlasti u Republici Hrvatskoj". Naime, s obzirom na to da je Lončar u Berlinu rekao da bi Republika Hrvatska bila nesposobna u slučaju osamostaljenja funkcioniрати kao demokratska država, Šeks je zatražio od Markovića da se "vrlo jasno očituje na Lončarovo izlaganje", u kojem također namjere Hrvatske i Slovenije za samostalnošću "naziva tempiranom bombom koja bi zapalila Evropu", čime Hrvatsku "izravno denuncira pred cijelom međunarodnom javnošću i utječe na međunarodnu politiku suprotno legalitetu i legitimitetu vlasti kako u Hrvatskoj, tako i u Sloveniji". Zbog svega navedenog, Šeks je predložio da Sabor doneše odluku "da izjave ni postupci Budimira Lončara, kao šefa savezne diplomacije, ničim ne obvezuju Republiku Hrvatsku".

DOMOVINSKI RAT

S TAKVIM LJUDIMA **NISMO MOGLI IZGUB**

Prisjećanje na 16. prosinca 1991., kad je jugovojska nakon dugih pregovora s predstavnicima Kriznog štaba Grada Pule i Županije konačno napustila Istru, okupilo je velik broj svjedoka tih događanja i branitelja iz cijele Hrvatske

TEKST Lada Puljizević // **FOTO** Damir Radnić i Lada Puljizević

Povodom 30. obljetnice odlaska JNA iz Pule i Istre u pulskom je Domu hrvatskih branitelja 16. prosinca 2021. održana svečana akademija u organizaciji Istarske udruge dragovoljaca Domovinskog rata Hrvatske. Tim je povodom u predvorju Doma hrvatskih branitelja postavljena izložba ratnih fotografija *Vukowar 1991*, čiji su autori ratni zapovjednik HOS-a Bogdanović Damir Radnić te Viktorin Jurić-Paša, s vukovarskog Sajmišta. Održana je također projekcija igrano-dokumentarnog filma *Štafeta smrti* redateljice Nade Prkačin

ITI RAT

i njezina prvog suradnika Damira Radnića. Prisjećanje na 16. prosinca 1991., kad je jugovojska nakon dugih i neizvjesnih pregovora s predstavnicima Kriznog štaba Grada Pule i Županije konačno napustila Istru, okupilo je velik broj svjedoka tih događanja, branitelja iz cijele Hrvatske i predstavnika udruga proizišlih iz Domovinskog rata. Dinko Tandara, izaslanik ministra hrvatskih branitelja, izrazio je tom prigodom nadu kako će 16. prosinca ubuduće biti obilježavan kao Dan branitelja Istre.

Ove je godine, uoči obilježavanja 30. obljetnice pada Vukovara te Dana sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje, u Saboru organizirana projekcija filma Štafeta smrti i otvorena izložba ratnih fotografija *Vukowar 1991.* Među uzvanicima su uz saborske zastupnike bili potpredsjednik Vlade i ministar hrvatskih branitelja Tomo Medved, autori izložbe Damir Radnić i Viktorin Jurić-Paša, redateljica filma *Štafeta smrti* Nada Prkačin, jedan od dvojice preživjelih branitelja iz Bogdanovaca Ivica Jurčan, majka nestalog vukovarskog branitelja Jean-Michela Nicoliera Lyliane Fournier, branitelji heroji iz Marinaca i Nuštra, a uvodno ih je pozdravio predsjednik Hrvatskog sabora Gordan Jandroković.

Autori fotografija Damir Radnić i Viktorin Jurić-Paša s Ivicom Jurčanom, braniteljem koji je nakon teškog ranjavanja pronađen 12. dana u minskom polju u Bogdanovcima

Među govornicima na svečanosti nedvojbeno najviše puta spominjan i istican kao najzaslužniji što Pula tad nije razorena bio je Luciano Delbianco, ondašnji predsjednik Skupštine općine Pula te voditelj pregovaračkog tima pulske gradske uprave s JNA. Na tom je području tad bio smješten jedan od najjačih garnizona jugoarmije na Jadranu. Brojio je 12 tisuća ljudi, na raspolaganju imao 41 borbeni avion i deset ratnih brodova, više od tisuću podmorskih mina mase oko 600 kg, 26 tisuća tona eksploziva, 56 tisuća tona streljiva, i Delbianco je pod svaku cijenu pokušavao izbjegći ratni sukob s JNA. Detalja iz tog teškog, kaotičnog vremena visokih napetosti, dugotrajnih pregovora, ali i velike pobjede branitelja, prisjetili su se gradonačelnik Pule Filip Zoričić, ondašnji direktor pulske zračne luke Lenko Uravić, član Kriznog štaba Pule Denis Mikolić, dok je predsjednik Istarske udruge dragovoljaca Domovinskog rata Hrvatske

DOMOVINSKI RAT

Vladimir Gašparini podsjetio kako su mnogi pojedinci i skupine tada bili aktivni i pridonijeli očuvanju mira u Istri i Puli – no najzaslužniji za uspješan ishod bio je Luciano Delbianco.

Štafeta smrti

Pulska projekcija dokumentarno-igranog filma *Štafeta smrti* bila je 103. službena projekcija otkako je 5. svibnja 2018. premijerno prikazan pred prepunom Velikom dvoranom Lisinskog. Snimljen u produkciji Laudato TV-a, film podsjeća na stvarne događaje iz Domovinskog rata koji su se zbivali od 10. do 22. studenog 1991. Tad je, u nedjelju 10. studenog, 11 hrvatskih branitelja iz okupiranih Bogdanovaca krenulo zajedno s civilima u probor prema Vinkovcima i Nuštru. Branitelji – Zoran Antunović, Ramo Hrbatović, Tihomir Iveta Pido, Stjepan Katić, Josip Knežević, Marko Knežević, Žarko Manjšak Crvenkapa, Antun Petričić, Anto Šarić, te jedini danas preživjeli Đuro Kovačević i Ivica Jurčan, kretali su se ispred civila kako bi ih zaštitili od stradavanja u minskom polju u kojem su se našli, a kako je koji branitelj koji je vodio ginuo, na njegovo je mjesto dolazio drugi, svjestan da vrlo vjerojatno ni on neće preživjeti. Film *Štafeta smrti* priča je preživjelog sudionika, Ivice Jurčana, o događajima nakon što su u proboru nedaleko od Marinaca stradali u minskom polju. Sedam ih je umrlo čekajući pomoć, a od preostala četiri posljednji je pronađen tek nakon 12 dana. Dvojica sudionika umrla su od posljedica ranjavanja u godinama nakon rata. Film je nastao zahvaljujući inicijativi i upornosti Damira Radnića, čije su ratne fotografije korištene u filmu, kao i originalni videomaterijali snimatelja Ive Kelelića nastali 1992., 1993. i 1994. godine. U igranim filmskim scenama sudjeluju djeca branitelja Bogdanovaca koja glume svoje očeve i druge junake stvarnog događaja. Nakon što je aktivno sudjelovao u stvaranju filma, Ivica Jurčan dosad je s Damirom Radnićem proputovao oko 60 000 km predstavljajući film i odgovarajući na pitanja gledatelja. Film je dosad vidjelo oko 40 000 ljudi.

Damir Radnić, autor fotografija, na otvorenju izložbe

**FRAGMENTI SUROVE
STVARNOSTI KRAJA
1991. GODINE**

Izložba ratnih fotografija *Vukowar 1991* i projekcija filma *Štafeta smrti* stavlili su oslobađanje Istre u širi kontekst događanja u Hrvatskoj krajem 1991. godine. Potresne scene zabilježene su na fotografijama nastalim tijekom teških borbi u Bogdanovcima i Vukovaru, u listopadu i studenom 1991., a njihovi su autori dragovoljci Domovinskog rata HOS-ovci i branitelji Damir Radnić i Viktorin Jurić-Paša. Fotografije su nastajale malim idiot-kamerama, okidane na brzinu i iz koraka, u stankama bombardiranja i krvavih sukoba u Bogdanovcima i Vukovaru, doslovno: fotoaparat je bio u jednoj, a puška u drugoj ruci. Upravo takve, tehnički nesavršene a istodobno dokumentaristički i emotivno prepune sadržaja one ostaju kao krhotine u kojima se zrcale uhvaćeni fragmenti surove stvarnosti kraja 1991. godine. Damir Radnić podsjeća kako su te fotografije na neki način i obiteljske fotografije budući da 90 posto ljudi na njima više nije živo. "Mnogim ljudima ove su fotografije jedina uspomena na voljene ili posljednje fotografije voljenih," kaže Radnić. Uz fotografije su izloženi i crteži Ne-

nada Nenoosa Barinića, branitelja Domovinskog rata i renomiranog strip crtača, dugogodišnjeg djelatnika MUP-a koji slovi za najboljeg hrvatskog crtača fotorobota. Radeći godinama na istragama ratnih zločina, razgovarajući sa svjedocima i žrtvama, Barinić je likove svojih stripova o ratnim događanjima u Vu-

Vukowar 1991

Otvarač izložbu ratnih fotografija *Vukowar 1991*, tajnik IUDDRH-a Elvis Mileta izgvorio je možda najdublju istinu izložbe: "Dobro se zagledajte u lica ovih ljudi na fotografijama i shvatit ćete nakon toga da mi nikako nismo mogli izgubiti rat."

Ratni zapovjednik HOS-a Bogdanovići i autor dijela izložbenih fotografija napravljenih u tom mjestu, Damir Radnić, prilikom otvorenja izložbe rekao je: "Ratne fotografije slikali smo Viktorin Jurić-Paša i ja idiot-kameričama, u rijetkim trenucima kad nas nisu tukli granatama, a filmove smo sačuvali jer nam ih je bilo žao baciti prije proboga. I mnogi drugi su slikali, ali svi su bacali ili palili filmove bojeći se da bi s njima mogli biti zarobljeni. Nas dvojica jedini smo iznijeli te filmove i danas je to jedina fotografija iz vremena okruženja Vukovara i Bogdanovaca."

"Dobro se zagledajte u lica ovih ljudi na fotografijama i shvatit ćete nakon toga da mi nikako nismo mogli izgubiti rat," rekao je otvarajući izložbu tajnik IUDDRH-a Elvis Mileta

Žarko Manjka Crvenkapa, dragovoljac HOS-a, sam je tijekom borbi oko Bogdanovaca uništilo 12 neprijateljskih oklopa i time se svrstao u društvo najvećih protuoklopnih bojovnika Domovinskog rata. Kasnije, u proboru u Bogdanovcima, Žarko Manjka Crvenkapa bio je prvi poginuli branitelj Štafeti smrti.

Tek su prošle godine, u veljači 2020., nakon punih 29 godina ispronađeni njegovi posmrtni ostaci. Veličanstveno je ispraćen u Brodskom Stupniku, na pogrebu koji je bio najveći u povijesti tog kraja.

Nenad Nenoos Barinić stvarao je likove svojih stripova o ratnim događanjima u Vukovaru prema dobivenim opisima stvarnih počinitelja

DOMOVINSKI RAT KAO MUZEJSKA BAŠTINA

Tek će nas pokoja zraka Sunca ovih hladnih prosinačkih dana izmamiti na otvoreno, a s njegovim zalaskom iznova se uvlačimo u tople naslonjače. Vjerojatno su takva predvečerja sanjali hrvatski specijalci koji su dvije duge zime proveli na Velebitu – možda i najsurovijoj našoj planini. Ovo je priča o njihovim hladnim prosinačkim danima ispričana kroz muzejsku instalaciju u Muzeju OZ-a i ZP-a Bjelovar

RATNI I HLADNI ZIMSKI DANI

U jednom od brojeva časopisa *Halo 92* pod perom Branka Novakovića napisano je sljedeće: "...) tog siječanjskog jutra osvanuo je sunčan dan. Poletjeli smo iz baze za logističku potporu redarstvenim snagama u srce Velebita. Pod nama su promicali duboki kanjoni, gotovo da smo doticali oštре litice i kišovite prijevoje. Temperatura je osam stupnjeva ispod točke smrzavanja – podnošljivo. A prethodnih dana znalo je biti i minus 20 stupnjeva, puhalo je orkanska bura, a ponegdje se od gустe magle nije vidoio ni prst pred nosom – pričat će poslije dečki iz 'specijalne'."

Boravak pripadnika Specijalne policije iz gotovo svih policijskih uprava na Velebitu obilježile su operacije Poskok 1 i Poskok 2. Radilo se o nad-

**Rekonstrukcija
improviziranog
objekta na
Velebitu. Uz
pripadnike
Specijalne policije,
na Velebitu je
boravila i kirurško-
-anestezioška
mobilna ekipa
kolokvijalno zvana
KAME**

TEKST

Marin Sabolović

FOTO

Lada Puljizević

zoru strateški važnih prijevoja i prometnica koje su spajale Liku s primorskim dijelom Hrvatske i tako su onemogućile prometno presijecanje zemlje. Pozicije su raspoređene od Nacionalnog parka Paklenica u smjeru stare Alanske ceste koja je povezivala Obrovac s Lovincem preko Tulovih greda. Poslije su operacijom Gusar, odnosno Maslenica, oslojevne dominantne kote na Velebitu zaključno s linijom Sveti Rok – Mali Alan – Tulove grede – Mala Bobija.

Pripadnici Specijalne policije na Velebitu su boravili po 20 dana. Tijekom jedne smjene organizirane su trodnevne straže u improviziranim objektima na tzv. isturenim položajima. Zbog ekstremnih zimskih uvjeta nakon 23. veljače 1993. smjene su trajale do deset dana. Međutim, upravo zbog vremenskih uvjeta nerijetko nije dolazilo do uvođenja smjene. Improvizirani objekti na početku su građeni od kamena i pokrivani najlonom, a spavalо se na zemlji. Peći su bile improvizirane, radile su se na licu mjesta ili su nošene na nosilima u višesatnim hodnjama do položaja. Tek su kasnije, od proljeća 1993., objekti građeni od dasaka obloženih ter-papirom, a helikopter Mi-8 Ministarstva unutarnjih poslova "stara frajla" dostavljao je, uz potrebnu logistiku, i bolje peći. Premda obilje drva za ogrjev daje iluziju užarenih peći, bura je probijala preko jednostrukih daščanih zidova i čim bi se odmakli od izvora topline hladnoća je bila neizdržljiva. Priče s Velebita su brojne. Jedna od njih govori o dvojici specijalaca koji su pješice krenuli prema improviziranom položaju, ali izgubili su se u bespućima Velebita. Pronađeni su pukim slučajem, promrzli i na korak do smrti. Druga je priča ona o povratku specijalaca s improviziranog grudobranu u objekt gdje su bili smješteni, a koji nisu mogli pronaći jer ga je u svega nekoliko sati zameo snijeg. Prepoznali su tek dimotovdnu cijev. Treća je priča o žicama koje su vezisti postavljali tijekom ljeta na visinu od dva metra. Tijekom zime te su veze prekinute jer su životinje i pripadnici Specijalne policije krećući se po snijegu zapinjali o njih.

U spomen na hladne zimske dane izvedena je instalacija s izvornim predmetima pronađenim tijekom ekspedicija na Velebitu: peći s lokaliteta Dušice, radiom Grundig, improviziranim šalicama izrađenim od ambalaže Cedevite ili, pak, petrolejkom koja je skrivena pod daskom ruševine odoljevala surovom Velebitu. Ova će priča o teškim vremenskim uvjetima dobiti nastavak na Dinari 1994. godine.

Suvereni malteški viteški red utemeljen
u XI. stoljeću izdaje božićne marke
zadnjih pedesetak godina

FILATELIIJA

Božić je drugi najvažniji kršćanski blagdan, odmah iza Uskrsa. Počeo se slaviti u Rimu već u IV. stoljeću. Blagdan Isusova rođenja desetljećima se redovito prikazuje na poštanskim markama

MARKE – BOŽIĆNE PRIČE

TEKST Ivo Aščić

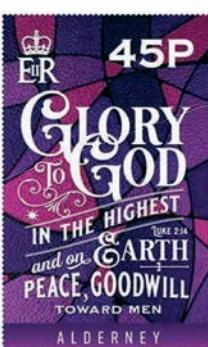
Božićno vrijeme traje od prve nedjelje adventa ili došašća pa sve do Bogojavljenja, odnosno Svetu tri kralja

Iako je prva božićna marka tiskana u Kanadi 1898., tek od 1960-ih neizostavne su u programu izdavanja u gotovo svim kršćanskim zemljama. Premda ih je dosad izdano na tisuće različitih, svake godine inspiriraju slikare i dizajnere u stvaranju različitih doživljaja Božića. Kao i ranije, i ovogodišnje su izdane u studenom ili početkom prosinca kako bi krasile božićne čestitke. Imaju vrlo važnu ulogu u prenošenju dobrih želja, prije svega vrlo su učinkovite zbog epidemioloških ograničenja i nemogućnosti osobnih čestitanja. Danas, u vremenu suvremenih sredstava komunikacije i interneta, čestitanje Božića putem klasičnih čestitki i božićnih maraka svojevrstan je dar onomu komu su namijenjene. Za te se čestitke slobodno može reći da su ekvivalent darovima ispod bora. Sve se manje koriste, posebice među mlađim naraštajima koji žele brz,

Kičenje bora, priprema kolača, božićni ručak i darivanje neki su od božićnih svjetovnih običaja

jednostavan, ali i jeftin način čestitanja. Na ovogodišnjim se markama osim sakralnih motiva (Poklonstvo mudraca, Suvereni malteški red i Velika Britanija; Kristovo rođenje, Slovenija; citati iz evangelija po Mateju i Luki, Alderney; Bijeg u Egipt, Guernsey i dr.), nalaze i oni koji su povezani sa svjetovnim običajima

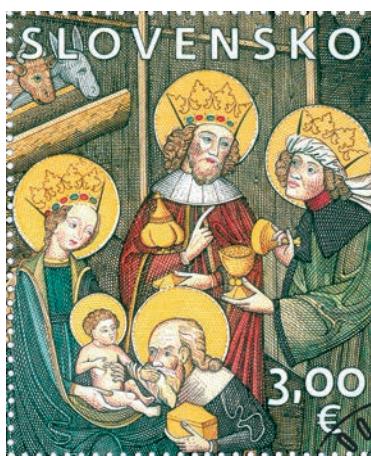
"Slava Bogu u visini, mir na zemlji ljudima miljenicima njegovim," iz Evandelja po Luki 2,14

Kanadska marka nadahnuta je anđelima koji su prenijeli poruku pastirima u božićnoj noći kako se u gradu Davidovu rodio Spasitelj, Krist Gospodin

(ukrasi na boru, Češka; zimska idila, Finska; božićni vlak, Otok Man i dr.). Pozornost privlače dvije marke Vatikana, najmanje države na svijetu. Njihov je dizajn povjeren beskućniku i korisniku pučke kuhinje u Rimu mlađom Poljaku Adamu Piekarskom, čiji su slikarski talent slučajno otkrili svećenici. Crveno ozračje na vatikanskim markama prikazuje mudrace koji su se došli pokloniti Božjem Djetetu u Betlehem, te Dijete Isusa, Djevicu Mariju i svetog Josipa koji drži štap na čijem se vrhu nalazi cvijet narda, poput onog iz grba pape Franje. Tim je činom Vatikanska pošta ponudila konkretni prikaz Gospodinova rođenja te pružila priliku i drugim umjetnicima koji su u nepovoljnem položaju da se dokažu u svojem radu.

Poklonstvo mudraca s istoka jedan je od najčešćih motiva na božićnim markama

Snimio Tomislav BRANDT

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama

Sve što vas zanima pitajte nas:
hvojnik@mohr.hr